

GOLDLITE ONLINE SUPPLIES

Kenya Junior School Education Assessment (KJSEA)

**MTAALA WA UMILISI
TATHMINI WA SMARFOCUS
MSURURU WA MARUDIO GREDI 9**

KISWAHILI KARATASI 1 NA 2

MSURURU 1-13

For marking schemes and printable word documents inbox 0724351706

WE ALSO HAVE THE FOLLOWING

- 1. CBC updated notes all grades**
- 2. CBC schemes of work all grades**
- 3. CBC topical series all grades**
- 4. CBC lesson plans all grades**
- 5. CBC assessment report book all grades**
- 6. Senior school topical exams**
- 7. Senior school updated notes**
- 8. Senior school schemes of work**
- 9. Senior school lesson plans**
- 10. Quick revision series 2025**
- 11. Top national schools' trials**
- 12. Prediction series 2025**
- 13. KCSE replica series 2025**
- 14. Termly exams 2025**

**For these and more inbox/text / whatsapp
0724351706/0726960003**

MSURURU 1

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali yafuatayo.

Baada ya mateso ya muda mrefu kwenyw mkono wa mwajiri katili, Vumilia alinyamyuliwa na maafisa wa serikali waliosimamia haki za Watoto. Mwajiri wake alijikuta mashakani alipopatikana akimtesa. Siku hiyo kweli ilkuwa siku ya afua kwa Vumilia. Mwajiri alishikwa na askari na kupelekwa ndani.

Vumilia alipelekwa shuleni aendelee na masomo yake. Kweli liandikwalo na Mungu lazima liwe. Naye Vumilia alisoma hadi kilele cha masomo hata ingawa alikuwa maskini hohehahe. Alikwenda chuoni kusomea urubamni, baadaye aliajiriwa kazi na shirika la ndege la Kenya. Hapo aliweza kupata pesa nzuri kwa mahitaji yake.

Huko nyumabni wazazi wake waliendelea kudhoofika kimaisha waliposikia kuwa mtoto wao wa pekee kapata kazi wingu la tamaa liliwajia. Ajabu lakini ni kuwa wingu hilo halikuwa mvua ya mafuriko kwao. Vumilia aliponda mali na kutia maskio nta. Ama kwa hakika mirija yao ilivukuta uhondo wa kutosha kutokana kwa mwanzao waliogelea kwenywe mavuno ambayo hawakuyapalilia wala kunyunyizia maji.

Kwa bahati mabay, kutokana na makosa madogo Vumilia alifutwa kazi hapo ndipo marafiki wote walipomtoroka. Wazazi wake waliposikia hivyo walikwenda kumtafuta wakaishi naye hadi akapata ajira nyingien

MASWALI

1. Ni nani aliyekuwa akimtesa Vumilia? (Al.1)

 2. Eleza maana ya maelezo ‘liandikwalo na Mungu lazima liwe’. (Al.2)

 3. Kulingana na kifungu ulichokisoma mwanzoni Vumilia alinyimwa haki gani? (Al.2)

 4. Kwa nini marafiki walimtoroka Vumilia? (Al.1)

 5. Taja sifa mbili za wazazi wake Vumilia kulingana na kifungu ulichokisoma. (Al.2)

 6. Ni nini maana ya kutia maskia nta? (Al.1)

 7. Ni nini si sahihi kulingana na Habari uliyosoma? (Al.1)

- A. Vumilia hakuwashughulikia wazazi wake.
B. Vumilia alikuwa na marafiki wengi.
C. Vumilia alipatana na wazazi wake alipofutwa kazi.
D. Vumilia aliwashughulikia wazazi wake vizuri.

Kamilisha kifungu kifuatacho kwa kutumia maneno uliyopewa kisandukuni ili kujaza nafasi 8-17

Chumvi, maji, viwili, kwa vile, sukari, mengi, kujirashia, mapema, mafuta, harufu

Siku ya kuzuru mbuga nilijitayarisha _____. Baada ya kuoga nilijipaka _____.
Niliepuka _____ marashi _____ kwani mwalimu alisema si vyema kuwasumbua
wenzako kwa _____ ambayo hawaipendi. Nilitia chai kwenye kikombe na kutia _____
vijiko _____. Nilikuwa makini ili nisije nikatia _____ nadala ya sukari _____
safari ilikuwa ndefu nilibeba _____ kwenye chupa.

SARUFI

18. Tambua nomino za pekee katika sentensi ifuatayo. **(Al.1)**

Nchi ya Kenya ina maliasili chungu nzima.

19. Andika katika wakati uliopo. **(Al.1)**

Mwalimu atakupa maoni yake kuhusu insha utakayoandika.

20. Andika ngeli sahihi kulingana na nomino zifuatazo. **(Al.3)**

Nomino

Ngeli

Chandarua

Nyani

Ndizi

21. Andika sentensi ifuatayo katika wakati wakati ujao hali ya kuendelea. **(Al.1)** Wakulima wanapanda mbegu.

22. Andika kinyume cha maneno yafuatayo. (A1.2)
Giza _____ Butu _____

23. Tunga sentensi ukitumia kitenzi kisaidizi (ngeli) (A1.1)

24. Tunga sentensi moja ukitoa maan mbili ya neno chungu. (A1.1)

Jibu maswali yafuatayo kwa kutumia wimbo huu.

Mabata wadogo wadogo x2

Wanaogelea x2

Katika ziwa letu la maji safi

Wanafanya kwa kwa kwa x2

Katika ziwa la maji yetu x2

Tumbili wadogo wadogo x2

Wanarukaruka x2

Katika miti yetu ya miti juu

Wanafanya ki ki ki x2

Katika miti yetu ya miti ya juu x2

25. Huu ni wimbo wa aina gani? (A1.1)

26. Taja wahusika wawili waliotajwa katika wimbo huu. (A1.2)

27. Taja sifa mbili za wimbo huu. (A1.2)

28. Ni kina nani huimba wimbo huu na himba wakati gani? (A1.2)

FASIHI

29. Fafanua aina mbili za fasihi. (A1.2)

30. Eleza aina tano za ngano

31. Taja sifa tatu za fasihi simulizi. (A1.3)

32. Eleza sifa nne za mtambaji bora.

(Al.4)

33. Taja fani ya lugha ambazo hutumika katika fasihi andishi.

(Al.2)

MSURURU 2

KARATASI YA KWANZA

SEHEMU A: KUSOMA NA KUELEWA

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali 1-6.

Mazingira ni sehemu muhimu sana kwa maisha ya viumbe vyote. Mazingira safi huleta afya bora na ustawi wa jamii. Hata hivyo, katika siku za hivi karibuni, binadamu wamekuwa wakiharibu mazingira kwa njia mbalimbali. Ukataji miti kiholela, utupaji wa taka ovyo, na uchafuzi wa hewa ni baadhi ya matatizo yanayosababisha mazingira kuharibika.

Ili kukabiliana na changamoto hizi, watu wanapaswa kupanda miti kwa wingi, kutupa taka mahali panapofaa, na kupunguza matumizi ya kemikali zinazodhuru mazingira. Viongozi wa jamii wanapaswa kuelimisha wananchi kuhusu umuhimu wa kutunza mazingira.

Maswali

1. Kifungu hiki kimejadili suala gani kuu?
A. Uchafuzi wa mazingira
B. Maendeleo ya binadamu
C. Faida za miti
D. Afya bora
2. Kwa mujibu wa kifungu, nini kinachochangia uharibifu wa mazingira?
A. Kupanda miti
B. Kutupa taka ovyo
C. Kutunza mazingira
D. Kusafisha mazingira
3. Ni njia gani mojawapo ya kutunza mazingira kulingana na kifungu?
A. Kukata miti
B. Kupanda miti kwa wingi
C. Kupuuuzilia mbali uchafuzi wa hewa
D. Kutumia kemikali nyingi
4. Ni nani anapaswa kuwaelimisha wananchi kuhusu utunzaji wa mazingira?
A. Wanafunzi
B. Viongozi wa jamii
C. Watoto
D. Wakulima
5. Neno "ustawi" limetumiwa katika kifungu. Chagua maana yake.
A. Uharibifu
B. Maendeleo
C. Utupu
D. Kupungua
6. Kifungu kinapendekeza kuwa:
A. Mazingira hayana umuhimu
B. Uchafuzi wa mazingira ni mzuri
C. Tunapaswa kutunza mazingira
D. Binadamu wanapenda mazingira machafu

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali

Juma alikuwa kijana mchapakazi sana. Kila asubuhi, aliamka mapema na kuwasaidia wazazi wake kufanya kazi za shambani. Alipomaliza kazi za nyumbani, alichukua vitabu vyake na kwenda shuleni. Alikuwa mwanafunzi mwenye bidii na aliyewapenda walimu wake.

Siku moja, Juma alipokuwa akielekea shuleni, aliona mkoba mdogo kando ya barabara. Aliuchukua na kuuangalia kwa makini. Ndani ya mkoba huo, kulikuwa na pesa nyingi na kadi ya benki yenye jina la mmiliki wake. Bila kusita, Juma aliamua kumpelekea mwalimu wake mkuu mkoba huo.

Mwalimu mkuu alimpongeza Juma kwa uaminifu wake. Alitoa tangazo kwa wanafunzi wote kuwa mwenye mkoba huo afike ofisini. Baada ya muda mfupi, Bi. Amina, mfanyakazi wa hospitali iliyo karibu, alifika ofisini. Alifurahi sana kuona mkoba wake na akamshukuru Juma kwa wema wake.

Kutokana na tendo hilo, mwalimu mkuu alimzawadi Juma kwa vitabu vipya na cheti cha uaminifu. Wanafunzi wote walijifunza kuwa uaminifu ni sifa njema inayopaswa kuigwa.

Maswali

7. Kwa nini Juma aliamka mapema kila asubuhi?
A. Ili kwenda shuleni mapema.
B. Ili kuwasaidia wazazi wake shambani.
C. Ili kucheza na marafiki zake.
D. Ili kusoma vitabu vyake.
8. Juma alipopata mkoba, aliamua kufanya nini?
A. Alitafuta mwenye mkoba barabarani.

- B. Aliuchukua na kuutunza nyumbani.
 - C. Alimpa mwalimu mkuu.
 - D. Aliutupa kwa sababu haukuwa wake.
9. Mmiliki wa mkoba huo alikuwa nani?
- A. Mwalimu mkuu.
 - B. Baba yake Juma.
 - C. Bi. Amina.
 - D. Mwanafunzi mwenzake.
10. Mwalimu mkuu alimpa Juma zawadi gani?
- A. Mkoba mpya.
 - B. Mavazi mapya.
 - C. Vitabu na cheti cha uaminifu.
 - D. Pesa nyingi.
11. Kulingana na kifungu, wanafunzi walijifunza kuwa:
- A. Kufanya kazi shambani ni muhimu.
 - B. Uaminifu ni sifa njema.
 - C. Kupata pesa ni jambo jema.
 - D. Kushika vitu vya watu wengine ni hatari.
12. Nahau "**bila kusita**" katika kifungu inamaanisha nini?
- A. Bila kuchelewa.
 - B. Bila kuuliza.
 - C. Bila kusahau.
 - D. Bila kusimama.

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali

Katika kijiji cha Mwangaza, palikuwa na mzee mmoja aliyejulikana kwa jina la Bwana Chui. Bwana Chui alikuwa maarufu kwa busara zake na hekima alizokuwa nazo. Watu wa kijiji walimwendea kila walipokuwa na matatizo, naye hakisita kuwapa ushauri mwema.

Siku moja, vijana wawili wa kijiji hicho, Juma na Amani, walizozana kuhusu shamba walilorithi kutoka kwa baba yao. Kila mmoja alidai kuwa sehemu kubwa ya shamba lilikuwa lake. Mgogoro huu uliwafanya wakose amani, wakaamua kwenda kwa Bwana Chui ili awape suluhisho.

Bwana Chui aliwasikiliza kwa makini na kuwaambia: "Hekima ni bora kuliko mali. Tukitumia busara, hakutakuwa na ugomvi." Kisha aliwaambia wachukue kipande cha kijiti kila mmoja, kisha wakivunje. Walivunja kwa urahisi. Halafu akawapa funguo ndogo akasema, "Jaribuni kuvunja." Wote walishindwa.

"Hii inamaanisha nini?" aliuliza Bwana Chui. Juma na Amani walitazamana kwa mshangao. "Kijiti kimoja ni rahisi kuvunjika, lakini kikundi hakivunjiki kirahisi," alieleza. "Ikiwa mtashirikiana badala ya kugombana, mtakuwa na nguvu zaidi na amani itadumu."

Vijana hao walielewa maana ya maneno ya mzee na wakaamua kugawana shamba kwa haki.

Maswali

13. Kwa nini Bwana Chui aliheshimiwa katika kijiji cha Mwangaza?
- A. Alikuwa tajiri sana.
 - B. Alikuwa na hekima na busara.
 - C. Alikuwa mzee wa kijiji.
 - D. Alimiliki mashamba makubwa.
14. Juma na Amani walikuwa wakigombania nini?
- A. Pesa walizoachiwa na baba yao.
 - B. Nyumba waliyojengewa na baba yao.
 - C. Shamba walilorithi kutoka kwa baba yao.
 - D. Ng'ombe waliokuwa wa baba yao.
15. Bwana Chui aliwafundisha vijana hao nini?
- A. Umuhimu wa kushirikiana na kuwa na amani.
 - B. Njia bora ya kugawana mali.
 - C. Jinsi ya kupata mali zaidi.
 - D. Umuhimu wa kuwa na nguvu za mwili.
16. Kulingana na kifungu, nini kilifanya Juma na Amani kuelewa ujumbe wa Bwana Chui?
- A. Alipowapatia mfano wa kijiti na funguo.
 - B. Alipowakaripia kwa kugombana.
 - C. Alipowaambia waende kwa wazee wa kijiji.
 - D. Alipowaamuru wagawane shamba mara moja.

17. Maana ya neno **mgogoro** kulingana na kifungu ni:

- A. Mazungumzo. B. Malalamiko. C. Mzozo. D. Msaada.

Kifungu:

Bwana Muka ni mfanyabiashara maarufu katika mtaa wa Tusonge. Ana duka la jumla ambapo anauza bidhaa mbalimbali kama mapambo, nguo, na vifaa vya umeme. Wateja wake wakuu ni Taira, Karo, Gidioni, na Andere. Wateja hawa hutembelea duka la Bwana Muka kila juma kwa ajili ya kununua bidhaa za kuuza sokoni. Taira anapenda kununua vipuli na bangili, Karo anapendelea kununua bangili na pete, Gidioni hujulikana kwa kununua mikufu na pete, na Andere ananunua taji na bangili. Wateja hawa hutumia siku maalum za juma kununua bidhaa zao.

Maswali:

18. Chagua jibu lenye jina la mteja ambaye hununua mapambo ya aina mbili pekee.

- A. Andere B. Taira C. Karo D. Gidioni

19. Watu wa mtaa wa Tusonge wanapenda pambo gani zaidi?

- A. mikufu B. pete C. taji D. bangili

20. Chagua jibu lenye siku ambayo kila mteja wa Bwana Muka hununua pambo linalotofautiana na la wenzake.

- A. Jumanne B. Ijumaa C. Alhamisi D. Jumamosi

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali 21 hadi 25.

(Ni alasiri. Bi Zawadi amesimama sokoni akichagua matunda kwenye kibanda cha Mama Bahati. Wanazungumza.)

Bi Zawadi: Samahani mama, naweza kuona matunda yako vizuri?

Mama Bahati: Bila shaka! Karibu uchague unayopenda.

Bi Zawadi: Asante. Naona maembe haya yanaonekana mabivu sana. Ni bei gani?

Mama Bahati: Kila embe ni shilingi hamsini.

Bi Zawadi: Unafikiri nikinunua matano utanipa kwa shilingi mia mbili?

Mama Bahati: (Akitabasamu) Hapana mama! Mimi siwezi kupata faida. Lakini kwa kuwa wewe ni mteja wangu mzuri, nitakupa kwa shilingi mia mbili na hamsini.

Bi Zawadi: Asante sana. Nitachukua hayo. Tafadhali niwekee kwenye kikapu changu.

Mama Bahati: Naam! Haya maembe yatakufaa sana kwa juisi tamu.

Bi Zawadi: Hakika! Juisi ya maembe ni tamu sana na yenye afya.

Maswali

21. Neno "*matunda*" linahusiana na nini kati ya haya?

- A. Mboga B. Viungo C. Chakula D. Nafaka

22. Kwa nini Mama Bahati alimpa Bi Zawadi punguzo la bei?

- A. Kwa sababu Bi Zawadi hana pesa nyingi
B. Kwa sababu Bi Zawadi ni mteja wake mzuri
C. Kwa sababu maembe yalikuwa mengi
D. Kwa sababu Bi Zawadi alilalamika kuhusu bei

23. Ni tabia ipi ya Mama Bahati iliyojitokeza katika mazungumzo?

- A. Alikuwa mkarimu B. Alikuwa mkali
C. Alikuwa mchoyo D. Alikuwa mzembe

24. Sentensi "**Juisi ya maembe ni tamu sana na yenye afya.**" inamaanisha nini?

- A. Juisi ya maembe ni chungu B. Juisi ya maembe ina madhara
C. Juisi ya maembe ni nzuri kwa mwili D. Juisi ya maembe ni ghali sana

25. Chagua methali inayofaa kuelezea uhusiano wa Mama Bahati na Bi Zawadi.

- A. Asante ya punda ni mateke B. Mkono mtupu haulambwi
C. Akiba haiozi D. Mteja ni mfalme

Kifungu kifuatacho kina nafasi 26 hadi 35. Umepeva majibu manne hapo. Chagua jibu lifaalo zaidi kujaza nafasi.

Kila mtu anapaswa (26) vyema na wengine. Maisha huwa rahisi (27) watu wanaposaidiana. Ikiwa mtu ana shida, ni (28) kusaidia badala ya kumcheka.

Katika jamii, tunapaswa (29) ushirikiano na mshikamano. Hii husaidia kuleta (30) na maendeleo. Watoto wanapaswa kuwaheshimu wazazi wao (31) pia kuwatii walimu wao shuleni. Kwa kufanya hivyo, tutakuwa (32) jamii iliyo na utangamano. Pia, ni muhimu kuepuka (33) kwani inaweza kusababisha ugomvi na chuki. Tukizingatia haya, maisha yetu yatakuwa (34) na yenye furaha. Ni jukumu letu kuhakikisha tunadumisha (35) na kusaidiana kila wakati.

Chagua za majibu:

26. A. kuishi	B. kuishiwa	C. kuishia	D. kuishiana
27. A. ikiwa	B. pindi	C. ambapo	D. wakati
28. A. bora	B. mbaya	C. rahisi	D. muhimu
29. A. kupinga	B. kudumisha	C. kupunguza	D. kuepuka
30. A. vurugu	B. amani	C. woga	D. uhasama
31. A. ila	B. na	C. au	D. hata
32. A. sehemu	B. kundi	C. jamii	D. mtu
33. A. uchokozi	B. urafiki	C. upendo	D. umoja
34. A. ya giza	B. ya furaha	C. ya huzuni	D. ya shida
35. A. maendeleo	B. utajiri	C. upendo	D. chuki

Chagua jibu sahihi kati ya majibu yaliyotolewa.

36. Nomino “yai” iko katika ngeli gani?

A. KI-VI	B. YA-YA	C. I-ZI	D. LI-YA

37. Chagua sentensi yenye kitenzi cha hali.

A. Mtoto alikula ugali.	B. Kiti kimavunjika.
C. Wanafunzi wanaimba wimbo.	D. Mama amepika chakula.

38. Ni sentensi ipi yenye kivumishi cha idadi?

- A. Vijana wachache walihudhuria mkutano.
 B. Wanafunzi wao wamefaulu.
 C. Tulimpigia simu rafiki yetu.
 D. Barua hiyo imetumwa jana.

39. Chagua kitenzi kilicho katika hali ya amri.

A. Wewe usipige kelele darasani.	B. Twende dukani sasa.
C. Tunacheza mpira kila Jumamosi.	D. Mwalimu alipokea barua jana.

40. Chagua sentensi iliyo na nomino ya wingi.

A. Mwanafunzi huyo ana bidii.	B. Miti inapendeza sana msituni.
C. Nyumba ile imejengwa vizuri.	D. Mtoto mdogo alipotea sokoni.

41. Ukanusho wa sentensi: “Watoto walikula matunda mengi.” ni ipi?

- A. Watoto hawatakula matunda mengi.
 B. Watoto hawakulala matunda mengi.
 C. Watoto hawakula matunda mengi.
 D. Watoto hawali matunda mengi.

42. Nomino “mji” iko katika ngeli ipi?

A. U-YA	B. M-MI	C. KI-VI	D. I-ZI

43. Ni sentensi ipi iliyo katika hali timilifu ya wakati uliopita?

- A. Wanafunzi walikuwa wakifanya mazoezi.
 B. Mtoto alikuwa amelala kitandani.
 C. Mama atakuwa anapika chakula.
 D. Rafiki yangu alicheza soka jana.

44. Chagua methali inayomaanisha “matokeo ya kazi yako ndiyo yatakayoamua faida yake.”

- A. Usipoziba ufa utajenga ukuta.
 B. Asiyekubali kushindwa si mshindani.
 C. Mtoto umleavyo ndivyo akuavyo.
 D. Mchelea mwana kulia hulia mwenyewe.

45. Chagua sentensi iliyo na kielezi cha namna.

- A. Alipika chakula kwa haraka.
 B. Tunakaa mjini Nairobi.

- C. Tulifanya mtihani jana.
 - D. Wanafunzi walifika shuleni mapema.
- 46. Ni sentensi ipi iliyo na kiwakilishi cha pekee?**
- A. Nilisoma kitabu changu darasani.
 - B. Wanafunzi walifika shuleni asubuhi.
 - C. Tulicheza mpira wa wavu.
 - D. Mama alipika chakula kitamu.
- 47. Neno “wapishi” liko katika ngeli gani?**
- A. KI-VI
 - B. LI-YA
 - C. M-WA
 - D. I-ZI
- 48. Chagua jibu lenye maana ya maneno “tamu” na “laini.”**
- A. Yenye ladha, isiyo ngumu
 - B. Yenye uzuri, isiyo chungu
 - C. Isiyo ngumu, yenye harufu nzuri
 - D. Yenye ladha mbaya, nyororo
- 49. Ni sentensi ipi iliyo na kiambishi cha udogo?**
- A. Mtoto mdogo alipotea sokoni.
 - B. Nyumba kubwa ilijengwa kijijini.
 - C. Mvulana alipanda juu ya mti.
 - D. Wageni walifika asubuhi.
- 50. Methali ipi inaonyesha kuwa uvumilivu ni muhimu katika maisha?**
- A. Haraka haraka haina baraka.
 - B. Ahadi ni deni.
 - C. Mchagua jembe si mkulima.
 - D. Mkono mmoja haulei mtoto.

MSURURU 2
KARATASI 2

SEHEMU A (Alama 15)

ZOEZI I: INSHA

Swali:

Umehudhuria tamasha la utamaduni lililoandaliwa katika shule yako. Eleza matukio muhimu ya siku hiyo na umuhimu wa tamasha kama hilo.

SEHEMU B (Alama 35)

ZOEZI II: FASIHI SIMULIZI (Alama 10)

Soma hadithi ifuatayo kisha ujibu maswali.

Hapo zamani za kale, Kinyonga na Kobe walikuwa marafiki wa karibu. Walishirikiana katika mambo mengi ya kila siku. Ingawa Kobe alikuwa mzito na mwepesi wa kufanya mambo, Kinyonga hakuwahi kumdhihaki rafiki yake. Alimheshimu na kumsaidia kila alipopata nafasi.

Siku moja, mfalme wa wanyama, Simba, alitangaza shindano la kukimbia. Mnyama yeyote aliyeshinda angepewa heshima ya kuwa mshauri wa mfalme. Kobe, licha ya kuwa na mwili mzito, aliamua kushiriki. Wanyama wengine walimcheka, lakini Kinyonga alimhimiza na kumtia moyo.

Katika siku ya mashindano, Kobe alianza kwa mwendo wa polepole huku wanyama wengine wakimpuuza. Kinyonga, kwa busara yake, alijificha mgongoni mwa Kobe. Wakati wa kufika ukingoni mwa shindano, Kinyonga aliruka mbele na kuonekana kuwa amefika kwanza. Wanyama walishangaa jinsi Kobe alivyoshinda.

Mfalme Simba alipotambua hila ya Kinyonga na Kobe, hakukasirika. Aliwasifu kwa kushirikiana kwao na akasema kuwa **busara na mshikamano ni muhimu zaidi kuliko nguvu za mwili pekee.**

Maswali:

(a) Hadithi hii ni mfano wa hadithi gani? Toa sababu moja. (Alama 2)

(b) Eleza sifa mbili za Kinyonga kama zinavyojitokeza katika hadithi hii. (Alama 2)

(c) Eleza fundisho unalopata kutokana na hadithi hii. (Alama 1)

(d) Eleza jinsi mfalme Simba alivyoonyesha busara katika hadithi hii. (Alama 2)

(e) Bainisha methali moja inayoendana na hadithi hii. (Alama 2)

ZOEZI LA NOVELA (Alama 10)

3. Soma sehemu ifuatayo ya novela kisha ujibu maswali.

Katika kijiji cha Lushoto, aliishi msichana mmoja aitwaye Amina. Amina alikuwa mwerevu na mwenye bidii masomoni. Tangu utotoni mwake, alitamani kuwa daktari ili kusaidia jamii yake. Hali ya familia yao haikuwa nzuri sana kifedha, lakini mama yake, Bi Zainabu, alihakikisha kuwa Amina anapata elimu bora kwa kufanya kazi za vibarua.

Shuleni, Amina alipendwa na walimu na wanafunzi kwa sababu ya heshima na uadilifu wake. Alishinda mitihani yake kwa alama za juu kila mara. Hata pale changamoto zilipojitokeza, hakukata tamaa.

Wakati wa mitihani ya mwisho ya sekondari, Amina aliibuka mwanafunzi bora katika kaunti yao. Wanakijiji walimpongeza kwa bidii yake, na shirika moja liliahidi kugharamia masomo yake ya chuo kikuu. Baba yake, ambaye hapo awali hakutilia maanani elimu ya mtoto wa kike, alibadilisha mtazamo wake na kuanza kumuunga mkono Amina.

(a) Eleza dhamira mbili zinazojitokeza katika sehemu hii ya novela. (alama 2)

(b) Taja aina mbili za mandhari zinazojitokeza. (alama 2)

(c) Eleza sifa mbili za Amina zinazodhihirika katika kifungu hiki. (alama 2)

(d) Eleza mfuatano wa matukio katika maisha ya Amina. (alama 2)

(e) Taja na ueleze mbinu mbili za lugha zilizotumiwa katika kifungu hiki. (alama 2)

ZOEZI LA IV: TAMTHILIA (Alama 10)

4. Soma sehemu ifuatayo ya tamthilia kisha ujibu maswali.

SEHEMU 2

Onyesho 1

(Ni nyumbani kwa Bi. Mumbi. Mwanaye, Amani, amerejea kutoka shuleni baada ya likizo fupi. Anaonekana kuwa mwenye mawazo mengi. Mama yake anamuangalia kwa makini kabla ya kuanza mazungumzo.)

Bi. Mumbi: Mwanangu, naona huna furaha leo. Kuna tatizo lolote shuleni?

Amani: (Akiinamisha kichwa.) Mama, mambo si mazuri. Mwalimu alitulisitizia umuhimu wa nidhamu na kazi kwa bidii. Lakini rafiki zangu wengi hawatilii maanani masomo.

Bi. Mumbi: Mwanangu, unajua umuhimu wa elimu. Usikubali kushawishiwa na marafiki wabaya.

Amani: (Akikuna kichwa.) Ndio Mama. Pia, mwalimu alitugawia kazi za ziada, lakini sina hakika nitazimaliza kwa wakati.

Bi. Mumbi: Usijali, utazifanya hatua kwa hatua. Nitakusaidia ikiwa utahitaji msaada.

Amani: Asante Mama. Wewe ni msaada mkubwa kwangu.

(Mama na mwanawe wanaendelea kuzungumza huku taa zikififia taratibu.)

(a) Eleza sifa mbili za tamthilia zinazojitokeza katika sehemu hii. (Alama 2)

(b) Eleza masuala mawili muhimu yaliyoshughulikiwa katika sehemu hii ya tamthilia. (Alama 4)

(c) Eleza umuhimu wa maelezo yaliyoandikwa kwa herufi za mlazo katika sehemu hii ya tamthilia. (Alama 2)

(d) Taja na eleza mbinu mbili za lugha zilizotumiwa katika sehemu hii ya tamthilia. (Alama 2)

ZOEZI VI: USHAIRI (Alama 5)

Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.

Hekima na Busara

Msitukane wakunga, na uzazi ungalipo,
Mzaha si mzaha, funzo lipokeapo,
Ukiona vyaelea, jua vimeundwa,
Nasi tusifuate, njia za wapumbavu.

Hekima na busara, vyapasa kuwa nazo,
Katika maisha yetu, twapita kwa utulivu,
Ukijifunza leo, kesho utakuwa bora,
Wajibu na maadili, ndizo nguzo za jamii.

(M. Hassan)

Maswali

(a) Eleza ujumbe wa shairi hili. (Alama 2)

(b) Eleza maana ya methali ifuatayo kama ilivyotumika katika shairi:
"Ukiona vyaelea, jua vimeundwa." (Alama 1)

(c) Bainisha mbinu mbili za lugha zilizotumika katika shairi hili. (Alama 2)

SEHEMU A: MAHOJIANO (Alama 5)

Soma mahojiano kati ya dereva na abiria kisha ujibu maswali yafuatayo.

Abiria: Samahani dereva, kwa nini unasisitiza tufunge mikanda ya usalama?

Dereva: Ni kwa ajili ya usalama wenu. Sheria za usalama barabarani zinataka abiria wote kufunga mikanda ili kupunguza hatari ya majeraha iwapo ajali itatokea.

Abiria: Lakini mimi huhisi mkanda unanikaba shingoni, na siioni sababu ya kufunga.

Dereva: Ninaelewa unavyohisi, lakini ni muhimu sana kufuata sheria. Ikiwa polisi watatukamata, utalazimika kulipa faini kwa kutovaa mkanda.

Abiria: Hiyo faini ni kiasi gani?

Dereva: Inategemea, lakini inaweza kufikia shilingi elfu tano au zaidi. Zaidi ya hilo, usalama wako ni muhimu zaidi kuliko pesa.

Abiria: Hilo linaeleweka. Kwa kweli, usalama ni wa maana kuliko chochote kingine.

Dereva: Kabisa. Pia, magari mengi ya kisasa yana mikanda inayoweza kurekebisha ili usihisi kero ukiwa umeketi.

Abiria: Sawa, nashukuru kwa ufafanuzi wako. Nitafunga mkanda wangu wa usalama.

Maswali (Chagua jibu sahihi: Alama 5)

- Kwa nini dereva anasisitiza abiria kufunga mkanda wa usalama?
A) Ili kupunguza gharama za usafiri
B) Ili kuepuka faini na kudumisha usalama
C) Ili kufurahisha polisi
D) Ili kuwafanya abiria wawe na nidhamu
- Kwa mujibu wa mahojiano, ni kwa nini abiria anapinga kufunga mkanda mwanzoni?
A) Anahisi si muhimu
B) Anasema unambana shingoni
C) Anadhani ni ghali
D) Anataka kuonyesha ujasiri wake
- Dereva anamtaja nani kama anayesimamia utekelezaji wa sheria za usalama barabarani?
A) Serikali kuu
B) Polisi
C) Wasimamizi wa mabasi
D) Abiria wengine
- Abiria anaamua kufanya nini mwishoni mwa mazungumzo?
A) Kuendelea kusafiri bila mkanda
B) Kubadilisha kiti chake
C) Kufuata ushauri wa dereva na kufunga mkanda
D) Kuacha safari
- Kwa mujibu wa mahojiano haya, kwa nini mikanda ya usalama ni muhimu?
A) Kupunguza hatari ya majeraha katika ajali
B) Kupunguza idadi ya abiria
C) Kufanya abiria waonekane nadhifu
D) Kuwafanya abiria wasijisikie huru

SEHEMU B: KIFUNGU CHA KWANZA (Alama 6)

Soma kifungu kifuatacho kuhusu wanyama kisha ujibu maswali yafuatayo.

Katika dunia yetu, wanyama wamegawanyika katika makundi mbalimbali kulingana na mazingira wanamoishi na maumbile yao. Kuna wanyama wa porini kama vile simba, tembo, chui, na twiga ambao huishi katika mbuga za wanyama na misitu. Wanyama hawa wanategemea mawindo au majani ili kuishi.

Kwa upande mwingine, kuna wanyama wa kufugwa kama vile ng'ombe, mbuzi, kondoo, na kuku. Wanyama hawa hufugwa na binadamu kwa matumizi mbalimbali kama vile nyama, maziwa, ngozi, na manyoya. Wakulima huwatunza wanyama hawa kwa kuwapa malisho bora, maji safi, na mahali pa kuishi.

Aidha, baadhi ya wanyama wanahifadhiwa katika hifadhi za wanyama ili kuzuia kutoweka kwao kutokana na uwindaji haramu na uharibifu wa mazingira.

Serikali na mashirika mbalimbali ya uhifadhi wa mazingira hufanya juhudi kubwa kuhakikisha kuwa wanyama wanahifadhiwa kwa vizazi vijavyo.

Maswali (Chagua jibu sahihi: Alama 6)

6. Wanyama wa porini huishi wapi?
A) Katika miji na majumba
B) Katika mbuga za wanyama na misitu
C) Katika mashamba ya wakulima
D) Katika mabwawa ya samaki
7. Kwa nini wanyama wa kufugwa hutunzwa na binadamu?
A) Ili kuwatumia kama wanyama wa maonyesho
B) Ili waweze kuwinda wanyama wengine
C) Ili wapate bidhaa kama nyama, maziwa, na manyoya
D) Ili waweze kuishi bila chakula
8. Ni nini mojawapo ya sababu zinazochangia kutoweka kwa wanyama wa porini?
A) Upendo wa binadamu kwa wanyama
B) Uwindaji haramu na uharibifu wa mazingira
C) Kupungua kwa mashamba ya binadamu
D) Kupungua kwa watu wanaowapenda wanyama
9. Serikali hufanya nini ili kuhifadhi wanyama?
A) Kuwinda wanyama waliopo
B) Kujenga nyumba za wanyama mijini
C) Kuweka hifadhi za wanyama
D) Kuwapa binadamu chakula cha wanyama
10. Wanyama wa kufugwa wanaweza kutumiwa kwa matumizi gani yafuatayo?
A) Kusafiri kwa ndege
B) Kutoa maziwa, nyama, na ngozi
C) Kucheza na watoto
D) Kupamba bustani
11. Kwa nini ni muhimu kuwahifadhi wanyama wa porini?
A) Ili waweze kuingizwa kwenye mashamba ya binadamu
B) Ili kuzuia kutoweka kwao
C) Ili waweze kufugwa kwa wingi
D) Ili waweze kuwa wanyama wa nyumbani

SEHEMU C: (Alama 10)

Soma kifungu kifuatacho kisha jaza nafasi zilizoachwa wazi kwa kuchagua jibu sahihi.

Teknolojia imeleta maendeleo makubwa katika maisha ya binadamu. Katika sekta ya mawasiliano, watu sasa wanaweza (12)_____ kwa urahisi kupitia simu za mkononi na mitandao ya kijamii. Hapo awali, barua zilikuwa njia kuu ya mawasiliano, lakini sasa watu hutumia (13)_____ kama WhatsApp na barua pepe.

Katika sekta ya elimu, wanafunzi wanapata maarifa kupitia (14)_____ ambako wanaweza kusoma vitabu vya kidijitali na kufanya tafiti mtandaoni. Walimu pia hutumia teknolojia kama (15)_____ kufundisha darasani.

Pia, teknolojia imebadilisha sekta ya biashara. Watu wanaweza kununua na kuuza bidhaa kupitia (16)_____ bila kulazimika kwenda madukani. Hii imerahisisha maisha kwa sababu watu wanaweza kufanya manunuzi wakiwa nyumbani.

Katika hospitali, madaktari hutumia vifaa vya kisasa kama (17)_____ ili kugundua magonjwa mapema na kutoa matibabu bora. Kwa ujumla, teknolojia imeleta mabadiliko mengi mazuri katika jamii.

Hata hivyo, maendeleo haya yana changamoto zake. Watu wengi sasa hutegemea teknolojia kiasi kwamba (18)_____ inapoisha, wanapata shida kuwasiliana au kufanya kazi zao. Vilevile, matumizi mabaya ya teknolojia yanaweza kusababisha (19)_____ ambapo watu hutapeliwa au taarifa zao kuibwa.

Ili kuhakikisha kuwa teknolojia inatumika kwa manufaa ya wote, ni muhimu kuwa na (20)_____ kwa kutumia vifaa vya kidijitali kwa njia salama na kuwajulisha wengine kuhusu hatari zinazoweza kutokea.

Maswali (Chagua jibu sahihi: Alama 10)

12. A) kuandika	B) kuwasiliana	C) kusoma	D) kusafiri
13. A) redio	B) magazeti	C) mitandao ya kijamii	D) televisheni
14. A) maduka	B) hospitali	C) intaneti	D) magari
15. A) kalamu na karatasi	B) projecta na kompyuta	C) meza na viti	D) madaftari na vitabu
16. A) televisheni	B) maduka ya mtandaoni	C) shule	D) hospitali
17. A) simu za mezani	B) mikrowevu	C) mashine za uchunguzi	D) jiko la mkaa
18. A) umeme	B) chakula	C) maji	D) maduka
19. A) usalama wa mitandao	B) hali ya hewa	C) kilimo	D) michezo
20. A) tahadhari	B) ulegevu	C) woga	D) upuuzi

SEHEMU D: SARUFI NA MATUMIZI YA LUGHA (Alama 15)

Chagua jibu sahihi kwa kila swali.

21. Ni lipi jina la kiwakilishi cha nafsi ya kwanza umoja?
A) Sisi
B) Wewe
C) Mimi
D) Yeye	C) Analio
D) Analia
22. Ni lipi neno sahihi la wingi wa "jiko"?
A) Majiko
B) Vyiko
C) Meko
D) Makaa	24. Kitenzi cha nomino "upendo" ni kipi?
a) Pendwa
B) Penda
C) Mpenda
D) Pendo
23. "Mtoto huyo analia kwa sababu ana njaa."
Katika sentensi hii, neno "analie" linapaswa kuwa:
A) Analilia
B) Analia	25. Ni lipi jina la kivumishi kinachohusu idadi?
A) -zuri
B) -tatu
C) -kubwa
D) -refu
	26. "Alienda shuleni" ni mfano wa sentensi gani?
A) Sentensi amri
B) Sentensi habari

- C) Sentensi shangazi
D) Sentensi swali
27. Ni ipi maana ya methali: "Mpanda ngazi hushuka"?
A) Kupanda ngazi ni rahisi
B) Yeyote anayefanikiwa lazima atashindwa siku moja
C) Wanaopanda ngazi huwa na furaha
D) Hakuna anayepanda ngazi bila kushuka
28. Kitenzi cha hali kinachoonyesha tendo ambalo linaendelea ni kipi?
A) Anatoka
B) Alitoka
C) Atatoka
D) Atakuwa ametoka
29. Nomino inayowakilisha jina la pamoja ni ipi kati ya hizi?
A) Mbwa
B) Kiti
C) Wanafunzi
D) Kalamu
30. Ni ipi sentensi sahihi kati ya hizi?
A) Wanafunzi walikuwa na vitabu zao.
B) Wanafunzi walikuwa na vitabu vyao.
C) Wanafunzi walikuwa na vitabu lake.
D) Wanafunzi walikuwa na vitabu yetu.
31. Kitenzi cha kudumu ni kipi kati ya hivi?
A) Anapika
B) Amepika
C) Atapika
D) Alichopika
32. "Alianguka kwa sababu ya kuteleza." Neno "kwa sababu ya" ni aina gani ya kiunganishi?
A) Kiunganishi cha kulinganisha
B) Kiunganishi cha sababu
C) Kiunganishi cha kusisitiza
D) Kiunganishi cha mwelekeo
33. Nomino ya wingi ya neno "nyumba" ni ipi?
A) Nyumbaz
B) Manyumba
C) Nyumba
D) Zinyumba
34. "Chakula hicho ni kitamu sana!" Sentensi hii ni ya aina gani?
A) Sentensi ya kuuliza
B) Sentensi ya kushangaa
C) Sentensi ya kuomba
D) Sentensi ya amri
35. Methali ipi ina maana sawa na "Haraka haraka haina baraka"?
A) Mtaka cha mvunguni sharti ainame
B) Pole pole huenda mbio
C) Asiyefunzwa na mamaye hufunzwa na dunia

SEHEMU E: KIFUNGU CHA PILI (Alama 7)

Soma kifungu kifuatacho kisha jibu maswali kwa kuchagua jibu sahihi.

Teknolojia imeleta mabadiliko makubwa katika maisha ya binadamu. Katika sekta ya mawasiliano, watu sasa wanaweza kuwasiliana kwa urahisi kupitia simu za mkononi, barua pepe, na mitandao ya kijamii kama WhatsApp na Facebook. Hapo awali, watu walitumia barua za kawaida na simu za mezani, ambazo zilichukua muda mrefu kufikisha ujumbe.

Katika sekta ya elimu, wanafunzi wanapata maarifa kupitia intaneti, ambapo wanaweza kusoma vitabu vya kidijitali na kushiriki madarasa ya mtandaoni. Walimu pia hutumia projecta na kompyuta kufundisha. Teknolojia imewezesha masomo kufanyika hata mbali kupitia mifumo ya kidijitali kama Zoom na Google Classroom.

Pia, teknolojia imeleta maendeleo katika sekta ya afya. Madaktari hutumia vifaa vya kisasa kugundua na kutibu magonjwa kwa haraka. Uchunguzi wa magonjwa kama saratani na kisukari sasa unafanyika kwa urahisi zaidi kupitia mashine maalum.

Hata hivyo, pamoja na manufaa haya, kuna changamoto. Watu wengi hutegemea teknolojia kiasi kwamba wanapokosa intaneti au umeme, wanapata shida kuwasiliana au kufanya kazi zao. Pia, kuna hatari ya usalama wa mtandaoni, ambapo watu hutapeliwa au taarifa zao kuibwa na wadukuzi.

Ni muhimu kwa jamii kutumia teknolojia kwa njia inayofaa ili kuhakikisha usalama na maendeleo ya kudumu.

Maswali (Alama 7)

36. Teknolojia imebadilisha mawasiliano kwa njia gani?
A) Kupunguza matumizi ya simu za mkononi
B) Kufanya mawasiliano yawe rahisi na ya haraka
C) Kuondoa hitaji la mawasiliano kabisa
D) Kurudisha matumizi ya barua
37. Kwa mujibu wa kifungu, ni ipi faida ya teknolojia katika elimu?
A) Imepunguza idadi ya shule
B) Wanafunzi hawawezi tena kusoma vitabu vya kawaida
C) Imewaruhusu wanafunzi kupata maarifa kupitia intaneti
D) Imeondoa walimu madarasani
38. Teknolojia imesaidia vipi sekta ya afya?
A) Imezuia watu kuugua
B) Imeongeza magonjwa mapya
C) Imeharibu vifaa vya hospitali
D) Imewasaidia madaktari kugundua na kutibu magonjwa haraka
39. Ni changamoto ipi iliyotajwa kuhusu utegemezi wa teknolojia?
A) Watu hupata shida wanapokosa intaneti au umeme
B) Teknolojia imepunguza maendeleo ya jamii
C) Watu hawawezi tena kufanya kazi bila kalamu na karatasi
D) Teknolojia imepunguza idadi ya hospitali
40. Wadukuzi wanaweza kusababisha madhara gani kwa watumiaji wa teknolojia?
A) Kuongeza gharama za mtandao
B) Kusaidia watu kupata intaneti bure
C) Kuiba taarifa za watu mtandaoni
D) Kuboresha usalama wa mitandao
41. Kwa nini ni muhimu kutumia teknolojia kwa njia sahihi?
A) Ili kuhakikisha usalama na maendeleo ya kudumu
B) Ili watu waweze kutumia simu muda wote
C) Ili kuzuia watu kutumia mitandao ya kijamii
D) Ili kurahisisha utegemezi wa teknolojia
42. Kulingana na kifungu, ni ipi njia moja ya kufundisha kwa kutumia teknolojia?
A) Kutumia viboko badala ya vitabu
B) Kufundisha kwa sauti pekee bila vitabu
C) Kutumia projecta na kompyuta darasani
D) Kuwapa wanafunzi kazi bila maelezo

SEHEMU F: KIFUNGU CHA TATU (Alama 7)

Soma kifungu kifuatacho kisha jibu maswali kwa kuchagua jibu sahihi.

Katika miaka ya hivi karibuni, teknolojia imeendelea kuathiri sekta mbalimbali za maisha. Katika sekta ya kilimo, wakulima sasa wanatumia mbinu za kisasa kama unyunyiziaji wa maji kwa mashine na matumizi ya mbolea za kisasa ili kuongeza uzalishaji wa mazao. Pia, wanatumia simu za mkononi na programu maalum kupata taarifa kuhusu hali ya hewa na masoko ya mazao yao.

Katika sekta ya biashara, wafanyabiashara hutumia mitandao ya kijamii kama WhatsApp, Facebook, na Instagram kutangaza bidhaa zao. Hii imewawezesha kupata wateja wengi kutoka sehemu mbalimbali bila kulazimika kuwa na maduka ya kimwili. Pia, biashara ya mtandaoni imerahisishwa kwa matumizi ya huduma za kifedha kama M-Pesa na benki za kidijitali.

Teknolojia pia imebadilisha mfumo wa ajira. Watu wengi sasa wanaweza kufanya kazi wakiwa nyumbani kupitia kompyuta na intaneti. Mikutano hufanyika mtandaoni kwa kutumia programu kama Zoom na Microsoft Teams, jambo ambalo limepunguza hitaji la safari ndefu kwa ajili ya mikutano.

Licha ya faida hizi, teknolojia ina changamoto zake. Kwa mfano, baadhi ya watu wanapoteza kazi zao kwa sababu mashine zinaweza kufanya kazi ambazo awali zilihitiwa binadamu. Pia, kuna tatizo la uhalifu wa mtandaoni kama utapeli na wizi wa pesa kwa njia za kidijitali.

Ni dhahiri kuwa teknolojia ina nafasi kubwa katika maendeleo ya jamii, lakini ni muhimu kutumia kwa tahadhari ili kuepuka madhara yanayoweza kutokea.

Maswali (Alama 7)

43. Teknolojia imesaidiaje sekta ya kilimo?
- A) Kwa kupunguza matumizi ya mbolea
 - B) Kwa kutumia mbinu za kisasa kama unyunyiziaji wa maji kwa mashine
 - C) Kwa kuzuia kilimo cha mazao fulani
 - D) Kwa kuwazuia wakulima kuuza mazao yao
44. Kwa mujibu wa kifungu, wafanyabiashara hutumia mitandao ya kijamii kwa sababu gani?
- A) Kucheza michezo ya mtandaoni
 - B) Kufanya biashara na kupata wateja kutoka sehemu mbalimbali
 - C) Kupunguza ushindani katika biashara
 - D) Kuhifadhi bidhaa zao
45. Teknolojia imeleta mabadiliko gani katika sekta ya ajira?
- A) Watu wengi hawawezi tena kufanya kazi
 - B) Wafanyakazi wote sasa hulazimika kufanya kazi ofisini
 - C) Watu wengi wanaweza kufanya kazi wakiwa nyumbani kupitia intaneti
 - D) Ajira zote zimehamia kwenye viwanda
46. Ni huduma gani za kifedha zimewezesha biashara za mtandaoni?
- A) Matumizi ya barua za posta
 - B) Kutumia pesa taslimu pekee
 - C) M-Pesa na benki za kidijitali
 - D) Kufanya biashara bila malipo
47. Gani kati ya hizi sio kifaa cha kielektroniki?
- A. Kompyuta
 - B. Televisheni
 - C. Rununu
 - D. Gofu
48. Changamoto gani imeletwa na maendeleo ya teknolojia katika sekta ya ajira?
- A) Watu wengi wanapoteza kazi zao kwa sababu mashine zinafanya kazi zao
 - B) Wafanyakazi wanapewa mishahara mikubwa kuliko hapo awali
 - C) Teknolojia imerudisha matumizi ya zana za kizamani
 - D) Hakuna mabadiliko yoyote yaliyotokea katika sekta ya ajira
49. Kwa nini ni muhimu kutumia teknolojia kwa tahadhari?
- A) Ili kuhakikisha maendeleo yanaendelea bila madhara
 - B) Ili watu waache kutumia mitandao ya kijamii
 - C) Ili kuzuia maendeleo ya biashara za mtandaoni
 - D) Ili kupunguza matumizi ya intaneti
50. Ni hatari ipi inayotajwa kuhusu matumizi ya teknolojia mtandaoni?
- A) Watu wanapata faida zaidi katika biashara
 - B) Kuna ongezeko la uhalifu wa mtandaoni kama utapeli na wizi wa pesa
 - C) Teknolojia imepunguza gharama za maisha
 - D) Watu wengi sasa wanaishi maisha bora zaidi

SEHEMU A (Alama 15)

ZOEZI I : INSHA

Maagizo

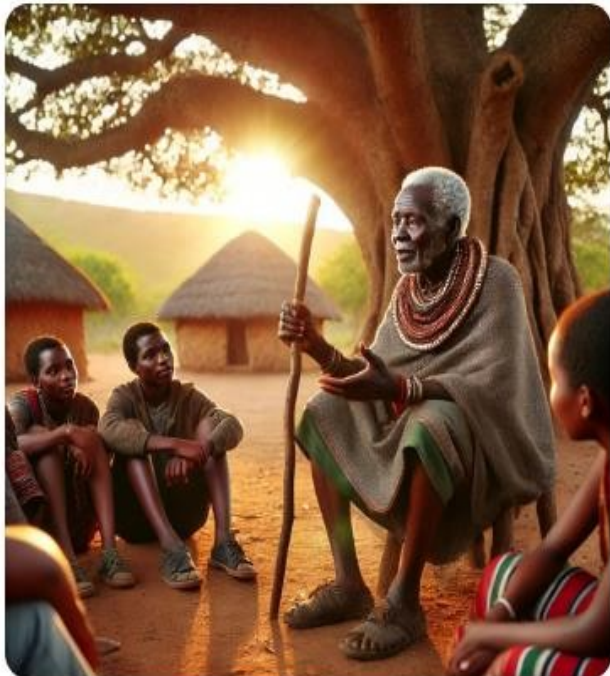
- i. Inapendekezwa uchukue muda wa dakika 40 katika zoezi hili.
 - ii. Andika insha yenye maneno kati ya 300 - 350 katika nafasi uliyoachiwa.
 - iii. Andika insha ya kubuni kuhusu mojawapo ya mada zifuatazo.
 - iv. Insha yako inapaswa kuwa na maneno yasiyopungua 300.
 - v. (Tathmini itazingatia mtiririko wa mawazo, matumizi sahihi ya lugha, na ubunifu.)
- SAFARI ISIIYOSHAHAULIKA**

SEHEMU B: FASIIHI SIMULIZI (ALAMA 10)

ZOEZI II : Soma hadithi ifuatayo kisha ujibu maswali.

HEKIMA YA MZEE WA KIJJI

Kulikuwa na mzee mmoja aliyekuwa na hekima tele katika kijiji kimoja kilichozungukwa na milima na mito. Kila mtu alimheshimu kwa sababu ya busara zake. Alijulikana kama Mzee Baraka, na mara nyingi watu walimwendea kutafuta ushauri juu ya maisha.

Siku moja, kijana mmoja aitwaye Juma, mwenye umri wa miaka ishirini, alifika nyumbani kwa Mzee Baraka akiwa na maswali tele moyoni. Alikuwa amechoshwa na maisha yaliyojaa huzuni, ugumu, na kukata tamaa.

Juma akasema kwa heshima, "Mzee wangu, nimezunguka kijiji kizima kutafuta furaha, lakini bado sijawahi kuipata. Wengine husema mali huleta furaha, lakini nina marafiki wenye mali na bado wanalamika. Wengine husema kuwa upendo huleta furaha, lakini nimemshuhudia rafiki yangu akiugua moyo kwa sababu ya upendo. Tafadhali, nieleze, ni nini siri ya maisha yenye furaha?"

isha Juma akae kwenye kigoda kilichokuwa nje ya nyumba yake. Akamweleza kwa sauti ya upole, "Furaha ya kweli hutokana na uaminifu, upendo, na uvumilivu. Bila uaminifu, hutaweza kuaminika na watu wala kujenga mahusiano imara. Bila upendo, moyo wako utakuwa na chuki na utupu. Bila uvumilivu, hutafaulu kushinda changamoto za maisha."

Juma alimtazama Mzee Baraka kwa mshangao. "Lakini Mzee, hayo yote yanaweza kuonekana rahisi kusema, lakini ni vigumu kuyatekeleza."

Mzee Baraka alitabasamu tena na kusema, "Nenda, ukaishi kwa mujibu wa mambo haya matatu kwa muda wa miezi mitatu, kisha urudi uniambie iwapo umeona tofauti."

Juma alikubali changamoto hiyo na kuanza safari ya kutafuta furaha kwa kufuata ushauri wa mzee yule.

MWEZI WA KWANZA: UAMINIFU

Katika mwezi wa kwanza, Juma aliamua kuwa mwaminifu kwa kila mtu aliyekutana naye. Alipopewa kazi na bwana wake wa shamba, alifanya kwa uaminifu bila kudanganya. Alipoazima kitu, alikirudisha kwa wakati. Baada ya muda, watu wa kijiji walianza kumuamini zaidi na kumpa nafasi nyingi za kazi. Alianza kuona kuwa uaminifu ulikuwa unamletea heshima na fursa zaidi.

MWEZI WA PILI: UPENDO

Katika mwezi wa pili, Juma aliamua kumpenda kila mtu bila kujali tabia zao. Alisaidia wagonjwa, alifariji wale waliokuwa na huzuni, na alitenda wema kwa watu bila kutarajia malipo. Alianza kugundua kuwa moyo wake ulikuwa mwepesi na wenye furaha zaidi. Hakuishi kwa hofu ya chuki wala visasi.

MWEZI WA TATU: UVUMILIVU

Katika mwezi wa tatu, Juma alijifunza kuwa mvumilivu. Alikabiliana na changamoto kwa utulivu, hakukasirika haraka, na alijifunza kusamehe. Hapo ndipo alipoona kuwa maisha yalikuwa na maana zaidi.

Baada ya miezi mitatu, Juma alirudi kwa Mzee Baraka akiwa na tabasamu kubwa. Akasema, "Mzee wangu, sasa ninaelewa siri ya furaha. Nilipoanza kuwa mwaminifu, watu walianza kuniamini na kunipa fursa. Nilipoonyesha upendo, niliona watu wakirudisha upendo kwangu. Nilipojifunza uvumilivu, nilijua jinsi ya kukabiliana na changamoto za maisha bila kukata tamaa. Kwa kweli, nimepata furaha!"

Mzee Baraka alitabasamu na kusema, "Kijana wangu, siri ya furaha haiko mbali. Iko ndani ya moyo wa kila mmoja wetu, tunachohitaji ni kuifuata kwa vitendo."

Tangu siku hiyo, Juma aliendelea kuishi kwa hekima aliyopewa, na maisha yake yakawa yenye furaha na amani milele.

Maswali

1. Hadithi hii inahusu nani? (1 alama)

2.

Kwa nini kijana alimwendea mzee? (1 alama)

3. Mzee alimpa kijana ushauri gani? (1 alama)

4. Taja sifa mbili za mzee katika hadithi hii. (2 alama)

5. Toa maana ya maneno yafuatayo kulingana na hadithi:

(a) Hekima (1 alama)

(b) Uaminifu (1 alama)

6. Hadithi hii inatufundisha nini? (1 alama)

7. Eleza jinsi kijana angeweza kutumia ushauri wa mzee maishani mwake. (1 alama)

8. Ni methali gani inayoendana na hadithi hii? (1 alama)

SEHEMU C: USHAIRI (ALAMA 5)

ZOEZI III : Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali:

Maisha ni Safari

Maisha ni safari, usikate tamaa,
Shinda zote ni daraja, panda kwa bidii.
Furaha ni tunda, palilia kwa huba,
Uvumilivu huzaa mema, tusichoke.

Kila jaribu ni funzo, tuendele mbele,
Wanaosubiri kwa subira huvuna tele.
Mapito ni mengi, si rahisi kwa kweli,
Lakini jasiri haachi njia njiani.

Mvua ikinyesha, jua likiwaka,
Usilegeze kamba, songa mbele.
Dhiki na tabu ni sehemu ya safari,
Lakini mwisho kuna mwanga angavu.

Jifunze kwa jana, tumaini kesho,
Leo ni fursa, isitumie vibaya.
Maisha ni mwendo, si mbio za haraka,
Usikate tamaa, hatima ni njema.

Maswali

1. Shairi hili linahimiza nini? (1 alama)

2. Taja mbinu mbili za lugha zilizotumika katika shairi. (2 alama)

3. Andika maana ya mstari wa mwisho wa shairi. (1 alama)

4. Eleza maana ya neno "huba" kulingana na muktadha wa shairi. (1 alama)

SEHEMU D:– TAMTHILIA (ALAMA 10)

ZOEZI IV : Soma kifungu kifupi kutoka hadithi fupi Wema Hauozi kisha ujibu maswali. "Juma alikuwa kijana mkarimu na mchapakazi. Siku zote aliamini kuwa matendo mema huzaa mema. Siku moja, alipokuwa akitembea njiani, alikutana na mzee aliyekuwa ameanguka pembeni ya barabara. Bila kusita, Juma alimsaidia mzee yule kunyanyuka na hata kumbeba hadi nyumbani kwake. Mzee huyo alimshukuru sana na akamwambia, 'Wema hauozi, mwanangu. Siku moja utalipwa kwa matendo yako mema.' Miaka kadhaa baadaye, Juma alipopata matatizo, watu wengi walijitokeza kumsaidia kwa sababu ya ukarimu wake wa zamani."

Maswali

1. Mhusika mkuu katika hadithi hii ni nani? (1 alama)

2. Taja sifa mbili za Juma. (2 alama)

3. Ni tukio lipi lilisababisha Juma kumsaidia mzee? (1 alama)

4. Juma alimsaidiaje mzee huyo? (1 alama)

5. Mzee alimwambia Juma nini baada ya kusaidiwa? (1 alama)

6. Eleza maana ya methali "Wema hauozi." (1 alama)

7. Ni tabia ipi ya Juma iliyomfanya watu wengi wamsaidie baadaye? (1 alama)

8. Hadithi hii inatufundisha nini kuhusu matendo mema? (1 alama)

9. Taja aina moja ya mtindo wa lugha uliotumika katika hadithi hii. (1 alama)

10. Ikiwa ungekuwa Juma, ungefanya nini tofauti katika hadithi hii? (1 alama)

SEHEMU E: NOVELA – Mshale wa Matumaini (ALAMA 10)

ZOEZI V: Soma kifungu kifupi kutoka riwaya Mshale wa Matumaini kisha ujibu maswali. "Aisha alikuwa msichana jasiri aliyepitia changamoto nyingi maishani. Alikua katika mazingira magumu, lakini hakuwahi kukata tamaa. Alipokuwa shuleni, alijitahidi sana masomoni licha ya changamoto za kifamilia. Kila mtu alimtazama kama mfano wa kuigwa kwa sababu ya bidii na uvumilivu wake. Hatimaye, juhudi zake zilimpeleka katika chuo kikuu, ambako aliendelea kuwa mwangaza kwa wengi."

Maswali

1. Mhusika mkuu katika kifungu hiki ni nani? (1 alama)

2. Taja sifa mbili za Aisha. (2 alama)

3. Ni changamoto zipi Aisha alipitia? (1 alama)

4. Aisha alihimili vipi changamoto alizokumbana nazo? (1 alama)

5. Kwa nini watu walimtazama Aisha kama mfano wa kuigwa? (1 alama)

6. Hatima ya juhudi za Aisha ilikuwa ipi? (1 alama)

7. Eleza fundisho kuu kutoka katika kifungu hiki. (1 alama)

8. Toa maana ya msembo "kuwa mwangaza kwa wengi." (1 alama)

9. Taja aina moja ya mtindo wa lugha uliotumika katika kifungu hiki. (1 alama)

10. Hadithi hii inahimiza tabia gani miongoni mwa wanafunzi? (1 alama)

MSURURU 4

KARATASI 1

SEHEMU A: UFAHAMU – TABIANCHI (5 Alama, Maswali 5)

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali yafuatayo kwa kuchagua jibu sahihi.

Tabianchi imebadilika kwa kiasi kikubwa katika miaka ya hivi karibuni. Uzalishaji wa gesi chafu kama kaboni dioksidi umesababisha ongezeko la joto duniani. Hali hii imechangia kuyeyuka kwa barafu kwenye ncha za dunia na kupanda kwa viwango vya bahari. Aidha, kumekuwa na ukame wa mara kwa mara na mafuriko yanayoathiri uzalishaji wa chakula. Ili kupunguza athari hizi, binadamu wanapaswa kupanda miti, kupunguza matumizi ya mafuta ya petroli, na kutumia nishati mbadala kama vile jua na upepo.

Maswali:

1. Ni gesi ipi inayoathiri tabianchi kwa kiwango kikubwa?
 - A. Oksijeni
 - B. Kaboni dioksidi
 - C. Haidrojeni
 - D. Nitrojeni
2. Mojawapo ya athari za ongezeko la joto duniani ni?
 - A. Kupungua kwa joto
 - B. Ongezeko la mvua
 - C. Kuyeyuka kwa barafu
 - D. Kupungua kwa gesi
3. Ni njia gani mojawapo ya kupunguza athari za tabianchi?
 - A. Kuongeza matumizi ya gesi chafu
 - B. Kupanda miti
 - C. Kukata miti mingi
 - D. Kuhifadhi gesi chafu
4. Ukame unaweza kusababisha nini?
 - A. Ongezeko la mvua
 - B. Ukosefu wa chakula
 - C. Kupungua kwa barafu
 - D. Kuzalisha gesi chafu

5. Nishati mbadala inayoweza kusaidia kupunguza uchafuzi ni ipi?

- A. Mkaa
- B. Mafuta ya petroli
- C. Nishati ya jua
- D. Makaa ya mawe

SEHEMU B: MAZUNGUMZO (5 Alama, Swali 1)

Soma mazungumzo kati ya mwajiri na mwajiriwa kisha ujibu maswali yafuatayo.

Mwajiri: Karibu kwenye mahojiano haya. Tafadhali jitambulishe.

Mwajiriwa: Asante sana. Jina langu ni Amina Juma, na nina shahada ya Biashara.

Mwajiri: Ni kwa nini unataka kufanya kazi katika kampuni yetu?

Mwajiriwa: Kampuni yenu ina sifa nzuri na inathamini maendeleo ya wafanyakazi.

Mwajiri: Unadhani una ujuzi gani wa kipekee utakaotusaidia?

Mwajiriwa: Nina ujuzi wa uhasibu na usimamizi wa rasilimali.

Mwajiri: Asante. Tutakujulisha matokeo hivi karibuni.

Maswali:

6. Mazungumzo haya ni kati ya nani?

- A. Daktari na mgonjwa
- B. Mwanafunzi na mwalimu
- C. Mwajiri na mwajiriwa
- D. Mchuuzi na mteja

7. Mwajiriwa anatafuta kazi gani?

- A. Udaktari
- B. Uhasibu
- C. Ualimu
- D. Uhandisi

8. Kwa nini mwajiriwa anataka kazi kwenye kampuni hiyo?

- A. Kwa sababu wanatoa mishahara mikubwa
- B. Kwa sababu kampuni ina sifa nzuri
- C. Kwa sababu amepoteza kazi
- D. Kwa sababu hana elimu

9. Ujuzi gani mwajiriwa anasema anao?

- A. Upishi
- B. Uhasibu na usimamizi wa rasilimali
- C. Udaktari
- D. Michezo

10. Mazungumzo haya yanahitimishwa kwa mwajiri kusema nini?

- A. "Umepata kazi leo."
- B. "Tutakujulisha matokeo hivi karibuni."
- C. "Samahani, hujafaulu."
- D. "Kesho urudi kwa mahojiano mengine."

SEHEMU C: TAUWEZI (10 Alama, Swali 1)

Jaza nafasi zilizoachwa wazi kwa kuchagua jibu sahihi.

Teknolojia inabadilisha maisha yetu kwa kasi. Katika enzi za zamani, watu walitumia _____ (11) kuwasiliana. Lakini sasa, teknolojia imeleta njia mpya za mawasiliano kama _____ (12) na mitandao ya kijamii. Hii imewezesha watu kuwa na habari _____ (13) na kushirikiana kwa urahisi.

Hata hivyo, teknolojia ina changamoto zake. Baadhi ya watu hutumia mitandao vibaya kwa kusambaza (14). Pia, kuna hatari ya kutegemea sana vifaa vya _____ (15) badala ya kufikiria wenyewe.

Licha ya changamoto hizo, teknolojia inasaidia watu kwa _____ (16) kazi na kupunguza gharama. Vifaa vya _____ (17) vimebadilisha sekta ya afya kwa kutambua magonjwa mapema. Pia, sekta ya elimu imenufaika kupitia _____ (18) za mtandaoni.

Ili kuhakikisha teknolojia inatumiwa vizuri, ni muhimu kuwa na _____ (19) madhubuti ili kulinda watumiaji. Viongozi wanapaswa kutunga sheria kali dhidi ya _____ (20) mtandaoni.

Maswali:

11. (A) barua	(B) email	(C) kompyuta	(D) simu
12. (A) radio	(B) video	(C) simu za mkononi	(D) televisheni
13. (A) kwa upesi	(B) polepole	(C) kwa shida	(D) bure
14. (A) ukweli	(B) uwongo	(C) mafunzo	(D) elimu
15. (A) betri	(B) mbao	(C) dijitali	(D) kawaida
16. (A) kusumbua	(B) kurahisisha	(C) kufuta	(D) kuchelewesha
17. (A) tiba	(B) chakula	(C) michezo	(D) maradhi
18. (A) vitabu	(B) mafunzo	(C) michezo	(D) video
19. (A) sheria	(B) matangazo	(C) uchunguzi	(D) matangazo
20. (A) uvunjaji wa sheria	(B) usaidizi	(C) michezo	(D) mazungumzo

SEHEMU D: (15 Alama, Swali 1)

Chagua jibu sahihi kwa kila swali.

21. Sentensi ipi ina kitenzi?

- A. Mtoto mdogo
- B. Mwalimu anafundisha
- C. Kazi nzuri
- D. Kitabu chetu

22. Neno "wanasafiri" ni kitenzi cha wakati gani?

- A. Zamani
- B. Sasa
- C. Ujao
- D. Wote

23. Neno linalomaanisha "mpya" ni lipi?

- A. Chakavu
- B. Kijivu
- C. Kipya
- D. Kirefu

24. Kipi ni kivumishi?

- A. Runinga
- B. Nzuri
- C. Haraka
- D. Mchana

25. Kinyume cha "karibu" ni?

- A. Chini
- B. Mbali
- C. Juu
- D. Haraka

26. Nomino ya wingi ya "kitabu" ni?

- A. Vitabu
- B. Kitabas
- C. Kitubus

D. Vitaba

27. Kitenzi "kunywa" kipo katika hali gani?

A. Shirikishi

B. Nomino

C. Amri

D. Kawaida

28. Neno lipi ni kiwakilishi?

A. Mimi

B. Paka

C. Kisu

D. Meza

29. Tafsiri ya "She is cooking" kwa Kiswahili ni?

A. Yeye anapika

B. Yeye alipika

C. Yeye atapika

D. Yeye apike

30. "Tufanye kazi kwa bidii" ni mfano wa?

A. Amri

B. Ulinganishi

C. Uchochezi

D. Ukaragosi

SEHEMU E: UFAHAMU – HADITHI ZA KALE (5 Alama, Maswali 5)

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali yafuatayo.

Zamani za kale, palikuwa na kijiji kilichojulikana kwa hekima ya wazee wake. Katika kijiji hicho, kulikuwa na simba aliyewatawala wanyama wote kwa ujeuri. Siku moja, sungura mwerevu alipanga njama ya kumdanganya simba ili asiwe tishio tena. Aliwaambia wanyama wote waende kwenye kisima na kumwambia simba kwamba simba mwingine alikuwa ndani ya kisima akitaka kutwaa ufalme wake. Simba alipochungulia ndani, aliona kivuli chake na kufikiri ni simba mwingine. Kwa hasira, alijitupa ndani ya kisima na kuzama.

Maswali:

31. Hadithi hii inaelezea nini?

A. Historia ya sungura

B. Ujasiri wa simba

C. Hekima ya sungura

D. Ukarimu wa wanyama

32. Kwa nini wanyama walimwogopa simba?

A. Alikuwa mkarimu

B. Alikuwa mwerevu

C. Alikuwa mjeuri

D. Alikuwa na woga

33. Sungura alimtumia simba kivuli chake ili?

A. Kumfurahisha

B. Kumpumbaza

C. Kumfundisha adabu

D. Kumpa zawadi

34. Simba alipochungulia kisimani, aliona nini?

A. Sungura

B. Kivuli chake

C. Mti mkubwa

D. Chakula

35. Mwisho wa hadithi hii unafundisha nini?

A. Uovu hushinda hekima

B. Ujanja huweza kushinda nguvu

C. Simba ni mfalme wa wanyama

D. Mtu mwenye nguvu ndiye bora zaidi

SEHEMU F: UFAHAMU – TEKNOLOJIA YA KISASA (5 Alama, Maswali 5)

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali yafuatayo.

Teknolojia ya kisasa imeleta mageuzi makubwa katika maisha ya binadamu. Vifaa vya kielektroniki kama simu za mkononi, kompyuta, na mitandao ya kijamii vimeboresha mawasiliano. Hata hivyo, matumizi mabaya ya teknolojia yamesababisha matatizo kama uraibu wa mitandao na udukuzi wa taarifa binafsi. Ni muhimu kwa watu kutumia teknolojia kwa busara ili kuepuka madhara yake.

Maswali:

36. Teknolojia ya kisasa imeleta nini?

- A. Uharibifu tu
- B. Mageuzi makubwa
- C. Ugumu wa maisha
- D. Hasara pekee

37. Mojawapo ya faida za teknolojia ni?

- A. Kukata mawasiliano
- B. Kuboresha mawasiliano
- C. Kuharibu vifaa vya kielektroniki
- D. Kupunguza maarifa

13. Udukuzi wa taarifa binafsi unaweza kusababisha nini?

- A. Usalama wa taarifa
- B. Matatizo ya usalama
- C. Ongezeko la ajira
- D. Maisha bora zaidi

38. Mojawapo ya njia ya kutumia teknolojia kwa busara ni?

- A. Kutumia muda wote mitandaoni
- B. Kuepuka udukuzi wa taarifa
- C. Kushiriki taarifa zote binafsi
- D. Kufuta mitandao yote

39. Matatizo yanayotokana na matumizi mabaya ya teknolojia ni yapi?

- A. Uraibu wa mitandao
- B. Kuboresha elimu
- C. Kuongeza marafiki
- D. Kupata kazi nzuri

SEHEMU G: SARUFI NA MATUMIZI YA LUGHA (5 Alama, Maswali 5)

40. Kitenzi katika sentensi "Mtoto anakimbia uwanjani" ni?

- A. Mtoto

B. Anakimbia

C. Uwanjani

D. Na

41. Kinyume cha neno "nzuri" ni?

A. Chafu

B. Mbaya

C. Fupi

D. Ndogo

42. Neno lipi ni kivumishi?

A. Haraka

B. Mrefu

C. Anacheza

D. Jana

43. Nomino ya wingi ya "ndizi" ni?

A. Ndizis

B. Ndizi

C. Mandizi

D. Nandizi

44. "Yeye alisoma kitabu" ni mfano wa sentensi gani?

A. Amri

B. Kiulizi

C. Habari

D. Onyo

Chagua jibu sahihi kutoka kwa majibu yaliyoorodheshwa.

45. Ni sentensi ipi ambayo ina kitenzi kishirikishi?

A. Alienda sokoni kununua matunda.

B. Watoto walikimbia haraka sana.

C. Tulifurahia tuliposikia habari hizo.

D. Nilimsalimia mwalimu njiani.

46. Katika sentensi ifuatayo, neno "zuri" ni aina gani ya nomino?

"Nilinunua shati zuri katika duka jipya."

- A. Nomino dhahania
- B. Nomino ya wingi
- C. Nomino ya sifa
- D. Nomino ya kipekee

47. Ni sentensi ipi kati ya hizi inayotumia kiwakilishi cha mahali?

- A. Kitabu changu kipo mezani.
- B. Tulimwona akija kwa kasi.
- C. Watoto waliimba kwa furaha.
- D. Mama alinunua mboga sokoni.

48. Ni aina gani ya kitenzi kinachotumika katika sentensi hii?

"Juma anapenda kusoma vitabu vya historia."

- A. Kitenzi kikuu
- B. Kitenzi saidizi
- C. Kitenzi elekezi
- D. Kitenzi kishirikishi

49. Ni ipi maana sahihi ya methali: "Asiyesikia la mkuu huvunjika guu"?

- A. Watu wakubwa wanapaswa kusikilizwa.
- B. Aliye na guu kuvunjika hawezi kusikia.
- C. Anayepuuza ushauri wa wakubwa hujuta baadaye.
- D. Mkuu wa kaya anapaswa kutoa maagizo mazuri.

50. Ni ipi maana sahihi ya methali: "Mchovya asali hachovyi mara moja"?

- A. Mtu mchoyo huwa hawazi wengine.
- B. Mtu akionja utamu wa jambo huendelea kulifurahia.
- C. Asali ina ladha nzuri kwa kila mtu.
- D. Mtu mwenye akili hachukui vitu bila ruhusa.

MSURURU 4

KARATASI 2

SEHEMU A: INSHA (Alama 15)

Andika insha ya mdokezo kwa kufuata sentensi ifuatayo:

"Siku hiyo nilipoamka, nilihisi kuwa kuna jambo lisilo la kawaida litafanyika..."

Maagizo:

- Insha yako iwe na maneno yasiyopungua 250.
- Tumia mbinu mbalimbali za lugha kama tashbihi, sitiari, methali, na tashihisi.
- Hakikisha una mwanzo mzuri, mwili wenye matukio ya kuisimua, na hitimisho lenye mshangao.

SEHEMU B: NOVELA – MSHALE WA MATUMAINI (GRADE 7) (Alama 10)

1. Eleza sifa tatu za mhusika mkuu katika Mshale wa Matumaini. (Alama 3)

2. Jadili changamoto mbili alizopitia mhusika mkuu na jinsi alivyokabiliana nazo. (Alama 4)

3. Eleza mafunzo mawili unayopata kutokana na riwaya hii. (Alama 3)

SEHEMU C: TAMTHILIA – WEMA HAUOZI (GRADE 8) (Alama 10)

1. Taja na ueleze dhamira kuu tatu zinazopatikana katika tamthilia ya Wema Hauozi. (Alama 6)

2. Fafanua jinsi mgogoro kati ya wahusika wawili ulivyojitokeza na jinsi ulivyotatuliwa. (Alama 4)

SEHEMU D: USHAIRI – HODI HODI MASHAIRI (GRADE 9) (Alama 15)

Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.

SHAIRI: HAKI ITASHINDA

Haki itashinda, siku si nyingi,
Nyota za nuru, zitang'ara tena,
Mateso yote, yatakuwa ndoto,
Na wenye dhulma, wataanguka.

Zamani tulilia, machozi ya damu,
Tukisaga chumvi, kwa uchungu mwingi,
Lakini kesho, ni yetu milele,
Tutasimama, kwa haki na kweli.

Mito inaimba, mashamba yacheka,
Furaha inakuja, kwa kasi ajabu,
Mbegu ya wema, imeshachanua,
Nyika na jangwa, sasa ni bustani.

Dhulma ni moto, utakaozimwa,
Kwa mvua ya kweli, na neno thabiti,
Kesho itakuja, na nuru ya haki,
Tuiwahi leo, tusiichelewe.

Wana wa Afrika, simameni sasa,

Msijifanye, hamuoni jua,

Giza likitanda, njia hupotea,

Lakini nuru, haitazimika!

MASWALI YA SHAIRI (Alama 15)

1.

Shairi hili ni la aina gani? Toa sababu. (Alama 3)
2.

Eleza maudhui makuu ya shairi hili. (Alama 4)
3.

Eleza maana ya maneno yafuatayo kulingana na matumizi yake katika shairi:

•

(a) "Nyika"

•

(b) "Mvua ya kweli"

•

(c) "Mashamba yacheka" (Alama 3)
3.

Toa mfano wa tamathali za usemi mbili zilizotumika kwenye shairi na uzifafanue. (Alama 3)
5.

Eleza ujumbe wa mshairi kwa jamii kupitia shairi hili. (Alama 2)

MSURURU 5

KARATASI 1

SEHEMU A: MAZUNGUMZO (5 ALAMA)

Soma mazungumzo kati ya mama na mtoto kisha ujibu maswali yafuatayo.

Mtoto: Mama, kwa nini tunapaswa kuweka mazingira yetu safi?

Mama: Tunapaswa kuweka mazingira safi ili kuepuka magonjwa na kufanya eneo liwe la kuvutia.

Mtoto: Magonjwa gani yanaweza kusababishwa na uchafu?

Mama: Magonjwa kama vile kipindupindu, malaria na homa yanaweza kusababishwa na uchafu.

Mtoto: Tunawezaje kusaidia kuhifadhi mazingira?

Mama: Tunaweza kusaidia kwa kutupa taka kwenye mapipa, kupanda miti na kuepuka kuchafua maji na hewa.

Mtoto: Asante mama, nitahakikisha ninazingatia hayo!

Maswali (5 Alama)

- Kwa nini tunapaswa kuweka mazingira safi?**
 - Ili tuweze kucheza zaidi
 - Ili kuepuka magonjwa na kufanya eneo liwe la kuvutia
 - Ili tujifunze kuhusu mazingira
 - Ili tuwe na mahali pa kutupa taka
- Mojawapo ya magonjwa yanayosababishwa na uchafu ni:**
 - Shinikizo la damu
 - Kifua kikuu
 - Kipindupindu
 - Upungufu wa damu
- Tunaweza kusaidia kuhifadhi mazingira kwa:**
 - Kuchafua maji na hewa
 - Kutupa taka ovyo
 - Kupanda miti na kutupa taka kwenye mapipa
 - Kukata miti na kuchoma taka
- Kwa nini ni muhimu kupanda miti?**
 - Ili kupata kivuli na kuboresha hewa
 - Ili ziwe mapambo pekee
 - Ili tuweze kuzikata baadaye
 - Ili kuficha taka
- Mtoto alifanya uamuzi gani baada ya mazungumzo na mama yake?**
 - Alisema hatafuata ushauri wa mama yake
 - Alisema atahakikisha anazingatia ushauri wa mama yake
 - Alikataa kusaidia kutunza mazingira
 - Aliondoka bila kusema chochote

SEHEMU B: UFAHAMU (10 ALAMA)

Soma kifungu kifuatacho kisha jibu maswali yafuatayo.

UHIFADHI WA MAZINGIRA

Mazingira ni rasilimali muhimu kwa maisha ya viumbe vyote duniani. Mazingira safi huleta afya bora, mvua za kutosha, na hali ya hewa nzuri. Hata hivyo, shughuli za binadamu kama ukataji miti hovyoyote, utupaji taka ovyoyote, na uchafuzi wa maji na hewa vimeharibu mazingira kwa kiwango kikubwa.

Ili kuhifadhi mazingira, tunapaswa kupanda miti ili kurejesha misitu iliyoharibiwa. Pia, tunapaswa kutupa taka katika mapipa maalum na kutenganisha taka zinazoweza kutumika tena na zile zisizoweza kutumika tena. Kando na hayo, unywaji wa maji safi unapaswa kuzingatiwa kwa kuhakikisha chemchemi na mito hazichafuliwi.

Serikali na mashirika yasiyo ya kiserikali yana jukumu la kuhamasisha jamii kuhusu uhifadhi wa mazingira. Sheria kali zinapaswa kuwekwa ili kuzuia uharibifu wa mazingira. Kila mmoja wetu ana jukumu la kuhakikisha mazingira yanabaki safi kwa faida ya kizazi cha sasa na kijacho.

Maswali (10 Alama)

6. **Mazingira ni rasilimali muhimu kwa ajili ya:**
 - A) Wanyama pekee
 - B) Binadamu pekee
 - C) Viumbe vyote duniani
 - D) Watu wa mijini
7. **Mazingira safi huleta faida zipi?**
 - A) Magonjwa na ukame
 - B) Afya bora, mvua za kutosha, na hali ya hewa nzuri
 - C) Uchafuzi wa hewa na maji
 - D) Upungufu wa miti
8. **Shughuli ipi ya binadamu haiharibu mazingira?**
 - A) Ukataji miti hovyoyote
 - B) Utupaji taka ovyoyote
 - C) Uchafuzi wa maji
 - D) Upandaji wa miti
9. **Ili kuhifadhi mazingira, tunapaswa kufanya nini?**
 - A) Kutupa taka ovyoyote
 - B) Kupanda miti na kutenganisha taka
 - C) Kukata miti mingi
 - D) Kuchafua mito na chemchemi
10. **Kwa nini ni muhimu kutenganisha taka?**
 - A) Ili kutupa taka nyingi zaidi
 - B) Ili kuweka mazingira machafu
 - C) Ili kutumia tena taka zinazoweza kutumika tena
 - D) Ili kuchoma taka zote
11. **Ni nani ana jukumu la kuhamasisha jamii kuhusu uhifadhi wa mazingira?**
 - A) Serikali pekee
 - B) Wananchi pekee
 - C) Serikali na mashirika yasiyo ya kiserikali
 - D) Watu wa vijijini pekee
12. **Sheria kali zinapaswa kuwekwa ili:**
 - A) Kuzuia uharibifu wa mazingira
 - B) Kuwezesha uchafuzi wa mazingira
 - C) Kuruhusu ukataji miti hovyoyote
 - D) Kuhamasisha uchomaji wa taka ovyoyote
13. **Kwa nini tunapaswa kuhakikisha maji tunayokunywa ni safi?**
 - A) Ili yawe na ladha nzuri

B) Ili kuepuka magonjwa yanayotokana na maji machafu

C) Ili yasiwe na rangi yoyote

D) Ili yawe baridi

14. **Kulingana na kifungu, tunapaswa kuhifadhi mazingira kwa faida ya:**

A) Wanyama pekee

B) Kizazi cha sasa na kijacho

C) Serikali pekee

D) Wakazi wa mijini

15. **Kulingana na kifungu, mazingira yanaweza kuharibiwa na:**

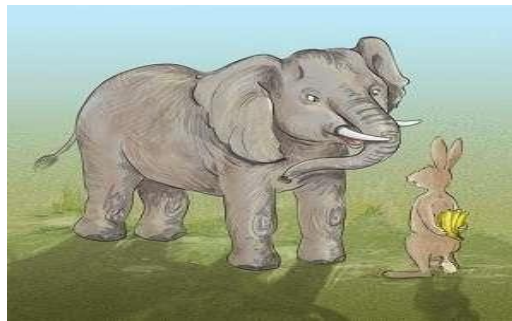
A) Kupanda miti

B) Kutupa taka kwenye mapipa

SEHEMU C: UFAHAMU – HADITHI YA TEMBO NA SUNGURA (10 ALAMA)

Soma hadithi ifuatayo kisha jibu maswali yafuatayo.

TEMBO NA SUNGURA

Siku moja, Tembo mkubwa alienda kwenye bwawa kunywa maji. Alipofika, alimuona Sungura mdogo akijaribu kuvuka bwawa lakini maji yalikuwa mengi. Tembo alimwambia, "Sungura mdogo, hutavuka bwawa hili bila msaada. Nitakusaidia."

Sungura alifurahi na kusema, "Asante sana, Tembo! Wewe ni mwenye huruma." Tembo aliinua mkonga wake na kumvusha Sungura hadi upande wa pili. Baada ya kumsaidia, Sungura alimwambia Tembo, "Umenitendea wema, nami sitasahau. Siku moja nitakulipa."

Tembo alicheka na kusema, "Wewe ni mdogo sana, utawezaje kunisaidia?" Sungura alitabasamu na kusema, "Wema hulipwa kwa wema." Siku chache baadaye, wawindaji walifika msituni na kumtega Tembo kwa nyavu kubwa. Tembo alipiga kelele akiomba msaada. Sungura aliposikia, alikimbia haraka na kuanza kukata nyavu kwa meno yake makali. Hatimaye, Tembo aliweza kutoka.

Tembo alimshukuru Sungura na kusema, "Nimejifunza kuwa kila mnyama ana umuhimu wake, hata mdogo." Tangu siku hiyo, Tembo na Sungura wakawa marafiki wa kweli.

Maswali (10 Alama)

16. **Tembo alienda kwenye bwawa kufanya nini?**

A) Kuoga

B) Kunywa maji

C) Kuwinda wanyama wengine

D) Kuvua samaki

17. **Kwa nini Sungura hakuweza kuvuka bwawa peke yake?**

- A) Alikuwa mdogo na maji yalikuwa mengi
 B) Alikuwa mgonjwa
 C) Alikuwa na woga wa maji
 D) Alitaka tu kusaidiwa na Tembo
18. **Tembo alimsaidia Sungura kwa njia gani?**
 A) Alimbeba mgongoni
 B) Alimvusha kwa mkonga wake
 C) Alimfundisha kuogelea
 D) Alimwonyesha daraja la kuvukia
19. **Sungura alimwambia Tembo nini baada ya kusaidiwa?**
 A) “Sitakusahau, nitakulipa siku moja.”
 B) “Sikutaka msaada wako.”
 C) “Sasa naenda kuogelea.”
 D) “Nipe chakula.”
20. **Tembo alipoambiwa kuwa Sungura angemlipa siku moja, alifanyaje?**
 A) Alifurahia
 B) Alilia
 C) Alicheka
 D) Alikasirika
21. **Tembo alinaswa na nini?**
 A) Mtego wa mawindo
 B) Nyavu kubwa za wawindaji
- C) Shimo lenye maji
 D) Kamba za mti
22. **Sungura alimsaidiaje Tembo kutoka kwenye mtego?**
 A) Alimvuta kwa nguvu zake
 B) Aliwaita wanyama wengine
 C) Alitumia meno yake kukata nyavu
 D) Alienda kumuita binadamu
23. **Tembo alijifunza nini kutokana na tukio hilo?**
 A) Wanyama wadogo si wa maana
 B) Kila mnyama ana umuhimu wake
 C) Ni bora kuwa na marafiki wengi
 D) Ni hatari kwenda msituni
24. **Baada ya tukio hilo, uhusiano wa Tembo na Sungura ulikuwa upi?**
 A) Walikuwa maadui
 B) Walikuwa marafiki wa kweli
 C) Hawakuwahi kuonana tena
 D) Tembo alihama msitu
25. **Somo kuu katika hadithi hii ni lipi?**
 A) Marafiki wa kweli husaidiana
 B) Wanyama wadogo hawawezi kusaidia wakubwa
 C) Tembo ni mnyama mwenye nguvu zaidi
 D) Wawindaji ni marafiki wa wanyama

SEHEMU D: KISHAFA (10 ALAMA)

Soma kifungu kilicho na nafasi zilizochwa wazi kisha ujaze kwa kuchagua jibu sahihi kutoka kwa chaguo zilizotolewa.

Kwa _____ (27) maji kutoka mtoni. Shule ilikuwa mahali ambapo watoto walijifunza _____ (28) na kuzingatia maadili mema.

Mwalimu wao, Bi. Amina, aliwahimiza wanafunzi kuwa _____ (29) na kuwaheshimu wazazi wao. Siku moja, kijiji kilikumbwa na ukame mkali, na watu walihitajika kutumia maji kwa _____ (30). Wazee wa kijiji walikusanyika na kupendekeza upandaji wa _____ (31) ili kusaidia kuhifadhi mazingira.

Wakazi wa kijiji waliamua kushirikiana na kuhakikisha kuwa kila kaya _____ (32) miti mitatu. Baada ya miezi michache, mvua ilianza kunyesha, na mazingira yalibadilika kuwa ya _____ (33). Watoto walifurahia kuruka kwenye matope huku wakishukuru kwa kazi nzuri ya wazazi wao.

Hali hii iliwafundisha wakazi wa Mwerevu umuhimu wa kuwa na _____ (34) na kufanya kazi kwa bidii. Kijiji kiliendelea kustawi kwa sababu kila mtu alizingatia _____ (35).

Chagua jibu moja kutoka hapa

26.	31.
A) Uvivu	A) Nyasi
B) Ushirikiano	B) Mimea
C) Uchafuzi	C) Miti
D) Ujanja	D) Maua
27.	32.
A) Kuchota	A) Ilikata
B) Kutosha	B) Ilipanda
C) Kusukuma	C) Ilifyeka
D) Kuchemsha	D) Ilitupa
28.	33.
A) Kucheza	A) Jangwa
B) Kusoma	B) Urembo
C) Kupika	C) Uoto wa kijani
D) Kuvua	D) Vumbi
29.	34.
A) Wajanja	A) Subira
B) Wapole	B) Uchoyo
C) Wavivu	C) Uvivu
D) Watundu	D) Ujeuri
30.	35.
A) Uzembe	A) Nidhamu
B) Uangalifu	B) Dharau
C) Uharibifu	C) Kiburi
D) Upotevu	D) Uzembe

SEHEMU E: SARUFI NA MATUMIZI YA LUGHA (15 ALAMA)

Chagua jibu sahihi kutoka kwa chaguo zilizotolewa.

36. Ni ipi maana sahihi ya neno "mfano" katika sentensi hii?
<i>Mwalimu alitoa mfano mzuri wa matumizi ya methali.</i>	37. Ni lipi kati ya maneno haya ambalo ni kinyume cha neno "pana"?
A. Kubwa B. Nyembamba
C. Dogo D. Nene
A. Kielelezo
B. Methali
C. Picha
D. Nadharia	38. Sentensi ipi inatumia aina sahihi ya nomino za wingi?
A. Vitu vimeanguka chini.
B. Kiti wamevunjika.

- C. Mtoto wamecheza nje.
D. Kisu zimepotea.
39. **Ni lipi kati ya maneno haya ambalo ni kivumishi?**
A. Mbwa B. Anacheka
C. Nzuri D. Haraka
40. **Katika sentensi hii, ni aina gani ya kitenzi kinachotumika?**
Watoto walikimbia shuleni kwa haraka.
A. Kitenzi kishirikishi B. Kitenzi kielezi
C. Kitenzi kikuu D. Kitenzi kivumishi
41. **Chagua sentensi ambayo imeundwa kwa mpangilio sahihi wa maneno.**
A. Alifurahi jana sana mtoto.
B. Mtoto jana sana alifurahi.
C. Mtoto alifurahi sana jana.
D. Sana jana alifurahi mtoto.
42. **Kipi kati ya vifungu vifuatavyo kinatumia kiunganishi kwa usahihi?**
A. Alisoma lakini hakufanya mtihani.
B. Alisoma, hakufanya mtihani lakini.
C. Hakufanya mtihani lakini alisoma.
D. Hakufanya lakini alisoma mtihani.
43. **Katika sentensi hii, "haraka" ni aina gani ya neno?**
Alikimbia haraka sana.
A. Nomino B. Kielezi
C. Kivumishi D. Kitenzi
44. **Ni lipi kati ya maneno haya ambalo ni nomino ya kipekee?**
A. Jirani B. Simba
C. Nairobi D. Mti
45. **Ni ipi methali inayokamilisha sentensi hii?**
Asiyefunzwa na mamaye ...
- A. Hufunzwa na dunia.
B. Hufunzwa na nyoka.
C. Hufunzwa na rafiki.
D. Hufunzwa na upepo.
46. **Chagua nomino ya wingi katika sentensi hii:**
Mwanafunzi aliweka vitabu vyake mezani.
A. Mwanafunzi
B. Meza
C. Vitabu
D. Vyake
47. **Ni kipi kitenzi kilichotumika katika sentensi hii?**
Wanafunzi walifanya mtihani wa Kiswahili.
A. Wanafunzi
B. Mtihani
C. Kiswahili
D. Walifanya
48. **Ni ipi sentensi sahihi yenye nomino ya dhahania?**
A. Upendo ni muhimu kwa kila mtu.
B. Kiti cha mwalimu kimevunjika.
C. Ndege anaruka angani.
D. Jirani yangu ni fundi mzuri.
49. **Ni lipi kitenzi cha masharti katika sentensi hii?**
Ukitaka kufaulu, lazima usome kwa bidii.
A. Kufaulu
B. Ukitaka
C. Lazima
D. Kusoma
50. **Ni ipi sentensi yenye kivumishi cha idadi?**
A. Nina kalamu kumi.
B. Mti mrefu unatoa kivuli.
C. Mtoto mdogo anacheza nje.
D. Tulitembea polepole barabarani.

MSURURU 5
KARATASI 2

SEHEMU A (Alama 15)

ZOEZI I : INSHA

Maagizo

- i. *Inapendekezwa uchukue muda wa dakika 40 katika zoezi hili.*
- ii. *Andika insha yenye maneno kati ya 300 - 350 katika nafasi uliyoachiwa.*

Andika insha ya kubuni kuhusu mojawapo ya mada zifuatazo. Insha yako inapaswa kuwa na maneno yasiyopungua 200.

SAFARI ISIYOSAHULIKA

(Tathmini itazingatia mtiririko wa mawazo, matumizi sahihi ya lugha, na ubunifu.)

SEHEMU B: FASIHI SIMULIZI (ALAMA 10)

Soma hadithi ifuatayo kisha ujibu maswali.

"Kulikuwa na mzee mmoja aliyekuwa na hekima tele kijijini. Kila mtu alimheshimu kwa sababu ya busara zake. Siku moja, kijana mmoja alimwendea na kuuliza siri ya maisha yenye furaha. Mzee yule akamweleza kuwa furaha hutokana na uaminifu, upendo, na uvumilivu. Je, kijana yule alifuata ushauri huo?"

Maswali

1. Hadithi hii inahusu nani? (1 alama)

2. Kwa nini kijana alimwendea mzee? (1 alama)

3. Mzee alimpa kijana ushauri gani? (1 alama)

4. Taja sifa mbili za mzee katika hadithi hii. (2 alama)

Toa maana ya maneno yafuatayo kulingana na hadithi:

(a) Hekima (1 alama)

(b) Uaminifu (1 alama)

5. Hadithi hii inatufundisha nini? (1 alama)

6. Eleza jinsi kijana angeweza kutumia ushauri wa mzee maishani mwake. (1 alama)

7. Ni methali gani inayoendana na hadithi hii? (1 alama)

SEHEMU C: USHAIRI (ALAMA 5)

Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali:

**Maisha ni safari, usikate tamaa,
Shinda zote ni daraja, panda kwa bidii,
Furaha ni tunda, palilia kwa huba,
Uvumilivu huzaa mema, tusichoke,
Kila jaribu ni funzo, tuendele mbele.**

Maswali

1. Shairi hili linahimiza nini? (1 alama)

2. Taja mbinu mbili za lugha zilizotumika katika shairi. (2 alama)

3. Andika maana ya mstari wa mwisho wa shairi. (1 alama)

4. Eleza maana ya neno "**huba**" kulingana na muktadha wa shairi. (1 alama)

SEHEMU D:– Wema Hauozi (ALAMA 10)

Soma kifungu kifupi kutoka hadithi fupi *Wema Hauozi* kisha ujibu maswali.

"Juma alikuwa kijana mkarimu na mchapakazi. Siku zote aliamini kuwa matendo mema huzaa mema. Siku moja, alipokuwa akitembea njiani, alikutana na mzee aliyekuwa ameanguka pembeni ya barabara. Bila kusita, Juma alimsaidia mzee yule kunyanyuka na hata kumbeba hadi nyumbani kwake. Mzee huyo alimshukuru sana na akamwambia, 'Wema hauozi, mwanangu. Siku moja utalipwa kwa matendo yako mema.' Miaka kadhaa

baadaye, Juma alipopata matatizo, watu wengi walijitokeza kumsaidia kwa sababu ya ukarimu wake wa zamani."

Maswali

1. Mhusika mkuu katika hadithi hii ni nani? (1 alama)

2. Taja sifa mbili za Juma. (2 alama)

3. Ni tukio lipi lilisababisha Juma kumsaidia mzee? (1 alama)

4. Juma alimsaidiaje mzee huyo? (1 alama)

5. Mzee alimwambia Juma nini baada ya kusaidiwa? (1 alama)

6. Eleza maana ya methali "*Wema hauozi.*" (1 alama)

7. Ni tabia ipi ya Juma iliyomfanya watu wengi wamsaidie baadaye? (1 alama)

8. Hadithi hii inatufundisha nini kuhusu matendo mema? (1 alama)

9. Taja aina moja ya mtindo wa lugha uliotumika katika hadithi hii. (1 alama)

10. Ikiwa ungekuwa Juma, ungefanya nini tofauti katika hadithi hii? (1 alama)

SEHEMU E: NOVELA – *Mshale wa Matumaini* (ALAMA 10)

Soma kifungu kifupi kutoka riwaya *Mshale wa Matumaini* kisha ujibu maswali.

"Aisha alikuwa msichana jasiri aliyepitia changamoto nyingi maishani. Alikua katika mazingira magumu, lakini hakuwahi kukata tamaa. Alipokuwa shuleni, alijitahidi sana masomoni licha ya changamoto za kifamilia. Kila mtu alimtazama kama mfano wa kuigwa kwa sababu ya bidii na uvumilivu wake. Hatimaye, juhudi zake zilimpeleka katika chuo kikuu, ambako aliendelea kuwa mwangaza kwa wengi."

Maswali

1. Mhusika mkuu katika kifungu hiki ni nani? (1 alama)

2. Taja sifa mbili za Aisha. (2 alama)

3. Ni changamoto zipi Aisha alipitia? (1 alama)

4. Aisha alihimili vipi changamoto alizokumbana nazo? (1 alama)

5. Kwa nini watu walimtazama Aisha kama mfano wa kuigwa? (1 alama)

6. Hatima ya juhudi za Aisha ilikuwa ipi? (1 alama)

7. Eleza fundisho kuu kutoka katika kifungu hiki. (1 alama)

8. Toa maana ya msembo *"kuwa mwangaza kwa wengi."* (1 alama)

9. Taja aina moja ya mtindo wa lugha uliotumika katika kifungu hiki. (1 alama)

10. Hadithi hii inahimiza tabia gani miongoni mwa wanafunzi? (1 alama)

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali 1 hadi 6.

Katika enzi za mababu zetu, watu waliishi kwa amani na mshikamano mkubwa. Wanakijiji waliheshimiana na kusaidiana katika shughuli mbalimbali za kijamii kama vile kilimo, ujenzi wa nyumba, na malezi ya watoto. Mgeni alipowasili kijijini, alikaribishwa kwa heshima na kupewa chakula bila kudaiwa malipo. Mambo haya yaliimarisha undugu na upendo miongoni mwa wanajamii.

Hata hivyo, hali imebadilika kwa kiasi kikubwa. Watu wengi siku hizi wamekuwa wakijali maslahi yao binafsi zaidi kuliko yale ya jamii. Majirani wengi hawajuani, kila mmoja akijihusisha na shughuli zake pekee. Mtu anapokumbwa na matatizo, si rahisi kupata msaada wa haraka kutoka kwa jirani yake. Kila mtu ameweka kipaumbele kwenye maisha yake bila kujali ustawi wa wengine.

Kwa upande mwingine, maendeleo ya kiteknolojia yameleta mabadiliko makubwa katika maisha ya watu. Ingawa teknolojia imerahisisha mawasiliano, imechangia pia kudhoofisha uhusiano wa kijamii. Vijana wengi wanatumia muda mwingi kwenye mitandao ya kijamii na michezo ya video badala ya kushirikiana na familia na jamii zao. Katika baadhi ya familia, watu huketi chumba kimoja lakini kila mmoja amezama kwenye simu yake bila kuzungumza na wenzake.

Ili kurejesha mshikamano wa kijamii, ni muhimu wanajamii waendeleze maadili ya zamani ya kusaidiana na kushirikiana. Wazazi wafundishe watoto wao umuhimu wa kushirikiana na kuheshimiana. Pia, teknolojia inapaswa kutumiwa kwa njia inayokuza mawasiliano ya ana kwa ana badala ya kuwafanya watu kuwa wagumu kwa wenzao. Kwa kufanya hivyo, jamii itaweza kudumisha mshikamano na upendo miongoni mwa watu wake.

Maswali

1. Kifungu kinasema kuwa katika enzi za mababu, wanajamii walifanya mambo yafuatayo ILA:

A. Waliheshimiana na kushirikiana.
B. Walitoa msaada kwa wenye matatizo.
C. Walimkataa mgeni asiyetambulika.
D. Walishirikiana katika shughuli za kilimo.
2. Ni nini kimeathiri mshikamano wa kijamii kulingana na kifungu?

A. Watu kupenda maisha ya kifahari.
B. Kutokuwa na heshima kwa wazee.
C. Watu kutojali ustawi wa wengine. | <ol style="list-style-type: none">D. Matumizi ya lugha mbaya miongoni mwa vijana.
3. Kwa mujibu wa kifungu, ni athari gani ya teknolojia katika jamii?

A. Imerahisisha maisha ya watu kwa ujumla.
B. Imefanya wanajamii wawe wagumu kwa wenzao.
C. Imesaidia kukuza mshikamano wa kijamii.
D. Imeongeza mawasiliano ya ana kwa ana katika familia.
4. Kifungu kinasema kuwa vijana wengi wanatumia muda wao mwingi wakifanya nini? |
|---|---|

- A. Wakifanya kazi za kijamii.
 - B. Wakicheza michezo ya video na kuwa mitandaoni.
 - C. Wakijifunza kuhusu tamaduni zao.
 - D. Wakizungumza na wazazi wao.
5. Kwa mujibu wa kifungu, nini kinaweza kusaidia kurejesha mshikamano wa kijamii?

- A. Wanajamii kuwa na bidii kazini.
 - B. Watu kutumia teknolojia zaidi.
 - C. Wazazi kuwafundisha watoto maadili ya kushirikiana.
 - D. Kila mtu kujihusisha na maisha yake binafsi.
6. Neno "mshikamano" limetumika katika kifungu. Kisawe cha neno hilo ni:
- A. Ushirikiano.
 - B. Ubinafsi.
 - C. Uadui.
 - D. Uongozi.

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali ya 7 hadi 12.

Zamani za kale, kulikuwa na kaka wawili waliopendana sana, Juma na Ali. Walifanya kila jambo pamoja, kuanzia kuchunga mifugo hadi kusaidiana katika kazi za nyumbani. Wazazi wao walifurahia umoja wao na kuwatia moyo waendeleo kushirikiana.

Siku moja, soko kuu la kijiji chao lilipangwa kufanyika. Juma na Ali walipewa pesa na mama yao ili wakamnunulie sukari na unga. Walifurahi kwani walijua wataona vitu vingi vizuri sokoni. Kabla ya kuondoka, mama yao aliwakumbusha kuwa watumie pesa kwa uangalifu.

Walipofika sokoni, Ali aliona michezo ya bahati nasibu na kushawishika kushiriki. Juma alimwonya dhidi ya kutumia pesa kwa jambo hilo, lakini Ali hakusikiliza. Akajaribu mara ya kwanza, akashindwa. Mara ya pili, vilevile akashindwa. Akaendelea kucheza hadi pesa zote zikaisha.

Juma alikasirika lakini hakusema lolote. Walirudi nyumbani wakiwa na huzuni. Mama yao alipowauliza bidhaa alizowaagiza, Juma alieleza yaliyojiri. Mama yao alihuzunika lakini akamtazama Ali kwa upendo na kusema, "Maji yakimwagika hayazoleki, ila tukiwa waangalifu hatutamwaga tena."

Tangu siku hiyo, Ali alijifunza umuhimu wa kutii ushauri na kutumia pesa kwa busara.

Maswali

7. Chagua jibu linaloonyesha kuwa Juma na Ali walikuwa na uhusiano mzuri.
- A. Walikuwa kaka wa damu.
 - B. Waliwahi kucheza pamoja.
 - C. Walifanya mambo mengi pamoja.
 - D. Walienda sokoni kila mara.

8. Kwa mujibu wa kifungu, Juma na Ali walifurahia kwenda sokoni kwa sababu gani?
- A. Walitaka kuona wanyama.
 - B. Walipenda michezo ya bahati nasibu.
 - C. Walitamani kuona vitu vingi vizuri.
 - D. Walitaka kujifunza biashara.

9. Kifungu kimebainisha kuwa Ali ni mtu wa aina gani?
 A. Mwenye subira na mnyenyekevu.
 B. Mkaidi na mpenda michezo.
 C. Mtiifu na mwenye bidii.
 D. Mpole na anayependa kujifunza.
10. Unaweza kusema nini kuhusu Juma kutokana na hadithi hii?
 A. Alikuwa na busara na mwelewa.
 B. Alikuwa mkali na mjeuri.
 C. Alikuwa mwenye tamaa ya pesa.
 D. Alipenda michezo ya bahati nasibu.
11. Matukio yafuatayo yalitokea katika kifungu.

(i) Ali alicheza bahati nasibu.

(ii) Juma na Ali walipewa pesa.

(iii) Mama yao aliwakumbusha kuhusu

matumizi ya pesa.

(iv) Walirudi nyumbani wakiwa na huzuni.

Chagua mfuatano sahihi wa matukio hayo.

A. (ii), (iii), (i), (iv)

B. (iii), (ii), (i), (iv)

C. (ii), (i), (iii), (iv)

D. (i), (ii), (iii), (iv)

12. Nahau "maji yakimwagika hayazoleki" katika kifungu ina maana gani?

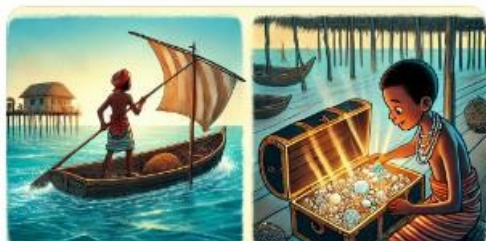
A. Kuna haja ya kunywa maji kila siku.

B. Pesa ikipotea haiwezi kupatikana tena.

C. Tukio lililotokea haliwezi kubadilishwa.

D. Unapaswa kuwa makini na maji unayotumia.

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali ya 18 hadi 22.

Miaka ya kale, jamii ya Waswahili iliheshimu sana bahari. Bahari ilikuwa chanzo cha riziki na njia ya kuwasiliana na mataifa ya mbali. Wavuvi walitegemea bahari kwa samaki ilhali wafanyabiashara walitumia meli kusafiri hadi nchi za kigeni kuleta bidhaa kama vile vitambaa, viungo na vyombo vya shaba.

Katika kijiji cha Pwani, aliishi kijana shupavu aitwaye Juma. Juma alikuwa mvuvi hodari aliyependa kuvua samaki kila asubuhi. Alijua mbinu zote za uvuvi na alikuwa na mashua iliyomsadia kupenya mbali ndani ya bahari. Juma alifundishwa na babu yake, mvuvi maarufu aliyestaafu.

Siku moja, akiwa baharini, Juma aliona kitu cha ajabu kikin'garika ndani ya maji. Alipochunguza kwa karibu, aligundua kuwa ni chombo cha kale kilichojaa lulu na vito vya thamani. Juma alifurahi mno, lakini akakumbuka maneno ya babu yake: "Utajiri wa haraka huja na majaribu."

Juma aliamua kurudi kijijini na kushauriana na wazee. Wazee walikubaliana kwamba hazina hiyo ni sehemu ya urithi wa jamii, na hivyo ilifaa itumiwe kwa manufaa ya watu wote. Kwa mshikamano, walijenga shule na soko jipya, jambo lililobadili maisha ya wanakijiji wote.

Maswali

13. Kulingana na kifungu, bahari ilikuwa muhimu kwa sababu:
- Ilikuwa mahali pa burudani.
 - Ilitoa riziki na fursa za biashara.
 - Ilikuwa na vito vya thamani.
 - Ilikuwa makazi ya samaki wa nadra.
14. Juma alikuwa tofauti na wavulana wengine kwa sababu:
- Alikuwa na mashua kubwa zaidi.
 - Aliogopa bahari usiku.
 - Alikuwa na bidii na uadilifu.
 - Aliogopa hazina za baharini.
15. Kulingana na kifungu, babu yake Juma alikuwa:
- Mvuvi mzee aliyechoka.
 - Mshauri mwenye busara.

- Mtu aliyependa bahari.
 - Mtu aliyepata utajiri wa haraka.
16. Ni uamuzi gani uliofanywa kuhusu hazina aliyopata Juma?
- Aliiweka kwa matumizi yake binafsi.
 - Aligawana na marafiki wake wa karibu.
 - Ilitumiwa kwa manufaa ya jamii.
 - Iliuzwa kwa bei ya juu sokoni.
17. Maana ya msembo "Utajiri wa haraka huja na majaribu" kama ilivyotumika kifunguni ni:
- Mali hupatikana kwa bahati nzuri.
 - Fedha nyingi huleta marafiki wengi.
 - Kujipatia mali kwa ghafla kunaweza kuwa na changamoto.
 - Watu tajiri huwa na maisha mazuri.

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali ya 18 hadi 22.

Bi. Neema ni mfanyabiashara maarufu mjini Lavington. Ana duka kubwa la vyombo vya nyumbani. Wateja wake wakuu ni Amina, Baraka, Chalo na Dorcas. Wateja hawa hununua vyombo mbalimbali kwa siku tofauti ili kuuza katika maduka yao madogo. Tazama jedwali lifuatalo:

Siku	Jumatatu	Jumanne	Jumatano	Alhamisi	Ijumaa
Mteja					
Amina	Vikombe	Sufuria	Sahani	Vijiko	Vikapu
Baraka	Sahani	Sufuria	Vikapu	Vikombe	Sufuria
Chalo	Vijiko	Sahani	Sufuria	Sahani	Vikapu
Dorcas	Vikapu	Vikombe	Sahani	Vijiko	Sahani

Maswali

18. Ni mteja yupi hununua aina tatu pekee za vyombo?
- Amina
 - Baraka
 - Chalo
 - Dorcas
19. Ni chombo gani hununuliwa sana na wateja wa Bi. Neema?
- Vikapu
 - Sufuria
 - Sahani
 - Vijiko
20. Ni siku gani kila mteja hununua chombo tofauti na cha wengine?
- Jumatatu
 - Jumanne
 - Alhamisi
 - Ijumaa

21. Amina na Baraka hununua chombo kipi kwa siku moja?
- Sahani
 - Sufuria
 - Vijiko
 - Vikapu
22. Ni mteja yupi hununua vikapu mara nyingi zaidi?
- Amina
 - Baraka
 - Chalo
 - Dorcas

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali ya 23 hadi 27.

(Asubuhi ya Jumamosi, Bi. Kendi alikuwa sokoni akinunua bidhaa za nyumbani. Ghafla, alisikia kilio cha mtoto mdogo. Aligeuka haraka kutafuta chanzo cha kilio hicho. Alimwona mtoto wa miaka minne akilia karibu na kibanda cha mboga.)

Bi. Kendi: (Akimkaribia mtoto) Pole sana, mwanangu. Mbona unalia?

Mtoto: (Akinuia machozi) Nimepotea, sijui mama yangu yuko wapi!

Bi. Kendi: Usijali, nitakusaidia. Unaitwa nani?

Mtoto: Ninaitwa Amani.

Bi. Kendi: Unamjua jina la mama yako?

Mtoto: Ndiyo, anaitwa Mama Amani.

Bi. Kendi: Sawa, hebu tuketi hapa kando ya duka hili. Huenda mama yako anatafuta mahali ulichopotea.

(Baada ya muda mfupi, mwanamke mmoja alifika akionekana mwenye wasiwasi.)

Mama Amani: (Kwa haraka) Mwanangu! Ulikuwa wapi? Nimekutafuta kila mahali!

Amani: (Akimkimbilia mamake) Mama! Nilikupoteza nikashindwa wapi pa kwenda.

Mama Amani: Asante sana, mama! Ulivyo mwema!

Bi. Kendi: Usijali, ni wajibu wetu kusaidiana. *(Wanashikana mikono kwa furaha.)*

Maswali:

23. Bi. Kendi alikuwa wapi alipomsikia Amani akilia?

- A. Kwenye duka la nguo.
- B. Sokoni akinunua bidhaa.
- C. Kando ya barabara.
- D. Karibu na shule.

24. Amani alipotea akiwa na umri wa miaka mingapi?

- A. Miaka mitano. B. Miaka mitatu.
- C. Miaka minne. D. Miaka sita.

25. Kwa nini Bi. Kendi aliamua kumsaidia Amani?

- A. Alitaka kumpa chakula.
- B. Alimjua mama yake.
- C. Alimhurumia na alitaka kumsaidia.
- D. Alimwita kwa jina lake.

26. Mama Amani alijisikiaje alipompata mwanawe?

- A. Alifurahi na kushukuru.
- B. Alikasirika na kumkemea.
- C. Alimpeleka nyumbani bila kusema.
- D. Alilia kwa huzuni.

27. Ni somo gani tunajifunza kutoka kwa Bi. Kendi?

- A. Kujali na kusaidia wengine ni tabia njema.
- B. Ni vizuri kununua bidhaa sokoni.
- C. Watoto wanapaswa kutembea peke yao sokoni.
- D. Kupotea ni jambo la kawaida.

Soma kifungu kifuatacho kisha jaza nafasi 28 hadi 37 kwa kuchagua jibu sahihi kutoka kwa majibu yaliyotolewa.

Katika jamii yoyote, mshikamano ni **28** kwa maendeleo. Watu wanapaswa **29** kwa amani na kushirikiana kwa hali na mali. Viongozi wa jamii **30** kuhakikisha kuwa wanachama wote wa jamii wanazingatia maadili mema. Ikiwa kuna **31** yoyote kati ya watu, wanapaswa kuzungumza na kutatua tofauti zao kwa njia ya **32**.

Pia, ni muhimu kwa jamii kuzingatia usafi wa mazingira. **33**, uchafu unaweza kusababisha magonjwa hatari kama vile kipindupindu. Watu wanapaswa kuwa na tabia ya kutupa taka **34**. Aidha, wanajamii wanapaswa kupanda miti **35** hewa safi.

Wazazi wana jukumu muhimu katika **36** maadili mema kwa watoto wao. Watoto wakielimishwa vyema, basi jamii **37** mustakabali bora.

Chagua jibu sahihi kwa kila nafasi:

28.A. Muhimu	B. Duni	C. Hatarishi	D. Wastani
29.A. Kuishi	B. Kutembea	C. Kuogelea	D. Kufurahia
30.A. Wanapaswa	B. Wanapenda	C. Watatakiwa	D. Wangepaswa
31.A. Shida	B. Migogoro	C. Mizozo	D. Tabia
32.A. Hasira	B. Kelele	C. Busara	D. Dharau
33.A. Kwa hivyo	B. Kwa kuwa	C. Na hivyo	D. Pia
34.A. Ovyo	B. Vizuri	C. Wazi	D. Kidogo
35.A. Kwa sababu	B. Kwa ajili ya	C. Ili kupata	D. Kwa kuwa
36.A. Kupitisha	B. Kupandikiza	C. Kufundisha	D. Kufuatilia
37.A. Itakuwa na	B. Itapoteza	C. Itaharibu	D. Itaendelea

Chagua jibu sahihi kutoka kwa maswali yafuatayo (38 - 50).

38. Neno *tamu* katika sentensi,
Chakula hiki ni tamu, ni aina gani ya neno?

- A. Kitenzi B. Kivumishi
C. Kielezi D. Nomino

39. **Chagua sentensi iliyo katika hali ya masharti.**

- A. Wangekuja haraka, wangepata zawadi.
B. Wanafunzi waliandika insha ndefu.
C. Wazazi walikubaliana na mwalimu.
D. Tumehitimisha mjadala kwa maamuzi.

40. Ni sentensi ipi yenye kitenzi kikuu?

- A. Babu amekuwa mkulima hodari.
B. Tumejifunza mengi shuleni.
C. Wanafunzi walifika shuleni asubuhi.
D. Mtoto alikuwa akilia kwa uchungu.

41. **Nomino "msitu" iko katika ngeli gani?**

- A. U-YA B. U-I C. LI-YA D. MA-YA

42. **Chagua kinyume cha neno "cheka".**

- A. Furahia B. Sikiliza
C. Lia D. Tazama

43. **Chagua jibu sahihi kujaza nafasi:**

Mti huu umekakwa na ____.

- A. mwenyewe B. sisi
C. wao D. yeye

44. **Chagua sentensi iliyo na kiunganishi cha sababu.**

- A. Alifika nyumbani akalala mara moja.
B. Alilala mapema kwa kuwa alikuwa amechoka.

- C. Aliamka kisha akajiandaa kwa safari.
D. Mama alimpigia mtoto simu sokoni.

45. Chagua methali inayohimiza mshikamano.

- A. Mnyonge hana lake.
B. Umoja ni nguvu, utengano ni udhaifu.
C. Samaki mkunje angali mbichi.
D. Haraka haraka haina baraka.

46. Chagua jibu lenye kivumishi cha sifa.

- A. Yule mwalimu ni wangu.
B. Mbwa mkubwa aliwafukuza wezi.
C. Mitihani hiyo ni mingi sana.
D. Nimepokea zawadi nzuri.

47. Chagua sentensi iliyo na nomino ya wingi.

- A. Baba amerejea kazini.
B. Wanafunzi wameshinda mashindano.
C. Nyumba yake ni kubwa mno.
D. Alipata nafasi ya kusafiri.

48. Ni lipi jibu sahihi la kusema usemi wa moja kwa moja wa:

Mwalimu alisema kuwa wanafunzi walifanya mtihani vizuri.

- A. "Wanafunzi wanafanya mtihani vizuri," alisema mwalimu.
B. "Wanafunzi walifanya mtihani vizuri," alisema mwalimu.
C. "Mtihani huu umefanywa vizuri," alisema mwalimu.
D. "Wanafunzi watafanya mtihani vizuri," alisema mwalimu.

49. Sentensi ipi ina uakifishaji sahihi?

- A. Lo! Tumepata bahati kubwa leo.
B. Lo? Tumepata bahati kubwa leo.
C. Lo, tumepata bahati kubwa leo!
D. Lo: tumepata bahati kubwa leo.

50. Chagua methali inayohimiza uvumilivu.

- A. Mvumilivu hula mbivu.
B. Asiyesikia la mkuu huvunjika guu.
C. Mtoto akililia wembe mpe.
D. Samaki mkunje angali mbichi.

MSURURU 6
KARATASI
SEHEMU A (Alama 15)
ZOEZI I : INSHA

Maagizo

- i. *Inapendekezwa uchukue muda wa dakika 40 katika zoezi hili.*
- ii. *Andika insha yenye maneno kati ya 300 - 350 katika nafasi uliyoachiwa.*

1. **Mwandikie rafiki yako barua ya kirafiki ukimwalika katika sherehe ya kumbukumbu ya siku uliyozaliwa.**

SEHEMU B (Alama 35)

ZOEZI II: FASIHI SIMULIZI (Alama 10)

2. *Soma hadithi ifuatayo kisha ujibu maswali.*

Hapo zamani za kale, Fisi na Mbweha walikuwa ni marafiki wa karibu sana. Walikuwa na kawaida ya kuzunguka porini pamoja, kutafuta chakula na kushirikiana mambo mbalimbali ya kijamii. Siku moja, Fisi alimuambia Mbweha kuwa alikuwa amekutana na mfalme wa pori, ambaye alikuwa amemwambia kuwa angeweza kumsaidia kupata utajiri mkubwa. Fisi alimuomba Mbweha amsaidie kwa njia yoyote ili atimize ahadi hiyo.

Mbweha, kwa vile alikuwa na hisia za upendo kwa Fisi, alikubali kumsaidia. Walikubaliana kuenda pamoja kwenye msitu wa mbali ambapo mfalme wa pori aliishi. Walitembea kwa umbali mrefu, wakikutana na aina mbalimbali za wanyama njiani. Walifika msituni, na mfalme wa pori alikubali kuwasaidia lakini aliweka sharti kwamba Fisi alitakiwa kuwa mwepesi na mwenye hekima ili apate utajiri huo. Fisi alikubali kwa furaha, lakini alijua kuwa mfalme alijua kuwa yeye alikuwa na udhaifu fulani, hasa katika kufanya maamuzi haraka.

Wakiwa njiani kurejea, Fisi alijikuta akifanya maamuzi ya haraka ambayo yaliathiri safari yao. Aliamua kuingia kwenye shimo liliojaa sumu, akiishi kwa wazo kwamba hiyo itakuwa njia ya kupata utajiri wa haraka. Mbweha aliguswa na hatua hiyo na alijua kuwa Fisi alikuwa amekosea. Alijua kuwa hekima haiko katika kufanya maamuzi kwa haraka bila kutafakari. Kwa bahati nzuri, alijua njia ya kumsaidia Fisi kutoka katika shimo hilo, na walirudi nyumbani salama.

MASWALI:

(a) Mighani ni hadithi ambayo wahuika wake ni mashujaa. Bainisha kipera cha hadithi hii. (alama 2)

(b) Shughuli mbili za kijamii ambazo huendelezwa na jamii inayosimuliwa katika hadithi hii ni zipi?
(alama 2)

(c) Eleza sifa ya Mbweha kama inavyojitokeza katika hadithi hii. (alama 1)

(d) Bainisha aina mbili za mandhari zilizojitokeza katika hadithi hii. (alama 2)

(e) Kauli, "Hekima haiko katika kufanya maamuzi kwa haraka bila kutafakari" imetumiwa katika hadithi hii. Eleza mbinu mbili za uwasilishaji ambazo fanani angetumia kuwasilisha kauli hii. (alama 2)

(f) Eleza funzo unalopata kutoka kwa Mbweha. (alama 1)

ZOEZI III: NOVELA (Alama 10)

3. *Soma sehemu ifuatayo ya novela kisha ujibu maswali.*

Jina la Amani lilikuwa likijulikana sana katika mji wa Gikambura kwa sababu ya umahiri wake katika uchoraji. Alikuwa na kipaji cha kipekee cha kuunda picha za ajabu ambazo ziliwavutia watu wengi. Amani alikuwa na ndoto ya kuwa msanii maarufu wa picha za uchoraji. Hii ilimfanya kuwa na juhudi kubwa katika kujifunza na kutekeleza sanaa ya uchoraji.

Alianza masomo yake ya sanaa katika shule ya Gikambura Art School ambapo aliweza kuonyesha ufanisi mkubwa. Walimu wake walimsifu Amani kwa juhudi zake na ubunifu alioonyesha katika kazi zake za sanaa. Alikuwa na kipaji cha ajabu na alijitahidi kila wakati kutafuta njia za kuboresha michoro yake. Hali hii ilimfanya kuwa na sifa kubwa katika shule yake.

Mama yake, Bi Njeri, alijivunia sana kwa mafanikio ya mtoto wake. Alifanya kazi ya kilimo kwa bidii ili kumsaidia Amani kuwa na vifaa vya uchoraji na kuhakikisha anapata masomo bora. Amani alijivunia mama yake ambaye alijitahidi kwa kila hali kuhakikisha ndoto yake inatimia.

Amani alivyokuwa akielekea kukamilisha masomo yake, alikubaliana na mwalimu wake kwamba atapata nafasi ya kuonyesha michoro yake kwenye razmsi ya sanaa ya kitaifa. Hii ilimfanya kuwa na matumaini makubwa kuhusu mustakabali wake. Mjini Gikambura, wenzake walikuwa wakimshangilia na kumpongeza kwa mafanikio yake.

Hatimaye, Amani alifanikiwa kuwa msanii maarufu. Aliweza kuonyesha michoro yake katika maonyesho mbalimbali, na watu wengi walivutiwa na michoro yake ya kipekee. Hata mashirika mbalimbali yaliamua kumfadhili na kumsaidia kuendeleza kipaji chake. Amani alifurahi sana kuona kazi yake ikitambuliwa na kutambuliwa na wengi.

Maswali:

(a) Kazi za fasihi huwa na malengo maalum. Eleza dhamira ya sehemu hii ya novela. (alama 2)

(b) Eleza aina mbili za mandhari zinazojitokeza katika sehemu hii ya novela. (alama 2)

(c) Amani ni mtu mwenye matumaini maishani. Eleza sifa nyingine mbili za Amani. (alama 2)

(d) Ploti ni namna ambavyo matukio katika kazi ya fasihi yanavyojitokeza. Eleza mfuatano wa matukio katika maisha ya Bi Njeri. (alama 2)

(e) Eleza mbinu mbili za lugha zilizotumiwa katika sehemu hii ya novela. (alama 2)

ZOEZI LA IV: MAZUNGUMZO (Alama 10)

4. *Soma sehemu ifuatayo ya mazungumzo kisha ujibu maswali.*

(Ni nyumbani kwa Mama Siti, mama wa Farouk. Farouk anarudi kutoka shule baada ya kupata matokeo ya mtihani wa mwisho. Mama yake, Siti, anasafisha nyumba akingojea kurudi kwa mtoto wake. Farouk anafika nyumbani akiwa na furaha.)

Mama Siti:(Huku akifanya kazi ya nyumbani.)Aha, huyu mtoto wangu anakuja kwa haraka. Farouk! Karibu! Ulifika salama?

Farouk:(Akiingia na furaha.)Nashukuru, mama. Nimefika salama kabisa! Leo ni siku ya furaha!

Mama Siti:(Anasimama kwa mshangao.)Ah! Kwa nini unasema hivyo, mwana wangu?

Farouk:(Anatoa matokeo ya mtihani.)Hii hapa mama! Hii ni zawadi yako! Nimepata alama nzuri katika mtihani wangu wa mwisho. Nimepata A!

Mama Siti:(Anachukua matokeo kwa furaha.)Oh! Mwana wangu, nimefurahi sana! Wewe ni mtu wa kipekee. Hii ni hatua kubwa kwa ajili yako. Nimejivunia!

Farouk:(Anachekeka.)Nashukuru mama! Nilijitahidi sana na nilijua kuwa wewe unategemea kutoka kwangu. Ningeweza kufanya bora zaidi.

Mama Siti:(Anamshukuru Farouk kwa kujitahidi.) Haya, mwana wangu, jitihada zako zimezaa matunda. Hii ni ishara kuwa utafanikiwa zaidi.

(Aliketi na Farouk pamoja wakitabasamu.)

Maswali:

(a) Taja wahusika wawili katika mazungumzo haya. (alama 2)

(b) Katika sehemu hii ya mazungumzo, kuna masuala mbalimbali yanayoshughulikiwa. Fafanua masuala mengine mawili ambayo yameshughulikiwa. (alama 4)

(c) Eleza umuhimu wa maelezo yaliyoandikwa kwa herufi za mlazo katika sehemu hii ya mazungumzo. (alama 2)

(d) Mazungumzo haya yanafanyika wapi na wakati gani? (alama 2)

MAHALI	WAKATI

ZOEZI V: USHAIRI (Alama 5)

5. *Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali*

Jua linachomoza asubuhi mapema,
Zawadi ya maangaa, kwa dunia yetu,
Kila kiumbe na furaha yake,
Dunia inaishi, ikijaa matumaini.

Vijana na watoto, kwa furaha wanacheka,
Wanapiga michezo, wakicheka kwa sauti,
Wazee wanakaa, wakitazama kwa furaha,
Wakiwa na matumaini, kwa kizazi kipya.

Wakati wa mvua, mazao yanapokua,
Miti inainuka, kwa nguvu ya asili,
Hali ya hewa inabadilika, inachochea maisha,
Tutavuna, tutasherehekea kwa furaha.

Lakini, dunia inahitaji upendo wa kweli,
Heshima na amani, viwe ndio nguzo,
Tukikubaliana, tutafika mbali,
Tutaishi kwa umoja, na kujali wengine.

(Oscar Mwangi)

Maswali:

(a) Shairi hili ni la aina gani? (alama 1)

(b) Shairi lina mshororo mingapi? (alama 1)

(c) Shairi lina beti ngapi? (alama 1)

(d) Eleza ujumbe wa shairi hili. (alama)

(e) taja malenga kwenye shairi hili. (alama 1)

SEHEMU A: KUFAHAMU (Maswali 1 - 5)

Soma kifungu kisha ujibu maswali.

Mama Juma aliamka asubuhi na mapema ili kuandaa kifungua kinywa cha familia yake. Alipomaliza, alimwamsha Juma ili aende shule. Juma alikula haraka, akachukua begi lake na kuelekea shuleni. Njiani, alisaidia bibi mmoja aliyekuwa akihitaji msaada wa kuvuka barabara.

1. Kwa nini mama Juma aliamka mapema?
 - A. Kuandaa kifungua kinywa
 - B. Kuenda sokoni
 - C. Kuosha vyombo
 - D. Kupika chakula cha jioni
2. Juma alifanya nini kabla ya kutoka nyumbani?
 - A. Alisaidia mama yake
 - B. Alikula haraka
 - C. Alisafisha nyumba
 - D. Alilala tena
3. Juma alimsaidia nani njiani?
 - A. Kaka yake
 - B. Mwalimu wake
 - C. Bibi mmoja
 - D. Rafiki yake
4. Kifungua kinywa ni chakula cha muda gani?
 - A. Asubuhi
 - B. Mchana
 - C. Jioni
 - D. Usiku
5. Somo kuu la kifungu hiki ni:
 - A. Umuhimu wa kula chakula
 - B. Kusaidia wengine ni tendo jema
 - C. Safari ya Juma kwenda shuleni
 - D. Kazi za mama Juma

SEHEMU B: SARUFI (Maswali 6 - 15)

6. Neno "nyumba" liko katika ngeli gani?
 - A. KI-VI
 - B. LI-YA
 - C. JI-MA
 - D. N-N
7. Ni sentensi ipi iliyo katika wakati uliopita?
 - A. Juma anasoma kitabu
 - B. Wanafunzi walicheza mpira
 - C. Mama atapika chakula
 - D. Mwalimu anafundisha darasani
8. Wingi wa neno "jicho" ni:
 - A. Macho
 - B. Jichos
 - C. Machos
 - D. Vyacho
9. Kinyume cha neno "chafu" ni:
 - A. Chache
 - B. Safi
 - C. Zito
 - D. Kavu
10. Ni sentensi ipi iliyo sahihi kisarufi?
 - A. Mtoto anapenda kucheza na wenzake
 - B. Mtoto anapenda na wenzake kucheza
 - C. Mtoto na wenzake anapenda kucheza
 - D. Mtoto kucheza anapenda na wenzake
11. Katika "Mwalimu wetu ni mzuri," neno "mzuri" ni:
 - A. Nomino
 - B. Kitenzi
 - C. Kivumishi
 - D. Kiunganishi
12. Chagua sentensi iliyo katika wakati ujao:
 - A. Mwalimu alifundisha wanafunzi
 - B. Tutafanya mtihani kesho
 - C. Mama anapika sasa
 - D. Wanafunzi walienda shuleni
13. Kitenzi katika sentensi "Watoto wanakimbia uwanjani" ni:
 - A. Watoto
 - B. Wanakimbia
 - C. Uwanjani
 - D. Kimbia
14. Jaza nafasi: "Mimi _____ kwenda sokoni."
 - A. Anaenda
 - B. Naenda
 - C. Tunaenda
 - D. Mnaenda
15. Gawanya sentensi hii kwa vishazi:
"Juma alisoma kitabu na akaandika insha."
 - A. Juma alisoma kitabu / na akaandika insha
 - B. Juma alisoma / kitabu na akaandika insha
 - C. Juma alisoma kitabu na / akaandika insha
 - D. Juma alisoma kitabu na akaandika / insha

SEHEMU C: MATUMIZI YA LUGHA (Maswali 16 - 20)

- 16. Mtu anayehubiri kanisani anaitwa:
 - A. Mwalimu
 - B. Padri
 - C. Daktari
 - D. Fundi
- 17. Katika "Watoto wanakula kwa haraka," neno "haraka" ni:
 - A. Kivumishi
 - B. Kitenzi
 - C. Kielezi
 - D. Nomino
- 18. Ni methali ipi inahimiza mshikamano?
 - A. Haraka haraka haina baraka
 - B. Umoja ni nguvu, utengano ni udhaifu
 - C. Samaki mkunje angali mbichi
 - D. Mwenye pupa hadiriki
- 19. Ni nani kati ya hawa anayefanya kazi hospitalini?
 - A. Mvuvi
 - B. Fundi seremala
 - C. Muuguzi
 - D. Dereva
- 20. Tafsiri sentensi hii kwa Kiswahili: "The sun is shining brightly."
 - A. Jua linang'aa sana
 - B. Kuna mawingu angani
 - C. Jua linawaka moto
 - D. Mvua inanyesha sana

SEHEMU D: KUFAHAMU (Alama 10)

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali

Juma ni mvulana mchangamfu na mkarimu. Siku moja aliamua kusaidia bibi mmoja aliyekuwa akivuka barabara. Baada ya kumsaidia, bibi huyo alimshukuru na kumwambia kuwa tabia nzuri huleta baraka. Juma alifurahi sana na akaahidi kuendelea kusaidia watu wenye uhitaji.

Maswali:

- 1. Juma alikuwa mvulana wa namna gani?

- 2. Alimsaidia nani?

- 3. Bibi alimwambia nini Juma?

- 4. Juma alijisikiaje baada ya kusaidia?

5. Wewe unajifunza nini kutokana na hadithi hii?

SEHEMU E: SARUFI NA MATUMIZI YA LUGHA (Alama 20)

6. Andika kinyume cha maneno haya:
- a) Furaha - _____
 - b) Karibu - _____
 - c) Kucheka - _____
 - d) Kuwa - _____
7. Andika wingi wa maneno yafuatayo:
- a) Mtu - _____
 - b) Nyumba - _____
 - c) Jicho - _____
 - d) Shule - _____
8. Jaza nafasi kwa kutumia kivumishi kinachofaa:
- a) Nina kalamu _____ (moja/mbili)
 - b) Baba alinunua gari _____ (zuri/zuri sana)
 - c) Wanafunzi walifika shuleni _____ (mapema/mbali)
 - d) Nyanya yangu ni mwanamke _____ (mrefu/mfupi)
9. Badilisha sentensi hizi kutoka wakati uliopo kwenda wakati uliopita:
- a) Mama anapika chakula.
 - b) Mwalimu anafundisha wanafunzi.
 - c) Ndugu yangu anasoma kitabu.
 - d) Mgeni anafika nyumbani.

SEHEMU F: MATUMIZI YA MAWASILIANO (Alama 10)

10. Andika barua kwa rafiki yako ukimsimulia kuhusu siku yako ya kuzaliwa.

SEHEMU G: INSHA (Alama 10)

11. Andika insha fupi yenye maneno 100 kuhusu **"Faida za Kusoma kwa Bidii."**

MSURURU 8

PAPER 1

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali 1 hadi 6.

Katika miaka ya hivi karibuni, kumekuwa na ongezeko kubwa la uchafuzi wa mazingira duniani. Miji mingi imekumbwa na tatizo la taka zinazotupwa kiholela, uchafuzi wa maji na hewa, pamoja na ukataji miti kiholela. Hali hii imesababisha athari nyingi kama vile mafuriko, ongezeko la magonjwa yanayosababishwa na uchafu, na hata mabadiliko ya tabianchi.

Katika baadhi ya maeneo, wanakijiji na wakazi wa mijini wameanza kuchukua hatua za kukabiliana na tatizo hili. Wengine wameanzisha miradi ya usafi wa mazingira kama vile upandaji miti na urejeleaji wa taka. Pia, serikali na mashirika mbalimbali yamekuwa yakiendesha kampeni za uhamasishaji kuhusu umuhimu wa kutunza mazingira.

Ingawa juhudi hizi zinaendelea, bado kuna changamoto nyingi. Baadhi ya watu bado hawajazingatia umuhimu wa kuhifadhi mazingira. Wengine hutupa taka kiholela na kukata miti bila kupanda mingine. Kwa hivyo, juhudi za pamoja zinahitajika ili kuhakikisha kuwa vizazi vijavyo vinapata mazingira safi na salama.

Maswali

1. Kulingana na kifungu, nini kimesababisha uchafuzi wa mazingira?
 - A. Kuongezeka kwa misitu.
 - B. Watu kutunza mazingira.
 - C. Uchafuzi wa maji, hewa na ukataji miti kiholela.
 - D. Ongezeko la wanyama wa porini.
2. Kifungu kinasema kuwa uchafuzi wa mazingira umesababisha athari gani?
 - A. Kupungua kwa watu mijini.
 - B. Ongezeko la mimea ya porini.
 - C. Mafuriko, magonjwa na mabadiliko ya tabianchi.
 - D. Ongezeko la viwanda vikubwa.
3. Wanakijiji na wakazi wa mijini wamechukua hatua gani kutunza mazingira?
 - A. Kupunguza idadi ya watu.
 - B. Kuhama kutoka mijini kwenda vijijini.
 - C. Kuanza miradi ya usafi wa mazingira na upandaji miti.
 - D. Kukata miti zaidi kwa matumizi ya kibinafsi.
4. Kulingana na kifungu, serikali na mashirika mbalimbali yanafanya nini?
 - A. Yanahimiza watu kuharibu mazingira.
 - B. Yanaendesha kampeni za uhamasishaji wa uhifadhi wa mazingira.
 - C. Yanazuia watu kupanda miti.
 - D. Yanahamasisha watu kuhamia mijini.
5. Ni kwa nini juhudi za kutunza mazingira bado zinakumbwa na changamoto?
 - A. Watu wengine bado hawana ufahamu wa umuhimu wa mazingira.
 - B. Watu wanapenda sana miti.
 - C. Serikali imepiga marufuku utunzaji wa mazingira.
 - D. Wanakijiji wanahama kwenda mijini.
6. Neno "urejeleaji" limetumika katika kifungu. Kisawe cha neno hilo ni:

- A. Utunzaji.
- B. Utupaji.

- C. Uharibifu.
- D. Urejeshaji.

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali ya 7 hadi 12.

Hapo zamani, Sungura na Kobe walikuwa marafiki wa karibu. Ingawa walikuwa na tofauti kubwa katika mwendo, waliheshimiana sana. Sungura alikuwa mwepesi wa miguu, naye Kobe alikuwa mtulivu na mwenye subira.

Siku moja, walikutana kandokando ya mto wakazungumza kuhusu mashindano ya mbio. Sungura alijigamba kuwa hakuna mnyama yeyote aliyemzidi kasi msituni. Kobe, akiwa na tabasamu, alimwambia Sungura kwamba si kasi tu inayohitajika kushinda, bali pia uvumilivu na mpango mzuri.

Sungura alicheka na kusema, "Hebu na tuone kama unayosema ni kweli! Tukimbie kesho asubuhi kutoka mti mkubwa hadi kilima kile cha mbali." Kobe alikubali, na mashindano yakapangiliwa.

Kesho yake, wanyama wengi walikusanyika kushuhudia mbio hizo. Kelele za kushangilia zilisikika kila mahali. Muda ulipotimu, Sungura aliruka na kukimbia kwa kasi huku Kobe akianza taratibu. Baada ya muda mfupi, Sungura alihisi ameweza kumzidi Kobe kwa mbali, akaketi chini kupumzika akiamini kwamba angemshinda bila shaka.

Lakini, bila Sungura kujua, Kobe aliendelea mbele polepole bila kusimama. Alipofika karibu na mwisho wa mbio, Sungura aliamka na kugundua kuwa Kobe alikuwa karibu kushinda. Alijaribu kukimbia kwa kasi, lakini tayari Kobe alikuwa amefika kwenye mstari wa mwisho!

Sungura alijifunza somo muhimu—bidii na uvumilivu ni muhimu kuliko kiburi na uzembe.

Maswali

7. Chagua jibu linaloonyesha kuwa Sungura na Kobe walikuwa marafiki wa dhati.
 - A. Walikutana kila siku mtoni.
 - B. Waliheshimiana na kuzungumza mara kwa mara.
 - C. Walipenda kushindana kila mara.
 - D. Walikuwa wanyama wa porini.
 8. Kwa mujibu wa kifungu, ni kwa nini Sungura alikubali kushindana na Kobe?
 - A. Alitaka kuona kama anaweza kupoteza mbio.
 - B. Alitaka kujifunza umuhimu wa uvumilivu.
 - C. Alikuwa na hakika kwamba atamshinda Kobe kwa urahisi.
 - D. Alitaka kuonyesha kuwa ana nguvu kuliko Kobe.
 9. Kifungu kimebainisha kuwa Kobe ni mnyama wa aina gani?
 - A. Mvivu na mwenye kiburi.
 - B. Mwenye busara na mvumilivu.
 - C. Mwepesi na mjanja.
 - D. Mkaidi na msumbufu.
 10. Unaweza kusema nini kuhusu Sungura kutokana na hadithi hii?
 - A. Alikuwa mwenye kiburi na mzembe.
 - B. Alikuwa mkarimu na mvumilivu.
 - C. Alipenda kusaidia rafiki zake.
 - D. Alikuwa na heshima na adabu nyingi.
 11. Matukio yafuatayo yalitokea katika kifungu.
 - (i) Sungura aliketi chini kupumzika.
 - (ii) Sungura na Kobe walikubaliana kushindana.
 - (iii) Kobe aliendelea kukimbia bila kusimama.
 - (iv) Sungura alijifunza umuhimu wa bidii.
- Chagua mfuatano sahihi wa matukio hayo.

- A. (ii), (i), (iii), (iv) B. (i), (iii), (ii), (iv)
C. (iii), (ii), (i), (iv) D. (ii), (iii), (i), (iv)

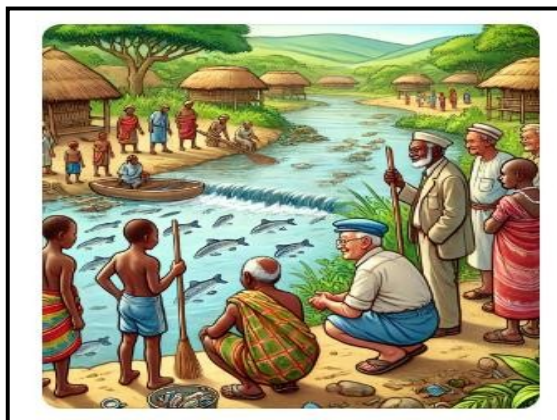
12. Nahau "bidii na uvumilivu ni muhimu kuliko kiburi na uzembe" katika kifungu ina maana

gani?

- A. Kufanya kazi kwa bidii huleta mafanikio.
B. Kila mtu anapaswa kuwa na kiburi.
C. Kuwapuuza wengine ni njia ya kufanikiwa.
D. Kila mtu anapaswa kushindana mara kwa mara.

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali ya 13 hadi 17.

Katika kijiji cha Mwangaza, watu walijivunia kuwa na mto mkubwa uliopita katikati ya kijiji chao. Mto huu ulikuwa tegemeo kuu la wanakijiji kwani waliutumia kwa shughuli mbalimbali kama vile kilimo, uvuvi na kupata maji safi ya kunywa. Watoto walifurahia kuogelea humo, huku wazee wakipumzika kandokando wakiburudika na upepo mwanana.

Hata hivyo, kadri miaka ilivyopita, wanakijiji walianza kutupa taka kwenye mto huo. Chupa za plastiki, mifuko ya nailoni na mabaki ya vyakula vilianza kujaa mtoni. Polepole, maji yaligeuka na kuwa machafu, samaki wakupungua na harufu mbaya ikaanza kusambaa kijijini. Watu wengi walianza kuugua magonjwa ya tumbo kutokana na kutumia maji ya mto huo.

Hatimaye, wazee wa kijiji waliitisha mkutano wa dharura. Wote walikubaliana kuwa suluhisho pekee lilikuwa kusafisha mto na kuzuia utupaji taka holela. Kila mwanakijiji alipewa jukumu la kuhakikisha mto unabaki safi. Baada ya muda, maji yalirudia hali yake ya awali, samaki wakarudi, na wanakijiji wakaendelea kufurahia manufaa ya mto wao.

Maswali

13. Kwa nini wanakijiji wa Mwangaza waliutegemea mto wao?
A. Ulikuwa mahali pa burudani.
B. Ulisaidia katika kilimo, uvuvi na kupata maji safi.
C. Ulikuwa na samaki wa aina nyingi.
D. Uliwasaidia kuondoa taka zao.
14. Ni nini kilichosababisha mto wa Mwangaza kuchafuka?
A. Wanakijiji walipunguza uvuvi.
B. Watu waliziba mto kwa makusudi.
C. Wanakijiji walitupa taka ndani ya mto.
D. Maji ya mto yalitoka jangwani.
15. Madhara ya uchafuzi wa mto yalikuwa yapi?
A. Samaki waliongezeka na watu wakafurahia uvuvi.
B. Maji yalibaki safi na yenye manufaa.

- C. Wanakijiji walipata magonjwa ya tumbo na harufu mbaya ikatanda.
D. Watoto waliendelea kuogelea kwa furaha.
16. Wazee wa kijiji walichukua hatua gani kurejesha usafi wa mto?
A. Waliwahimiza wanakijiji kuhama kijiji.
B. Waliitisha mkutano na kupanga kusafisha mto.
C. Walitafuta mto mwingine wa kutumia.
D. Waliwapa watoto jukumu la kusafisha mto.
17. Maana ya neno "manufaa" kama lilivyotumika katika kifungu ni:
A. Hasara
B. Faida
C. Mabadiliko
D. Hatari

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali ya 18 hadi 22.

Bi Rehema ni mfanyabiashara mashuhuri katika mji wa Mwangaza. Anauza vyakula mbalimbali vya rejareja kwa wateja wake wakuu wanne: Asha, Baraka, Chalo na Dama. Kila mteja hununua chakula fulani kwa siku maalum. Tazama jedwali lifuatalo:

Siku	Jumatatu	Jumanne	Jumatano	Alhamisi	Ijumaa
Mteja					
Asha	Unga wa mahindi	Mchele	Maharagwe	Unga wa ngano	Sukari
Baraka	Sukari	Maharagwe	Unga wa mahindi	Mchele	Unga wa ngano
Chalo	Mchele	Unga wa mahindi	Sukari	Maharagwe	Unga wa ngano
Dama	Unga wa ngano	Sukari	Mchele	Unga wa mahindi	Maharagwe

Maswali

<p>18. Ni mteja gani hununua aina tatu pekee za vyakula?
A. Asha B. Baraka C. Chalo D. Dama</p> <p>19. Ni chakula gani hununuliwa sana na wateja wa Bi Rehema?
A. Mchele B. Maharagwe
C. Unga wa mahindi D. Sukari</p> <p>20. Ni siku gani kila mteja hununua chakula tofauti na wenzake?</p> | <p>A. Jumatatu B. Jumanne
C. Alhamisi D. Ijumaa</p> <p>21. Baraka na Chalo hununua chakula gani kwa siku moja?
A. Maharagwe B. Mchele
C. Unga wa ngano D. Sukari</p> <p>22. Ni mteja yupi hununua unga wa mahindi mara nyingi zaidi?
A. Asha B. Baraka
C. Chalo D. Dama</p> |
|---|---|

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali ya 23 hadi 27.

(Ni siku ya Jumamosi asubuhi. Baba, Mama, na watoto wao Asha na Juma wako nyumbani. Wameamua kufanya usafi wa nyumba na mazingira yao.)

Baba: Watoto wangu, leo ni siku ya usafi. Tunapaswa kufanya kazi kwa bidii ili nyumba yetu iwe safi na yenye afya.

Asha: Ndiyo baba. Nitafagia sebuleni na kupanga vitabu kwenye rafu.

Juma: Mimi nitapanga viatu na kufuta vumbi kwenye meza.

Mama: Vizuri sana, watoto wangu. Mimi nitaosha vyombo na kufua nguo.

Baba: Na mimi nitapunguza nyasi uani na kutupa taka.

(Baada ya muda, kila mtu amemaliza kazi yake na nyumba inang'aa kwa usafi.)

Mama: Hongereni sana, kila mmoja amefanya kazi yake vizuri.

Baba: Ndiyo, sasa tunaweza kupumzika. Baada ya muda tutapika chakula kitamu kwa juhudi zenu.

Asha na Juma: Asante sana, baba na mama! Tunajifunza kuwa usafi ni muhimu.

Maswali:

- 23.** Ni siku gani familia ya Asha na Juma ilifanya usafi?
A. Jumapili B. Jumamosi
C. Ijumaa D. Alhamisi

24. Asha alipewa kazi gani?
A. Kununua chakula
B. Kupika

25. Baba alifanya kazi gani?
A. Kuosha vyombo
B. Kupunguza nyasi na kutupa taka
C. Kupika chakula
D. Kufua nguo

26. Kwa nini familia ya Asha na Juma ilifanya usafi?
A. Ili kujifunza somo darasani
B. Ili nyumba iwe safi na yenye afya
C. Ili kujiburudisha
D. Ili kupata zawadi

27. Ni somo gani tunajifunza kutokana na kifungu hiki?
A. Kufanya kazi kwa bidii ni muhimu
B. Watoto wanapaswa kucheza kila siku
C. Familia inapaswa kula pamoja
D. Tunapaswa kununua vitabu vingi

Soma kifungu kifuatacho kisha jaza nafasi 28 hadi 36 kwa kuchagua jibu sahihi kutoka kwa majibu yaliyotolewa.

Maisha yetu ya kila siku yanategemea ushirikiano kati ya watu. **28** ya jamii inategemea jinsi wanajamii wanavyoelewana. Ikiwa kuna **29**, basi kutakuwa na maendeleo. Viongozi wana jukumu kubwa la kuhakikisha kuwa kila mtu **30** kwa haki na usawa.

Mojawapo ya njia bora za kuimarisha mshikamano ni kupitia **31**. Jamii zinaposhirikiana na kusaidiana, matatizo mengi **32** kwa urahisi. Kwa mfano, majirani wenye uhusiano mzuri husaidiana wakati wa shida.

Pia ni muhimu kuzingatia **33** kwa wengine. Tunapaswa kuwa tayari kusaidia na kuwa na **34** kwa wale wanaohitaji msaada. Kila mtu ana jukumu la **35** amani na mshikamano katika jamii.

Kwa hivyo, tukidumisha **36**, upendo na mshikamano, tutaishi kwa amani. Jamii yoyote yenye mshikamano **37** kwa haraka na kufanikisha maendeleo endelevu.

Chagua jibu sahihi kwa kila nafasi:

28. A. Ustawi	B. Uharibifu	C. Ushindani	D. Ukosefu
29. A. Mzozo	B. Uelewano	C. Migogoro	D. Uhasama
30. A. Anatendewa	B. Inatendwa	C. Anatenda	D. Wanatendewa
31. A. Uchoyo	B. Ushirikiano	C. Ugomvi	D. Upweke
32. A. Hutatuliwa	B. Hukomeshwa	C. Huongezeka	D. Hupotea
33. A. Upendo	B. Haki	C. Heshima	D. Unyenyekevu
34. A. Moyo safi	B. Chuki	C. Hasira	D. Wivu
35. A. Kupoteza	B. Kudumisha	C. Kugombanisha	D. Kuharibu
36. A. Ghasia	B. Amani	C. Uadui	D. Huzuni
37. A. Inadhoofika	B. Inastawi	C. Inaharibika	D. Inapotea

Chagua jibu sahihi kutoka kwa maswali yafuatayo (81 - 95).

38. Chagua sentensi yenye kivumishi cha sifa.

- A. Mtoto amevaa shati jekundu.
B. Nilienda sokoni kununua matunda.
C. Aliandika barua kwa uangalifu.
D. Tulisafiri kwa basi la shule.

39. Ni sentensi ipi iliyo katika hali ya kupita?

- A. Tulikuwa tukicheza uwanjani.
B. Watoto wanakimbia mbio.

- C. Nitapika chakula kesho.
D. Ninaandika barua sasa.

40. Chagua jibu lenye kiwakilishi cha nafsi ya kwanza umoja.

- A. Sisi tunaenda shuleni.
B. Yeye anaimba vizuri.
C. Mimi ni mwanafunzi.
D. Ninyi ni marafiki zangu.

41. Ni sentensi ipi inaonyesha tendo la kutendwa?

- A. Mtoto alichapwa na mwalimu.
- B. Mama alipika chakula kitamu.
- C. Juma anaendesha gari lake.
- D. Baba alienda kazini mapema.

42. Methali ipi inahimiza bidii?

- A. Mcheza kwao hutunzwa.
- B. Asiyefanya kazi na asile.
- C. Chema chajiuza, kibaya chajitembeza.
- D. Haraka haraka haina baraka.

43. Chagua sentensi yenye kitenzi kishirikishi.

- A. Baba amefika nyumbani.
- B. Watoto wamecheza mchana kutwa.
- C. Ninaenda shule kila siku.
- D. Mama alipika chakula.

44. Chagua nomino ya wingi.

- A. Mti
- B. Miji
- C. Kisu
- D. Meza

45. Kinyume cha neno "kali" ni kipi?

- A. Kubwa
- B. Laini
- C. Ndogo
- D. Jembamba

46. Chagua sentensi yenye kielezi cha mahali.

- A. Baba aliendesha gari kwa haraka.
- B. Mwalimu aliingia darasani mapema.
- C. Mama alipika wali tamu.
- D. Watoto wanacheza nje ya nyumba.

47. Chagua kitenzi cha hali.

- A. Amechoka sana leo.
- B. Anapanda mti shambani.
- C. Watoto wanakimbia mbio.
- D. Baba amekata kuni.

48. Methali ipi inahimiza mshikamano?

- A. Umoja ni nguvu, utengano ni udhaifu.
- B. Haraka haraka haina baraka.
- C. Penye nia pana njia.
- D. Samaki mkunje angali mbichi.

49. Chagua jibu lenye sentensi ya swali.

- A. Mtoto anakimbia uwanjani.
- B. Unafanya nini sasa?
- C. Baba alipika chakula kitamu.
- D. Mwalimu anasoma gazeti.

50. Chagua sentensi iliyo na nomino ya kutaja sehemu ya mwili.

- A. Tuliona nyota angani.
- B. Watoto wanapenda kucheza.
- C. Aliumia mkono wake jana.
- D. Mwalimu anaandika ubaoni.

MSURURU 8
KARATASI 2
SEHEMU A (Alama 15)

ZOEZI I : INSHA

Maagizo

- i. *Inapendekezwa uchukue muda wa dakika 40 katika zoezi hili.*
- ii. *Andika insha yenye maneno kati ya 300 - 350 katika nafasi uliyoachiwa.*

Swali:

Ulikuwa na mipango ya kuhudhuria sherehe muhimu ya rafiki yako, lakini kwa sababu zisizoweza kuepukika, hukuweza kufika. Mwandikie barua ukieleza sababu ya kutohudhuria na kuomba msamaha.

SEHEMU B (Alama 35)

ZOEZI II: FASIHI SIMULIZI (Alama 10)

Soma hadithi ifuatayo kisha ujibu maswali.

Hapo zamani za kale, kulikuwa na fisi na kunguru waliokuwa marafiki wa karibu sana. Walifanya kila kitu pamoja – walikula pamoja, walicheza pamoja, na hata walishirikiana katika kupata riziki.

Siku moja, fisi aliona kwamba kunguru alikuwa akipata chakula kwa urahisi sana. Alijiambia, “Kwa nini mimi nichukue muda mrefu kuwinda ilhali naweza kumdanganya kunguru aniletee chakula?”

Basi fisi alitunga mpango wa kumdanganya kunguru. Alimwambia, “Rafiki yangu mpendwa, nataka uje nyumbani kwangu kesho asubuhi. Nina chakula kingi ambacho nataka tugawane.”

Kunguru alifurahi na kukubali. Kesho yake, alienda kwa fisi akiwa na njaa tele, akitegemea kupata chakula kingi. Alipofika, fisi alitabasamu akasema, “Karibu rafiki! Lakini kuna masharti, kabla ya kula lazima nifunge macho yako kwa kitambaa ili chakula usione, ule tu.”

Kunguru alikubali kwa sababu alimwamini fisi. Lakini mara tu alipoketi, fisi alianza kula chakula peke yake. Kunguru akahisi anadanganywa, akaamua kuondoa kitambaa na kumwona fisi akila peke yake. Kunguru alikasirika sana na kuruka juu ya mti huku akisema, “Rafiki wa kweli hafanyi hivi! Umenisaliti!”

Tangu siku hiyo, kunguru na fisi hawakuwa marafiki tena.

MASWALI

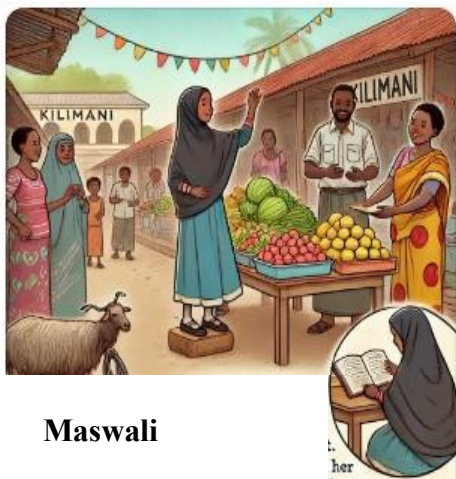
- (a) Bainisha kipera cha hadithi hii. (alama 2)
- (b) Taja shughuli mbili ambazo zinafanywa na wahusika katika hadithi hii. (alama 2)
- (c) Eleza sifa ya kunguru kama inavyojitokeza katika hadithi hii. (alama 1)
- (d) Bainisha aina mbili za mandhari zilizoonyeshwa katika hadithi hii. (alama 2)
- (e) Kauli, "Rafiki wa kweli hafanyi hivi! Umenisaliti!" imetumiwa katika hadithi hii. Eleza mbinu mbili za uwasilishaji ambazo fanani angetumia kuwasilisha kauli hii. (alama 2)
- (f) Eleza funzo unalopata kutoka kwa kunguru. (alama 1)

ZOEZI III: NOVELA (Alama 10)

Soma sehemu ifuatayo ya novela kisha ujibu maswali.

Jina la Amina liliheshimika sana katika kijiji cha Kilimani. Alikuwa msichana mwenye bidii na maadili mema, akiheshimu kila mtu aliyezunguka naye. Amina alilelewa na mama yake, Bi Zainabu, ambaye alikuwa mchuuzi wa matunda sokoni. Bi Zainabu alifanya kazi kwa bidii kuhakikisha binti yake anapata elimu bora.

Katika shule ya Kilimani, Amina alijulikana kwa akili zake na juhudi zake masomoni. Alikuwa kiongozi wa klabu ya wasichana na kila mara aliwahimiza wanafunzi wenzake kujitahidi. Ndoto yake kubwa ilikuwa kuwa daktari ili kusaidia jamii yake.

Maswali

- (a) Kazi za fasihi huwa na malengo maalum. Eleza dhamira ya sehemu hii ya novela. (Alama 2)

- (b) Eleza aina mbili za mandhari zinazojitokeza katika sehemu hii ya novela. (Alama 2)

- (c) Amina ni mwenye bidii maishani. Eleza sifa nyingine mbili za Amina. (Alama 2)

- (d) Ploti ni namna ambavyo matukio katika kazi ya fasihi yanavyojitokeza. Eleza mfuatano wa matukio katika maisha ya Amina. (Alama 2)

(e) Eleza mbinu mbili za lugha zilizotumiwa katika sehemu hii ya novela. (Alama 2)

ZOEZI LA IV: TAMTHILIA (Alama 10)

4. *Soma sehemu ifuatayo ya tamthilia kisha ujibu maswali.*

SEHEMU 2

Onyesho 1

Onyesho 1

(Ni nyumbani kwa Bi. Zawadi, nyanya yake Amani. Amani ni mwanafunzi wa Gredi ya 8. Amefika kijijini kwa likizo. Begani amebeba mkoba wenye vitabu na mkononi ameshika simu yake. Nyanya yake anamwona na kushangaa jinsi alivyo mkubwa.)

Bi. Zawadi:(Huku akijisemea.) Hawa watoto wanakua kwa kasi ajabu! Kama uyoga baada ya mvua. Ama ni vyakula vya kisasa? Sijui...

(Amani anakaribia na kumsalimu kwa furaha.)

Amani:Shikamoo Nyanya!

Bi. Zawadi:Marahaba mjukuu wangu! Umekuwa mkubwa kweli. Ulifika lini?

Amani:Nilifika leo asubuhi, lakini nilichelewa kwa sababu ya msongamano wa magari mjini.

Bi. Zawadi:Hata barabara za huku si nzuri sana. Unadhani kuna maendeleo yoyote?

Amani:Kidogo tu, lakini bado kuna matatizo ya umeme na maji. Nilikuwa nataka kutumia simu yangu kwa mazoezi ya shule, lakini betri yake imeisha.

(Simu ya Amani inalia, na anaipokea kwa furaha. Ni mama yake, Bi. Asha.)

Amani:Halo! Mama, habari yako?

Sauti ya Bi. Asha:Mzuri mwanangu. Umefika salama? Nyanya yukoje?

Amani:Naam, mama. Nimefika salama. Nyanya yuko sawa, lakini anasema barabara bado mbovu na umeme si wa uhakika.

Sauti ya Bi. Asha:

Mwambie tutaenda kumtembelea hivi karibuni. Hakikisha unamsaidia kazi zake ndogondogo.

Amani:

Sawa mama. Nitahakikisha namsaidia.

(Nyanya anafurahi kusikia hilo na kumualika Amani chakulani. Wanafurahia pamoja.)

(Taa zinazima, giza linatanda.)

MASWALI

(a) Eleza sifa mbili za tamthilia zinazojitokeza katika sehemu hii. (Alama 2)

- (b) Eleza masuala mawili muhimu yaliyoangaziwa katika sehemu hii ya tamthilia. (Alama 4)
- (c) Eleza umuhimu wa maelezo yaliyoandikwa kwa herufi za mlazo katika sehemu hii ya tamthilia. (Alama 2)
- (d) Eleza mbinu mbili za lugha zilizotumika katika sehemu hii ya tamthilia. (Alama 2)

ZOEZI V: USHAIRI (Alama 5)

5. *Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali*

Haki na Wajibu

Tusihadaike bure, tusiache wajibu,
Haki yetu tushikilie, kwa bidii na adabu,
Mwenye haki atazidishiwa, awe mkweli na mkarimu,
Haki na wajibu, viwe mwongozo wetu.

Tuwaheshimu wazazi, walimu na wakubwa,
Tuwatendee mema, kama ndugu wa karibu,
Matendo yetu yaonyeshe, tabia ya mwema,
Haki na wajibu, viwe mwongozo wetu.

Hutapata haki yako, ikiwa huna heshima,
Mwenye wajibu hujaliwa, kwa haki na fadhila,
Wajibu wetu tukitimiza, jamii itasifika,
Haki na wajibu, viwe mwongozo wetu.

Maswali

(a) Eleza ujumbe wa shairi hili. (Alama 2)

(b) Ni wahusika gani wanashauriwa katika shairi hili? (Alama 1)

(c) Bainisha mbinu mbili za lugha zinazojitokeza katika ubeti wa pili. (Alama 2)

MSURURU 9
KARATASI 1
SEHEMU A: SARUFI (MASWALI 1-20)

Chagua jibu sahihi kati ya yale yaliyotolewa.

- 1. Kitenzi kilichotumika kwa usahihi ni kipi?**
 - A. Alikimbia haraka.
 - B. Walikimbia polepole.
 - C. Tulikimbia walipokuja.
 - D. Ameenda shuleni jana.
- 2. "Nyani alianguka kutoka mti mkubwa." Neno "mti" ni:**
 - A. Kivumishi
 - B. Kitenzi
 - C. Nomino
 - D. Kiunganishi
- 3. Kinyume cha neno "rafiki" ni:**
 - A. Adui
 - B. Mgeni
 - C. Jirani
 - D. Kiongozi
- 4. Sentensi ipi inaonyesha matumizi sahihi ya nomino?**
 - A. Watoto wanapenda somo la sayansi.
 - B. Sayansi watoto wanapenda.
 - C. Wanapenda watoto sayansi.
 - D. Somo sayansi watoto wanapenda.
- 5. Ni sentensi ipi ina kitenzi cha hali timilifu?**
 - A. Walikuwa wakicheza mpira.
 - B. Tumepika chakula.
 - C. Ataenda sokoni kesho.
 - D. Tulikuwa nyumbani.

Chagua jibu sahihi kati ya yale yaliyotolewa.

- 6. Nomino sahihi katika sentensi ifuatayo ni ipi? "Wanafunzi walifagia darasa."**
 - A. Wanafunzi
 - B. Walifagia
 - C. Darasa
 - D. A na C
- 7. Wingi wa neno "nyumba" ni:**
 - A. Nyumbazi
 - B. Nyumbazetu
 - C. Nyumba
 - D. Manyumba
- 8. Kinyume cha neno "baridi" ni:**
 - A. Moto
 - B. Kavu
 - C. Chumvi
 - D. Upepo

9. **"Juma anapenda kusoma vitabu kila jioni." Neno "kusoma" linaonyesha:**
A. Kitenzi kikuu
B. Kitenzi mnyambuliko
C. Kitenzi cha hali timilifu
D. Nomino
10. **Kitenzi "ameandika" kiko katika hali ipi?**
A. Hali ya sasa
B. Hali ya zamani
C. Hali ya baadaye
D. Hali timilifu
11. **Neno lipi ni kivumishi?**
A. Safi
B. Kula
C. Meza
D. Kiti
12. **Chagua sentensi yenye kitenzi kisaidizi.**
A. Alienda shuleni jana.
B. Watoto wamecheza uwanjani.
C. Mvua imenyeshwa leo asubuhi.
D. Tutakuja kesho.
13. **Wingi wa "ndugu" ni:**
A. Wana ndugu
B. Dugu
C. Ndugu
D. Mdugu
14. **Nomino ya mahali ni ipi?**
A. Darasa
B. Chakula
C. Kitabu
D. Kisu
15. **"Aliyekula" ni mfano wa:**
A. Kitenzi kikuu
B. Kitenzi chenye kiambishi cha hali
C. Kitenzi cha hali timilifu
D. Nomino
16. **Mzizi wa kitenzi "kuimba" ni:**
A. Imba
B. Kuimba
C. Imbeni
D. Mwimba
17. **"Watoto wanaocheza uwanjani ni wachezaji hodari." Neno "wanaocheza" linaonyesha:**
A. Hali ya wakati uliopita
B. Hali ya kuendelea
C. Hali ya baadaye
D. Hali ya kutendewa
18. **Kitenzi kilicho na hali ya baadaye ni:**
A. Atakwenda
B. Anafanya
C. Ameimba
D. Alikimbia
19. **Kinyume cha "polepole" ni:**
A. Nyepesi

- B. Haraka
- C. Kasi
- D. Gumu

20. Nomino inayorejelea mtu ni ipi?

- A. Mpishi
- B. Kiti
- C. Chombo
- D. Dirisha

21. Ni neno lipi linalotumika kuonyesha hali ya kupinga jambo?

- A) Neno
- B) Kisamiati
- C) Kielezi
- D) Kidahizo

22. Neno "mtoto" ni jina la aina gani?

- A) Jina la kawaida
- B) Jina la umoja
- C) Jina la kisarufi
- D) Jina la watu

23. Kifasiri kisahihishi cha neno "maua" ni:

- A) Urembo
- B) Majani
- C) Miti
- D) Uwa

24. Ni kipengele kipi kinachomfanya msemu kuwa na maana kamili?

- A) Kisara
- B) Kiambishi
- C) Makali
- D) Uhusiano wa maneno

25. Katika methali "Haba na haba hujaza kibaba," maana yake ni:

- A) Vitu vikubwa vinahitaji kazi kubwa

B) Kidogo kidogo hufanya kikubwa

C) Vitu vya gharama ni vya lazima

D) Kazi nyingi huleta uchovu

SEHEMU B: SHAIRI (MASWALI 16-25)

Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.

*Nchi yetu ina amani,
Kila mtu ana nafasi,
Hakuna balaa wala vita,
Upendo umeenea kote.*

26. Shairi lina mishororo mingapi?

- A. Miwili
- B. Mitatu
- C. Minne
- D. Mitano

27. Mada kuu ya shairi ni ipi?

- A. Nafasi za kazi
- B. Amani
- C. Upendo
- D. Vita

28. Neno "balaa" lina maana gani?

- A. Hali ya sherehe
- B. Hali ya vita
- C. Hali ya furaha
- D. Hali ya afya

29. "Hakuna vita wala balaa." Sentensi hii inaonyesha:

- A. Hasira
- B. Shida
- C. Amani
- D. Hofu

30. Shairi linafundisha nini?

- A. Umuhimu wa nafasi maishani
- B. Thamani ya amani
- C. Furaha katika sherehe
- D. Upendo wa nchi

31. Aina ya shairi hili ni:

- A. Shairi la vita
- B. Shairi la maadili
- C. Shairi la huzuni
- D. Shairi la historia

32. Mshororo wa kwanza unaonyesha:

- A. Wakati uliopita
- B. Sifa ya nchi
- C. Umuhimu wa kila mtu
- D. Nafasi za kazi

33. Shairi linaonyesha hali ya:

- A. Furaha na amani

- B. Hofu na vita
- C. Maendeleo na kazi
- D. Familia na umoja

34. Neno "umeenea" linaonyesha:

- A. Hali ya kutawanyika
- B. Hali ya kuwa nyingi
- C. Hali ya kuongezeka
- D. Hali ya kupendwa

35. Neno "kote" linaonyesha nini?

- A. Maisha mazuri
- B. Maeneo yote
- C. Nafasi nyingi
- D. Watu wote

SEHEMU C: KUSOMA VIFUNGU (MASWALI 36-40)

Soma kifungu hiki kisha ujibu maswali.

Kifungu:

Kijiji cha Matunda kinajulikana kwa kilimo cha matunda. Wanakijiji hushirikiana kupanda na kuvuna. Mazao yao huuzwa sokoni, yakileta kipato kikubwa kwa jamii.

36. Kijiji cha Matunda kinajulikana kwa nini?

- A. Ufugaji
- B. Biashara
- C. Kilimo cha matunda
- D. Uchimbaji wa madini

37. Wanakijiji wa Matunda wanafanya nini?

- A. Kuendesha biashara za kimataifa
- B. Kushirikiana kupanda na kuvuna
- C. Kufanya kazi za umma
- D. Kushindana na wakulima wengine

38. Mazao ya kijiji huu huuzwa wapi?

- A. Mashambani
- B. Sokoni
- C. Kiwandani
- D. Nyumbani

39. Kijiji cha Matunda hupata faida gani?

- A. Mazao bora
- B. Kipato kikubwa
- C. Wateja wengi
- D. Msaada wa serikali

40. Neno "shirikiana" lina maana gani?

- A. Kufanya kazi pamoja
- B. Kukimbizana
- C. Kugawana faida
- D. Kupumzika pamoja

SEHEMU C: KUSOMA VIFUNGU (MASWALI 26-40)

Soma kifungu hiki kisha ujibu maswali.

Kifungu:

Kijiji cha Umoja kilikuwa mashuhuri kwa shamba lake la maembe. Wanakijiji walishirikiana kwa bidii ili kuimarisha uchumi wa kijiji. Waliunda kikundi cha ushirika kilichosaidia kuuza mazao kwa bei nzuri. Kupitia juhudi zao, maisha yao yaliboreka sana.

- 41. Kijiji cha Umoja kilikuwa maarufu kwa:**
- A. Usafiri
 - B. Mazao ya mahindi
 - C. Shamba la maembe
 - D. Ushirika
- 42. Wanakijiji walifanya nini ili kuboresha maisha yao?**
- A. Waliunda vikundi vya michezo
 - B. Waliuza mazao kwa bei ya juu
 - C. Waliunda kikundi cha ushirika
 - D. Walipanda mazao mapya
- 43. Mazao yaliongezewa thamani kwa njia gani?**
- A. Kwa kuyapakia kwenye magari
 - B. Kwa kuyauza kwa bei nzuri
 - C. Kwa kupeleka kwenye kiwanda
 - D. Kwa kutumia teknolojia mpya
- 44. Juhudi za wanakijiji zilikuwa na matokeo gani?**
- A. Walipata faida kubwa
 - B. Walihama kijiji
 - C. Walikataa kujiunga na ushirika
 - D. Waliuza shamba lao
- 45. Neno "ushirika" linamaanisha nini?**
- A. Kundi la watu wanaoshirikiana
 - B. Kitu kinachouzwa sokoni
 - C. Shamba kubwa la kijiji
 - D. Kiwanda cha maza

SEHEMU D: MAHOJIANO (MASWALI 41-50)

Soma mahojiano haya kisha ujibu maswali.

Mhoji: Tafadhali, tueleze jina lako.

Mhojiwa: Mimi ni Jamal Hassan.

Mhoji: Jamal, unafanya kazi gani?

Mhojiwa: Mimi ni mkulima wa mahindi.

Mhoji: Je, kilimo kimekusaidiaje maishani?

Mhojiwa: Kimenisaidia kuendeleza familia yangu.

- 46. Jina la mhojiwa ni nani?**
- A. Jamal Hassan
 - B. Hassan Jamal
 - C. Mhoji
 - D. Mkulima
- 47. Kazi ya mhojiwa ni ipi?**
- A. Mwanabiashara
 - B. Mkulima wa mahindi
 - C. Mwalimu
 - D. Mhandisi

48. Mhojiwa anasema kilimo kimefanya nini?

- A. Kuongeza mashamba
- B. Kusaidia familia yake
- C. Kumpa sifa
- D. Kupanua biashara

49. Mahojiano haya yalifanyika kuhusu kazi gani?

- A. Kilimo cha mahindi
- B. Ufugaji wa ng'ombe
- C. Biashara ya mahindi
- D. Uchimbaji wa madini

50. Ni ujumbe gani wa msingi tunapata kutokana na mahojiano haya?

- A. Kilimo kina faida kubwa
- B. Familia ni muhimu zaidi ya kilimo
- C. Kila mtu anapaswa kuwa mkulima
- D. Kilimo ni kazi ngumu

MSURURU 9
KARATASI 2
Sehemu A: Insha - Alama 15

andika insha kuhusu:
"Athari za Teknolojia kwa Jamii Leo"

Sehemu B: Fasihi Simulizi – alama 15
maswali:

1. Eleza maana ya Fasihi Simulizi na umuhimu wake katika jamii.

2. Jadili athari za Fasihi Simulizi kwa vijana wa leo.

3. Taja na ueleze mifano mitatu ya aina za Fasihi Simulizi.

4. Eleza jinsi simulizi zinavyoweza kutumika katika ufundishaji wa maadili katika jamii.

Sehemu C: Novela – alama 15 (mshale wa matumaini)

maswali:

1. Fasili dhana ya "novela" na eleza umuhimu wa kuisoma novela kwa wanafunzi wa Kiswahili.

2. Chambua wahusika wakuu katika novela "mshale wa matumaini" na mchango wao katika mafanikio ya riwaya hii.

-
-
3. Jadili mada kuu katika novela "uteuza wa chale" na jinsi inavyohusiana na maisha ya sasa.

-
-
-
-
4. Eleza mbinu za uandishi zilizotumika katika novela "mji wa matarajio".
-
-
-
-

Sehemu D: Tamthilia – alama 15 (wema hauozi)

1. Chambua mhusika mkuu katika tamthilia "wema hauozi" na tafsiri yake katika jamii ya leo.

-
-
-
-
2. Jadili mifano ya matumizi ya lugha ya picha katika tamthilia "wema hauozi".
-
-
-
-

3. Eleza mbinu za kiufundi zilizotumika katika tamthilia ya Kiswahili, "wema hauozi".
-
-
-
-

4. Chambua athari za tamthilia kwa jamii na jamii ya Kiswahili kwa jumla.
-
-
-
-

Sehemu E: Ushairi - alama 15

maswali:

1. Eleza maana ya "Ushairi wa Kisasa" na utofauti wake na ushairi wa jadi.
-
-

2. Tafsiri shairi hili la Kiswahili na utoe maoni yako kuhusu jumbe muhimu za shairi.

3. Chambua matumizi ya picha na methali katika shairi la Kiswahili.

4. Taja na ueleze mifano ya aina tatu za ushairi katika fasihi ya Kiswahili.

MSURURU 10

KARATASI 1

SEHEMU A:

1. Ni neno lipi linalotumika kuonyesha hali ya kupinga jambo?

- a) Neno
- b) Kisamiati
- c) Kielezi
- d) Kidahizo

2. Neno "mtoto" ni jina la aina gani?

- a) Jina la kawaida
- b) Jina la umoja
- c) Jina la kisarufi
- d) Jina la watu

3. Kifasiri kisahihishi cha neno "maua" ni:

- a) Urembo
- b) Majani
- c) Miti
- d) Uwa

4. Ni kipengele kipi kinachomfanya msemu kuwa na maana kamili?

- a) Kisara
- b) Kiambishi
- c) Makali
- d) Uhusiano wa maneno

5. Katika methali "Haba na haba hujaza kibaba," maana yake ni:

- a) Vitu vikubwa vinahitaji kazi kubwa
- b) Kidogo kidogo hufanya kikubwa
- c) Vitu vya gharama ni vya lazima
- d) Kazi nyingi huleta uchovu

6. Maneno "pole, haraka, vuguvugu" ni mfano wa aina gani ya maneno?

- a) Majina
- b) Vifunguo
- c) Viunganishi
- d) Vielezi

7. Neno "kitabu" linatumika kama:

- a) Jina la kiume
- b) Jina la kike
- c) Neno la kawaida
- d) Neno la umoja

8. Kifasiri kisahihishi cha neno "shule" ni:

- a) Nyumba ya kazi
- b) Mahali pa kujifunza
- c) Mahali pa kula
- d) Mahali pa kupumzika

9. Methali ya "Kuhama kwa samaki hakuwezi kumfanya awe dume" inahusiana na:

- a) Uvumilivu
- b) Mabadiliko
- c) Pesa
- d) Maisha bora

10. Neno "wengi" ni nomino ya aina gani?

- a) Ngeli ya kiwanja
- b) Ngeli ya umoja

- c) Ngeli ya wengi
- d) Ngeli ya pekee

SEHEMU B: UFUHAMU

(Alama 20)

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali yanayofuata:

Kifungu

Teknolojia imebadilisha maisha ya binadamu kwa njia nyingi. Katika ulimwengu wa sasa, watu hutumia simu janja, kompyuta na mitandao ya kijamii kuwasiliana. Japo teknolojia imeleta manufaa mengi, changamoto kama vile matumizi mabaya ya mitandao imeibuka. Ni jukumu la kila mmoja kuhakikisha kuwa anaitumia teknolojia kwa njia inayofaa.

Maswali:

1. Teknolojia imeleta mabadiliko gani katika maisha ya binadamu? *(Alama 2)*

2. Eleza changamoto zilizotajwa katika kifungu. *(Alama 2)*

3. Kwa maoni yako, ni faida zipi za teknolojia? *(Alama 2)*

4. Pendekeza njia ambazo watu wanaweza kutumia teknolojia kwa manufaa. *(Alama 2)*

5. Andika kichwa kinachofaa kwa kifungu hiki. *(Alama 2)*

SEHEMU C: SARUFI

(Alama 30)

1. Badilisha sentensi zifuatazo kuwa katika hali ya kukanusha: *(Alama 5)*

a) Mtoto anasoma kitabu. _____

b) Wazazi walipanda miti. _____

c) Ninaandika barua. _____

d) Mwalimu atafundisha somo jipya. _____

- e) Watoto wanakula chakula. _____
2. Jaza nafasi kwa kutumia viunganishi vinavyofaa: (Alama 5)
- a) Alifika shuleni _____ alikuwa amechelewa.
- b) Tafadhali nunua mkate _____ maziwa dukani.
- c) Tunapenda kujifunza _____ kupata maarifa mapya.
- d) Yeye ni mwema _____ ana bidii kazini.
- e) Walicheza mpira _____ mvua ilinyesha.
3. Eleza maana ya methali zifuatazo: (Alama 5)
- a) Haraka haraka haina baraka. _____
- b) Mchelea mwana kulia, hulia mwenyewe. _____
- c) Akili ni mali. _____
- d) Penye nia pana njia. _____
- e) Samaki mkunje angali mbichi. _____
4. Tengeneza sentensi kwa kutumia maneno yafuatayo: (Alama 5)
- a) Teknolojia _____
- b) Maendeleo _____
- c) Bidii _____
- d) Ushirikiano _____
- e) Mazingira _____
5. Tumia vivumishi vya sifa katika sentensi zifuatazo: (Alama 5)
- a) Nyumba _____ ni kubwa sana.
- b) Mtoto _____ ni mwerevu.
- c) Gari _____ lina rangi nyekundu.
- d) Kitabu _____ kimejaa maarifa.
- e) Mti _____ ni mrefu mno.
6. Andika wingi wa maneno yafuatayo: (Alama 5)
- a) Mwalimu _____
- b) Kiti- _____
- c) Mti _____
- d) Jibu _____
- e) Swali _____
7. _____

SEHEMU D: INSHA

(Alama 20)

Chagua swali moja:

1. Andika insha kuhusu "*Faida na Changamoto za Teknolojia katika Maisha ya Kila Siku.*"
2. Eleza jinsi unavyoweza kukuza maadili mema shuleni.

MSURURU 10
KARATASI 2
SEHEMU A: INSHA (ALAMA 20)

Swali:

1. Andika insha ya maneno 250-300 kuhusu mojawapo ya mada zifuatazo:
 - (a) Athari za Teknolojia kwa Maisha ya Kila Siku.
 - (b) Umuhimu wa Amani na Umoja katika Jamii.
 - (c) Jukumu la Vijana katika Kujenga Taifa.

SEHEMU B: FASIHI SIMULIZI (ALAMA 20)

Maswali:

2. Eleza maana ya fasihi simulizi na umuhimu wake katika jamii za Kiswahili. (Alama 10)
3. Eleza tofauti za fasihi simulizi na fasihi andishi ukitoa mifano. (Alama 10)

SEHEMU C: RIWAYA (ALAMA 20)

Swali:

4. Soma kifungu kifuatacho na ujibu maswali yanayofuata:
(*Mwalimu ataambatanisha kifungu kutoka riwaya inayofundishwa.*)
 - (a) Eleza maudhui yanayojitokeza katika kifungu hiki. (Alama 10)
 - (b) Changanua matumizi ya mbinu za lugha katika kifungu hiki. (Alama 10)

SEHEMU D: TAMTHILIA (ALAMA 20)

Swali:

5. Kwa kutumia tamthilia uliyoisoma darasani:
 - (a) Eleza mchango wa mhusika mkuu katika kuendeleza maudhui ya tamthilia. (Alama 10)
 - (b) Taja na ueleze migogoro miwili inayojitokeza katika tamthilia hiyo. (Alama 10)

SEHEMU E: USHAIRI (ALAMA 20)

Maswali:

6. Soma shairi lifuatalo na ujibu maswali yanayofuata:
(*Mwalimu ataambatanisha shairi.*)
 - (a) Eleza dhamira kuu ya shairi hili. (Alama 10)
 - (b) Taja na ueleze aina mbili za mapigo ya vina vinavyotumika katika shairi. (Alama 10)

MUHIMU: Hakikisha unafuata maagizo yote na unajibu maswali yote ipasavyo.

1. UFAHAMU (ALAMA 15)

Soma taarifa hii kisha ujibu maswali yanayofuata.

Alipokuwa akiukemea utamaduni na dhana za kikabila katika nyimbo zake, marehemu Bob Marley aliufananisha ubepari na “wanyama wala watu.” Katika wimbo “Babylon System” (yaani mfumo wa kibepari), Marley alisema kuwa utamaduni huo ndio mzawa wa matatizo yote ya kiutawala ambayo yalikuwa yakiyakumba mataifa ya Weusi katika karne ya 20, wakati nchi zao zilikuwa zikitawaliwa na nchi za mataifa ya Ulaya.

Kwa mantiki hiyo, pengine Marley alikuwa na maono kuwa Afrika haingejikomboa kutoka kwa utumwa wa Kizungu, ikiwa ingeendelea kuziabudu na kuzishadidia tamaduni za Kimagharibi.

Utabiri huo nauoanisha na yanayoendelea nchini, ambapo serikali ya Jubilee imeonekana kushindwa kabisa kuikabili saratani ya ufisadi, ambayo inahatarisha kuliangamiza taifa hili lenye uchumi dhalili.

Donda hili linazidi kuyatandaza mabawa yake kutoka, tisho kuu likiwa ni uvamizi wa taasisi “takatifu” ambazo tunazitegemea kulikabili donda hilo.

Ni nani tutategemea kukabiliana na rushwa ikiwa taasisi kama Bunge, Tume ya Maadili na Kukabiliana na Ufisadi (EACC) kati ya zingine muhimu zimepakwa tope na saratani hiyo?

Kimsingi yote tunayopitia ni matunda ya uasi wa tamaduni za Kiafrika na uegemezi wa mifumo ya Kizungu kama mihimili ya jamii na nchi zetu.

Ndoto za watetezi wa Uafrika na nafasi ya Weusi kama marehemu Malcom X na Martin Luther King zilikuwa ni kuona kuwa wameungana kabisa kukabiliana na matatizo yaliyowakabili bila kuzingatia mazingara waliyokuwemo.

Pindi tu baada ya mataifa mengi ya Kiafrika kujinyakulia uhuru wao katika miaka ya hamsini na sitini, viongozi wakuu walioziona nchi hizo kama Kwame Nkrumah, Jomo Kenyatta, Mwalimu Julius Kibara Nyerere kati ya wengine walianza harakati za kuliunganisha bara hili na kubuni Muungano wa Nchi za Kiafrika (OAU) japo ndoto hiyo haikufikia.

Kwa msingi huo, mhimili mkuu wa kiutawala ungekuwa ni mfumo wa kisosholista, ambao ungekuwa nguzo kuu ya kuyaunganisha mataifa hayo.

Hata hivyo, migawanyiko mikubwa ilianza kushuhudiwa, huku baadhi ya mataifa yakianza kukabiliwa na mapigano ya wenyewe kwa wenyewe. Huo ndio ulikuwa mwanzo wa kutaasisika kwa maovu yote tunayoshuhudia sasa: ufisadi na tamaa ya kuogofya kutoka kwa viongozi wetu.

Maswali

a. Ipe taarifa hii anwani mwafaka. (alama 1)

.....

b. Onyesha mambo mawili makuu ambayo msanii aliyapinga. (alama 2)

.....

c. Kwa nini ubepari umelinganishwa na “wanyama wala watu”? (alama 2)

.....

.....

.....

d. Kwa mujibu wa taarifa eleza sifa za Bob Marley.(alama 2)

.....

.....

e. Swala linalozungumziwa limerejelewa kama “Donda”.

i) Eleza mbinu ya lugha iliyotumika.. (alama 2)

.....

.....

.....

ii) Ni kweli kuwa donda hili laelekea kuwa gumu? Thibitisha.(alama 2)

.....

.....

.....

f. Tatizo hili la “donda” ni kama kujipalia makaa. Fafanua.(alama 2)

.....

.....

.....

g. Eleza maana ya maneno yafuatayo kwa mujibu wa taarifa. (alama 2)

i) Mhimili

.....

.....

ii.Taasisi

.....

.....

2. MUHTASARI

Soma taarifa ifatayo kwa makini kisha ujibu maswali yanayofuata.

Nchi nyingi duniani zimetia saina mkataba wa umoja wa mataifa kuhusu haki za watoto. Haki ni mambo mema ambayo watoto wanastahili kutendewa. Kwa kutia saina, nchi hizi zimetangaza kujitolea kwao kuzilinda na kuhahakikisha kuwa hakuna ukiukaji wake na kuwa watoto wote katika himaya zao wananufaika kutokana na haki hizi.

Miongoni mwa haki hizi ni kuwa kila mtoto ana haki ya kuishi na kupata chakula cha kutosha na chenye viinilishe bora. Pili, kila mtoto ana haki ya kupata elimu. Elimu hii inafaa kutolewa bila ada na iwe inayofaa na inayopatikana kwa urahisi. Kisha kila mtoto ana haki ya kutopigwa na kutodunishwa kwa namna yoyote, iwe kitabaka, kirangi, kijinsia na vinginevyo. Mtoto ana haki pia kutolazimishwa kufanya kazi za kiutumwa, nzito na za kushurutishwa. Hali kadhalika, ana haki ya kuishi katika nyumba au makazi bora na salama, kutunzwa na kulindwa dhidi ya hali yoyote inayoweza kumhatarisha. Anatakiwa ashirikishwe katika kufanya maamuzi. Fauka ya haya, ana haki ya kupata huduma za afya, mahitaji maalum, michezo, upendo na habari. Isitoshe, anastahili kuheshimiwa kimawazo na kihisia. Haki hizi zinatakiwa kulindwa na kila mwanajamii, hivyo serikali za mataifa mengi zimeshirikisha haki hizi katika katiba za nchi zao na sheria zao.

Walakini haki hizi bado zinakiukwa. Watoto wengi kote duniani bado wananyimwa haki zao. La kusikitisha na kukera ni kuwa wanaotarajiwa kuwa vigogo vya kuzilinda haki hizi, ndio wanaoongoza kuzikiuka. Kila siku tunasikia na kushuhudia visa vya watoto kupigwa, kunyimwa chakula, kufanyishwa kazi kipunda, kuteswa, kuishi katika mazingira hatari, na hata kuuawa. Kuna watoto wengi wanaolala nje, wengine hawapati chakula licha ya kuwa wanatakiwa kupata chenye lishe bora. Kwao kutarajiwa mlo awamu tatu kwa siku ni njozi kwani hata awamu moja ni adimu kupata.

Watoto wengi katika mataifa yenye fujo na ghasia hutekwa na kutumikishwa vitani. Viongozi katika mataifa haya hawafanyi kitu ila kutazama tu wakati watoto wanaotakiwa kuwalinda wanageuzwa kuwa mibaba ya kuuu na kuuana. Watoto hawa huvishwa magwanda ambayo miili yao minyonge haiwezi kuyahimili. Pia, huvalishwa mabuti ya kijeshi ambayo ni mizigo mizito ya kubeba mbali na bunduki zinazokaribia kuwazidi uzani wakati wanatakiwa kuwa wamelindwa majumbani, na shuleni na wazazi wao na serikali.

Jukwaa la vijiji vya mataifa ya ulimwengu wa tatu limesheheni watoto wasioenda shule kwa sababu ya lindi la ufukara uliokithiri. Elimu ya bure inayogusiwa katika haki za watoto haipo. Wanaong'ang'ana iwepo ni kana kwamba ni waota ndoto mchana. Jiulize watoto wangapi sasa hivi wamo majumbani bila kwenda shuleni kutokana na ukosefu wa karo? Wangapi wamo mitaani wakivuta na kunusa gundi huku wakiombaomba vishilingi?

Hali ilivyo sasa hivi inadai kuwa mimi na wewe tufanye hima na kuungana mikono kutafuta suluhisho la kudumu kuhusu haki za watoto. Twapasa kuhimiza serikali zetu kufanya kila ziwezavyo kuhakikisha kuwa watoto wote wamo shuleni. Nasi tushirikiane kutoa huduma kwa watoto na kukomesha dhuluma, mateso na dhiki kwao. Haitoshi kupeleka miswada mbungeni kuhusu haki za watoto na kuipitisha kuwa sheria. Twastahili kubadilisha misimamo yetu kuhusu haki hizi na kuzilinda kwa dhati bali si kwa chati.

Maswali

a) Fupisha aya mbili za kwanza. (maneno 65-70) (alama 8,utiririko 2)

b) Eleza ni vipi ukiukaji wa haki za watoto unaweza kuepukwa . (maneno 30-35) (alama 4 , utiririko 1)

3. MATUMIZI YA LUGHA / SARUFI

a) Eleza sifa bainifu za sauti /j/. (alama 2)

.....

b) Fafanua maana ya shadda. (alama 2)

.....

c) Bainisha mofimu - **LI**- katika tungo hii. (alama 3)

Alivyolikimbilia

.....

d) Bainisha shamirisho kipozi na kitondo katika sentensi hii. (alama 2)

Nyanya ametengezewa kitanda kizuri na mjukuu wake.

.....

e) Changanua sentensi ifuatayo kwa njia ya matawi.

Bakari, Roda na Hirsi wamefurahi kupita mtihani.

(Alama 4)

f) Kanusha sentensi ifuatayo :-
Kuliko na vita kwahitaji amani.

(alama 2)

g)Yakinisha sentensi ifuatayo katika wakati ujao hali timilifu wingi.

Msomi hakutuzwa siku hiyo.

(alama 2)

h) Tunga sentensi mbili kuonyesha matumizi mawili tofauti ya paradesi.

(alama 2)

i) Toa maana mbili ya sentensi ifuatayo:

Leteni!

(alama 2)

j. Eleza matumizi matatu ya kiambishi “ku”

(alama 3)

K. Tunga sentensi sahihi ukitumia vitenzi vifuatavyo katika hali ya kufanyiza. (alama 3)

i)- La

ii)- Nywa

iii) -Fa

L. Andika upya sentensi kwa kutumia ‘O’ rejeshi tamati.

(alama 2)

Gari lililoanguka si lile unalolizungumzia.

M. Unda nomino kutokana na kivumishi kifuatacho:

(alama 1)

Tepetevu

N. Ainisha vihusishi vilivyopigiwa mstari.

Atieno ndiye mtoto wa mwisho wa Ojwang lakini ni mwerevu kuliko wengine. (alama 2)

O. Andika sentensi ifuatayo kwa kufuata maagizo .

Nimewaleta askari kituoni ili wawalinde wananchi wote wanaosumbuliwa na majambazi.

(alama 3)

Anza:

Wananchi.....
.....
.....

P. Andika sentensi hii katika hali ya ukubwa wingi. (alama 2)
Ng'ombe mnono atachinjiwa wachezaji.

.....
.....
.....

Q. Taja uamilifu wa maneno yaliyopigiwa mstari. (alama 2)
i) Hapa ni pangu.

.....
.....
ii) Haraka yako itakuponza.

R) Andika neno lenye muundo huu. (alama 1)
KKKKI

.....
.....

4. Isimu Jamii

i. Eleza maana ya lugha (alama 2)

.....
.....

ii. Eleza mambo manne yanayopeleka kufifia / kufa kwa lugha. (alama 8)

.....

KUANDIKA

INSHA

Andika insha itakayo mlizia kwa maneno haya

.....bila shaka hapo ndipo nilipokiri uhakiki wa methli kwamba mla nawe hafi nawe
bali mzaliwa nawe.

MSURURU 12

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu swali la 1 hadi 4.

Hapo zamani za kale, wanyama walikuwa na uwezo wa kufikiria na kuwasiliana kama afanyavyo binadamu. Mathalani, wale walao nyama walikutana mara kwa mara kubuni mikakati bora zaidi ya kuimarisha uwindaji wao. Wale walao nyasi nao walifahamishana kuhusu yalikopatikana malisho bora zaidi ili wahamie huko.

Siku moja, Kifar, kiongozi wa wanyama katika nchi ya Tujueni, aliitisha mkutano wa wanyama wenzake walao mimea. Mkutano wenyewe uliazimia kujadili usalama wao. Wanyama wengi, wakubwa kwa wadogo walifika bila kuchelewa. Mkutanoni walikuwemo Sungura, Paa, Swara, Tohe, Ngiri, Mbogo, Tembo na Twiga.

Masuala mengi yaliangaziwa katika mkutano huo. Iligunduliwa kuwa wengi wao walijipata hatarini kutokana na kupuuza methali isemayo umoja ni nguvu utengano ni udhaifu. Kikao hicho kilipitisha mambo kadhaa. Ilipendekezwa wanyama wawe wakila katika makundi ili wasaidiane katika kujihami na kumtambua adui ajapo. Wale wakubwa kama Ndovu, Kiboko na Mbogo waliombwa wawawekee ulinzi wenzao wadogo wadogo. Wanyama walikula yamini kulindiana maslahi.

Walipokuwa wakifumukana, wanyama hao walimwona chui akiwavizia kwa karibu. Ndovu walitimua mbio kumkabili Chui kwa ghadhabu. Ama kweli hodi ya kifo haisubiriwi. Chui alifyatuka arubii kwa kasi ya umeme kuinusuru roho yake. Huku akitweta, aliwatahadharisha wenzake dhidi ya kuwavamia wanyama wale wakiwa katika makundi.

1. Kifar alikuwa kiongozi wa wapi? *(alama 1)*

.....

2. Kwa nini wanyama walihudhuria mkutano? *(alama 1)*

.....

3. Kama Chui asingetoroka, nini kingemtokea? *(alama 1)*

.....

4. Ni funzo lipi linalojitokeza katika kifungu hiki? *(alama 1)*

.....

...

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu swali la 5 hadi la 8.

Tatizo la ukosefu wa ajira miongoni mwa vijana limefika viwango vya kuhuzunisha. Wengi wao ambao wamesoma hadi vyuo vikuu wamekata tama na kuingilia matumizi ya dawa za kulevya. Serikali imelaumiwa pakubwa kwa kushindwa kukabiliana na hali hii.

Ni kweli kuwa serikali inapaswa kuweka mikakati itakayowawezesha raia wake kujindeleza. Hata hivyo, hana kuwa mtu husoma ili aajiriwe tu ni ya kupotosha. Elimu inapaswa kutufumbua akili na macho yetu ili tuweze kufikiria na kuona nafasi za kujiendeleza hata pale ambapo wengine wanafikiria kuwa hapana matumaini.

Mathalani, vijana waliosoma wakipata mtaji, wanaweza kufanikiwa katika shughuli za kilimo kuliko wazee wao. Hii ni kwa sababu watatumia teknolojia ya kisasa kuongeza rutuba katika mashamba, kukabiliana na wadudu wanaoharibu mimea na kupanda mimea inayostahimili hali mbalimbali za anga.

Kilimo ni kazi yenye hadhi kama nyingine yoyote. Wanaobeza shughuli za zaraa ilhali kwao kuna ardhi ya kutosha hawafai kudai kwamba hakuna nafasi za ajira.

5. Nini kinasababisha wengine kuingilia matumizi ya dawa za kulevya kulingana na kifungu? (alama 1)

.....

6. Jukumu la serikali ni lipi? (alama 1)

- A. Kuwapa vijana kazi
- B. Kukabiliana na maovu
- C. Kulinda maslahi ya raia wake
- D. Kuwapa watu wote wenye elimu nafasi bora

7. Kilimo ni njia mojawapo ya kujiendeleza kiuchumi. Unadhani ni kwa nini vijana wanakipuuza kilimo? (alama 1)

.....

8. Kisawe cha neno kilimo ni zaraa. Kisawe cha neno hadhi ni (alama 1)

- A. Hali
- B. Kazi
- C. Staha
- D. Ukwasi

Ufupisho

Soma kifungu hiki kisha ujibu swali la 9 hadi la 12.

Kulingana na sheria za kimataifa, kila mtoto hana budi kupelekwa shule anapofikia umri ufaao ili aweze kupata elimu itakayomnufaisha baadaye. Kwa mintaarafu hiyo, nchi nyingi zimehakikisha kuwa elimu ya msingi, aghalabu kuanzia viwango vya chekechea hadi Gredi ya kumi na mbili inapatikana bila malipo au kwa gharama ya chini sana.

Mtoto akipata elimu hunufaika kwa njia anuwai. **Si vigumu kwa mtu aliyeelimika kupata njia za kujipatia chakula, mahali pa kukaa na kile atakachovaa.** Ni nadra kumwona mtu kama huyo akigeuka ombaomba mjini wala kuwataabisha watu kwa kuwaporu mali yao.

Wazazi wanashauriwa kuunga mkono kikamilifu juhudi za serikali. Wahakikishe kuwa watoto wao wana sare, vitabu, kalamu, rula na nyenzo nyingine zinazohitajika wakiwa shuleni. **Nasi watoto tukifika shuleni tusiwe watu wa kulaza damu; siku zote tukumbuke kuwa ajizi ni nyumba ya njaa. Uvivu masomoni hautatusaidia kutimiza malengo yetu kwa vyovyote vile.**

9. Eleza habari kuu inayojadiliwa katika aya ya kwanza kwa sentensi moja. (alama 1)

.....

10. Kifungu kinasema, 'si vigumu kwa mtu aliyeelimika kupata njia za kujipatia chakula, mahali pa kukaa na kile atakachovaa. Fupisha kauli hii kwa maneno yasiyozidi manane. (Alama 1)

.....

11. Andika ujumbe uliokolezwa katika aya ya mwisho kwa sentensi moja. (alama 1)

.....

12. Andika mada inayofaa zaidi kwa kifungu hiki.

(alama 1)

.....

SARUFI

Jaza pengo kwa kuchagua jibu sahihi.

(alama 5)

___13___ zamani, binadamu ___14___ wanyama ipasavyo kutokana na manufaa yao ___15___. Kwa mfano, ng'ombe na mbuzi waliwapa maziwa ___16___ katika shughuli za nyumbani. Tunapaswa kuzingatia ___17___ ya wanyama ili tusiwatese tunapowafuga nyumbani kwetu. Nao pia wana haki zao kama ilivyo kwa binadamu.

A

B

C

D

13. Mpaka

hadi

kama

tangu

14. Walituza

waliwatunza

walitunzia

walitunzwa

15. Nyingi

mingi

mengi

kwingi

16. Yaliyotumiwa

iliyotumiwa

walizotumia

zilizotumiwa

17. Dhamana

umuhimu

thamani

ubora.

18. Chagua **kiwakilishi** katika sentensi ifuatayo.

Darasa letu lina wanafunzi wengi lakini watatu hawakufanya mtihani.

(alama 1)

.....

19. Sentensi 'nyua zilizojengwa ni thabaiti' iko katika hali ya wingi. Andika umoja wa sentensi hiyo.

(alama 1)

.....

20. Tambulisha **kitenzi kisaidizi** katika sentensi ifuatayo.

(alama 1)

Mwalimu alikuwa akifundisha somo la Kiswahili.

21. Kamilisha sentensi kwa kuchagua neno lifaalo zaidi.

(alama 1)

..... lililonunuliwa linapendeza. (meza, nguo, kabati)

22. Andika kinyume cha neno lililoangaziwa katika sentensi ifuatayo.

(alama 1)

Wageni wamepata mahali pa kukaa.

.....

23. Iandike sentensi ifuaayo upya ukitumia hali timilifu.

(alama 1)

Chifu atawahutubia vijana kijijini.

.....

24. Jibu lipi lina nomino dhahania pekee?

(alama 1)

A. Maji, unga, sukari, chai

B. Furaha, amani, upendo, ushirikiano

C. kuoga, kutemba, kula, kushangilia

D. kipeto, thureya, safu, shungi

25. Sentensi 'Jumba lile limejengwa kisasa' iko katika hali ya ukubwa. Tunga sentensi kwa kutumia ukubwa wa neno ngoma.

(alama 2)

.....

.....

26. Andika sentensi ifuatayo katika usemi wa taarifa. Mwalimu aliwaambia wanafunzi, “Mtafanya mtihani wenu wa kitaifa mwaka ujao.” (alama 2)

27. Unganisha sentensi zifuatazo kwa usahihi. (alama 2)
Sitainywa chai hii.
Chai hii ina sukari nyingi.

FASIHI

28. Soma hadithi ifuatayo kisha ujibu maswali.

Hapo zamani za kale, Mulungu aliumba dunia, Binadamu na viumbe wengine walioko. Alipotupa macho alivutiwa sana na uumbaji wake. Alifurahia jinsi Binadamu alivyowajibika kwa kutunza mazingira na kujali maslahi ya viumbe wengine. Alionelea ni vyema ampe tuzo binadamu kutokana na uwajibikaji huo. Katika makazi ya Mulungu, walikuwemo viumbe wawili aliotumia kama wajumbe. Wa kwanza alikuwa kinyonga. Yeye alitenda mambo taratibu. Mara nyingi, Mulungu alimtumia kufikisha ujumbe uliohitaji mwasilishaji awe makini zaidi. Hata hivyo, kinyonga alikuwa mwenye kigugumizi, ilimhitaji yule aliyemsikiliza awe na subira ya kutosha.

Mjumbe wa pili alikuwa ndege aliyeitwa Kunguru. Huyu alitumwa kupeleka habari za dharura ambazo hazikupaswa kucheleweshwa. Tatizo lake ni kuwa alipenda sana kula. Aidha, alikosa makini akafanya mambo kwa papara.

Kinyonga ndiye aliyetumwa kumpelekea Binadamu taarifa. Mulungu alitaka kumtunuku tunu ya kuishi milele ili aendelee kuutunza ulimwengu. Basi Mulungu akamwambia Kinyonga, “Nenda ukamwambie Binadamu kwamba nimempa uhai wa milele. Kifo kikimwona kitamwondokea mbali” Kinyonga alifunga safari hadi kwa Binadamu akampashe habari hizo njema. Wakati uo huo, Mnana naye alipewa ujumbe wake apeleke mahali fulani. Wakati wa kurudi, Mnana aliamua kupita kwa Binadamu aone kama kinyonga ameshafikisha taarifa. Alipofika alikuta ndipo mwenzake anang’ang’ana kuwasilisha taarifa.

“Ni....ni...ni-me-tu-tumwa ni...,” akajaribu kusema kinyonga.

Wakati uo huo, Mnana alimkata kalima akasema, Mulungu amesema kuwa kifo kitakuwa karibu nawe siku zote; hatima yako duniani ni kifo. Jamaa zake wataachiwa majonzi tele.”

Kinyonga alishtuka na kujaribu kumkosoa Mnana. Hata hivyo, Binadamu ambaye hakuwa na subira tena alishajiendea zake baada ya kupokea taarifa ya Mnana.

(a) Hadithi ya aina hii huitwaje? (alama 1)

(b) Binadamu ni mhusika katika hadithi hii. Taja wahusika wengine watatu katika hadithi hii. (alama 3)

(c) Eleza sifa mbili za hadithi ya aina hii ambazo zinajitokeza katika hadithi hii.

(alama 4)

.....

.....

.....

.....

(d) Hadithi hii inaelezea kuhusu nini?

(alama 1)

.....

(e) Binadamu alikuwa na jukumu lipi kulingana na hadithi hii?

(alama 1)

.....

(f) Taja mafunzo mawili yanayopatikana katika hadithi hii.

(alama 1)

.....

.....

29. Tamthilia

Soma dondoo hili kisha ujibu maswali yatakayofuata.

(Mama Halima amekutana na Bi Rahma njiani)

Mama Halima: Hujambo shoga yangu? Unatoka wapi ukitembea haraka hivi.

Bi Rahma: (Akiuwekelea mzigo wake kwenye kisiki kando ya barabara) Sijambo Mama Halima. Nimetoka sokoni kununua vyakula. Wajua siku hizi mvua imeadimika, mashamba yetu hayatoi chochote. Hata nawangoja wageni wangu kesho nione kama mambo yatabadilika kidogo.

Mama Halima: (Akitazama huku na kule kuhakikisha kuwa wapiti njia wengine hawatamsikia) Kweli shoga yangu umeamua kumwachisha Rehema shule akaolewe? Rehema ni msichana mwerevu. Naona umekosa mwelekeo rafiki yangu.

Bi Rahma: (Akishusha uso wa aibu) Tatizo ni mume wangu ambaye ameshikilia mila potovu za kijadi. Sijui kama ni umaskini umemfumba macho.

Mama Halima: Wewe kama mzazi mwenzake unakubaliana naye?

Bi Rahma: Nikubaliane vipi na mipango hiyo dufu? Sitaki Rehema apitie yale niliyopitia. Nataka asome hadi chuo kikuu angaa apate kazi. Kwa njia hiyo, atakata minyororo ya umaskini katika familia yetu.

Mama Halima: (Akimshika mkono) kama ni hivyo, chukua mzigo wako unifuata.

(Wanafika katika ofisi ya Chifu)

Wote pamoja: Hujambo Bwana Chifu?

Chifu: Sijambo? Karibuni, ni lipi limewaleta wakati huu tunapokaribia kufunga ofisi.

Mama Halima: Nimekuja kushtaki dhuluma zinazofanyika katika kijiji ninachowakilisha. Huyu hapa ni Bi Rahma. Mumewe ameamua kumwachisha masomo bintiye ili amwoze.

Chifu: (Anatoa shajara yake na kuanza kuandika) Lo! Mbona watu wengine wangali wanaselea katika mila zilizopitwa na wakati? Hata kama mwacha mila ni mtumwa, binadamu hafai kuwa kipofu mithili ya jongoo. Je, mipango hiyo itafanyika lini?

Bi Rahma: Wageni wanatarajiwa hapo kesho alasiri.

Chifu: (Akimgeukia Mama Halima) Kesho nitafika hapo kijijini. Lazima tulivalie njugu suala hili. Hata hivyo msiseme lolote kwanza.

Mama Halima: Usiwe na wasiwasi kiongozi wetu. Tutafyata ndimi zetu ipasavyo. Kesho tutakusubiri kwa hamu na ghamu.

Chiu: Haya, mnaweza kuondoka.

Wote wawili: Kwaheri Bwana Chifu.

Chifu: Kwaheri ya kuonana.

(a) Taja aina mbili za mandhari zinazojitokeza katika dondoo hili. *(alama 2)*

.....

.....

(b) Eleza masuala mawili ambayo mwandishi ameangazia katika dondoo hili. *(alama 2)*

.....

.....

.....

.....

(c) Fafanua sifa mbili za Mama Halima kulingana na dondoo hili. *(alama 2)*

.....

.....

.....

.....

(d) Haki za watoto zimezingatiwa vipi katika dondoo hili? *(alama 1)*

.....

(e) Huku ukitolea mifano mwafaka, jadili mbinu zozote tatu za lugha ambazo mwandishi wa dondoo hili ametumia. *(alama 3)*

.....

.....

.....

.....

.....

MSURURU 13

SEHEMU 1: KUSOMA UFAHAMU

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu swali la 1 hadi 4.

Himaya ya Ndege ilijulikana karibu na mbali kutokana na uwajibikaji wa wote walioishi humo. Kiongozi wao, mbuni, hakisita kuwasifia umuhimu wa kuchanika kwenye mpini ili kuepuka shida zitokanazo na ukosefu. Ndege wengi waliitikia mwito wa kiongozi wao. Kila siku walirauka kabla ya jua kupasua Matlai wakaanza shughuli zao za siku. Ungewasikia asubuhi na mapema wakiimba nyimbo za kumtukuza Maulana huku wakikusanya wadudu, matunda, nafaka na utomvu wa maua. Maghala yao yalishiba na kutapika kwani walielewa kuwa akiba haozi.

Wasemao husema kuwa hakuna mchele ukosao ndume. Tausi alikuwa mmojawapo wa ndege wale lakini mienendo yake ilichukua mkondo tofauti kabisa. Ndege wengine walipojizatiti katika shughuli za kuchuma, kila siku yeye aliteua mavazi maridadi yaliyotiwa nakshi za kila aina. Hapo alipita mbele ya wenzake akijifaragua kwa umaridadi wake. Heroe na Kasuku waliwahi kumwonya mara kadhaa dhidi ya kulaza damu lakini rai zao ziliangukia masikio yaliyotiwa nta.

Wakati mmoja, yalizuka mafuriko makubwa yaliyoharibu takribani kila kitu. Ndege hawakutoka nje kwa kuhofia kupoteza roho zao. Kila mmoja alikaa ndani kwa ndani akila akiba yake. Maskini Tausi!

Hakuwa na nafasi ya kujifaragua wala cha kutia mdomoni. Huzuni ilingubika gubigubi. Ndege wengine walipoona kuwa huenda mwenzao akaangamia, walamua kumpa msaada wa chakula. Hata hivyo, dhiki alizopitia Tausi zilikuwa funzo tosha kwake.

Maswali

1. Ni wito gani uliotolewa na kiongozi kwa ndege wengine? (alama 1)
.....
2. Ndege hawa waliishi kwa kujaliana maslahi. Andika mfano mmoja kutoka kwenye kifungu kubainisha kauli hii. (alama 2)
.....
3. Kwa nini ndege hawakutaabika mafuriko yalipoharibu takriban kila kitu?(alama 1)
.....
4. Eleza funzo linalopatikana katika kifungu hiki.(alama 1)
.....

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu swali la 5 hadi 8.

Tatizo la uhaba wa kazi limekuwa donda ndugu katika mataifa mengi. Vijana na watu wa makamo wanakula mumbi kwa kushindwa kutosheleza mahitaji yao kikamilifu. Je, ni nini hasa chanzo cha tatizo hili?

Kwanza, lazima tuelewe kuwa kila mmoja hawezi kuwa mwajiriwa maadamu panahitajika mtu wa kuhudumu na wa kuhudumiwa. Ikiwa sote tutakuwa waajiriwa naye mwajiri atakuwa nani? Ni kwa kutambua jambo hili ambapo serikali imekuwa ikiwahimiza vijana walio shuleni watadarukie kazi za kiufundi ambazo zitawawezesha kuanzisha miradi ya kujitegemea baadaye. Kwa njia hiyo, tutapunguza idadi ya watu wanaong'ang'ania nafasi katika ofisi chache zilizopo.

Hatuna budi kuunga mkono juhudi za serikali. Ikiwa mawazo yetu yataangazia zaidi umuhimu wa kujiajiri kwa kuanzisha vitega uchumi mbalimbali, tutakabiliana na tatizo hilo kikamilifu. Aidha, tuelewe kuwa hakuna kazi yenye hadhi kuliko nyingine; la muhimu ni kipato kipatikanacho katika shughuli yenyewe kwani kazi mbi si mchezo mwema.

Maswali

5. Kwa nini mwandishi anasema kuwa kila mmoja hawezi kuwa mwajiriwa? (alama 1)
.....
6. Mwandishi anasema kuwa vijana na watu wa makamo wanakula mumbi. Hii ni sawa na kusema (alama 1)
(wanakula mwata, wanalaza damu, wanakula mwande, wanapigana jeki)
7. Serikali inawajibika kukabiliana na tatizo la uhaba wa kazi. Ni jambo lipi katika kifungu linalothibitisha kauli hii?(alama 2)
.....
8. Neno hadhi limetumika katika kifungu. Badala ya neno hilo, mwandishi pia angetumia (alama 1)..... (hali, umuhimu, heshima, mali)

UFUPISHO

Soma kifungu hiki kisha ujibu swali la 9 hadi 12.

Hakuna mtu ambaye hawezi kufanikiwa maishani. Kila mmoja akiwa na nia thabiti na kufuatilia ndoto zake kikamilifu ataweza kuzitimiza kwa wakati wake. Jambo la kusikitisha ni kuwa watu wengi, wazee kwa vijana, wake kwa waume, hukata tamaa, yaani kupoteza matumaini mafanikio yao yanapokawia. Wengine nao husikiliza akina pangu pakavu tia mchuzi ambao huwaonyesha kwamba kung'ang'ania mafanikio ni sawa na kufukuza upepo.

Kuwa na nia pekee hakutoshi kumletea mtu mafanikio. Azma hiyo inapaswa kuandamana na uwajibikaji. Mtu akilaza damu huwa muhali kupata mafanikio maishani. Lazima afanye bidii mithili ya mchwa huku akielewa kuwa mtaka cha mvunguni sharti ainame. Pia azibe maskio yake ili asiwasikilize wale wanaojaribu kumvunja moyo, nia yao huwa kuzuilia mafanikio yake.

Kuanzia leo, usiwe mtu anayechukulia kuwa mafanikio maishani ni ya watu wachache. Siku zote usadiki kuwa u miongoni mwa waja ambao Mwenyezi Mungu amepangia ufanisi. Ujitahidi kwa vyovyote vile huku ukielewa kuwa penye nia pana njia.

9. Andika ujumbe wa aya ya kwanza kwa sentensi moja. (alama 1)

10. “Kuwa na nia pekee hakutoshi kumletea mtu mafanikio . Azma hiyo inapaswa kuandamana na uwajibikaji. Mtu akilaza damu huwa muhali kupata mafanikio maishani.” Kifungu hiki kimetumika katika aya ya pili kifupishe kwa maneno yasiyozidi manane.(alama 2)

11. Fupisha aya ya mwisho kwa sentensi moja.(alama 1)

12. Andika kichwa kifaacho zaidi kwa kifungu hiki.(alama 1)

SEHEMU 2: KUJAZA MAPENGO

Chagua jibu bora zaidi kujaza pengo (alama 5).

Tatizo la ulanguzi wa binadamu 13..... (umekuwa, imekuwa, limekuwa, kumekuwa)
changamoto 14..... (kubwa, mkubwa, kikubwa, likubwa) humu nchini. Watu wengi,
15..... (lau , hasa, angaa, ilhali) wachochole, wanalaghaiwa 16.....
(kuhamishwa, kuhamisha, kuhama, kuhamia) ughaibuni huku wakiahidiwa kupata ajira. Mwishowe
wanaishia 17.....(kufanya itifaki, kuchana mbuga, kusaga meno, kuenda shoti)
kwa kujipata utumwani.

SEHEMU 3: LUGHA

18. Pigia mstari vivumishi vya sifa kati ya hizi.

Safi, gumu, yule, hicho, hapa, yangu, kwao, vinne, wengi.

19. Sentensi ‘Matano atazifua nguo za wanuna wake’ iko katika wakati ujao. Iandike upya sentensi hiyo katika hali timilifu.

20. Tumia viambishi vifaavyo zaidi kujaza nafasi katika sentensi hii.

Michezo aliyoshirikimeboresha afya yake.

21. Tambulisha kitenzi kikuu katika sentensi ifuatayo.

Ayub hajawahi kulitembelea jiji kuu nchini.

22. Andika sentensi ifuatayo upya kwa kutumia vinyume vya maneno yaliyoangaziwa. Mzee mpole alishiriki michuano hiyo kwa ukakamavu.

23. Maneno ‘upishi’ na ‘ulezi’ huorodheshwa katika ngeli ipi?

24. Andika sentensi ifuatayo upya katika kauli ya kutendea.

Mama aliubeba mkoba wa binti yake.

25. Upi ni ukanusho sahihi wa sentensi ifuatayo?

- Mvua ilinyesha sana juma lililopita.
26. Badilisha sentensi ifuatayo katika hali ya udogo.
Mkoba wa mtoto huyo una vitabu vichache.....
27. Andika usemi wa taarifa wa sentensi uliyopewa.
“Mtashiriki mjadala kuhusu usawa wa kijinsia kesho,” Mwalimu aliwaambia wanafunzi.
.....
.....

28. **SEHEMU 4: FASIHI (alama 10)**

Kione kitoto aiya aiya
Kitoto kivivu aiya aiya
Hakipendi masomo aiya aiya
Asubuhi chalia aiya aiya.

Kikiwa shuleni aiya aiya
Kila mara kilio aiya aiya
Namtaka mama aiya aiya
Chataka kunyonya aiya
aiya.

Mwalimu akifunza aiya
aiya Chazidi kulia aiya aiya
Eti njaa kinahisi aiya aiya
Machizi kapakapa aiya
aiya.

Wengine wanasoma aiya
aiya Chataka chakula aiya
aiya Mwalimu mkali aiya
aiya Akipa maonyo aiya
aiya.

Maswali

- (a) Wimbo huu ni wa aina gani?
.....
- (b) Eleza sifa mbili za wimbo wa aina hii zinazojitokeza katika wimbo huu.
.....
- (c) Nyimbo za aina hii ni muhimu katika jamii. Toa mifano miwili ya umuhimu huo.
.....
.....
- (d) Fafanua tabia mbili za mhusika ambazo zinapingwa katika wimbo huu.
.....
- (e) Ikiwa mtoto anayeimbiwa wimbo huu angekuwa katika jamii yako, ungempa ushauri gani?
.....

29. **NOVELA (alama 10)**

Soma dondoo hii kisha ujibu maswali.

Shule zilipofunguliwa kuanza muhula mpya, Tumaini alijikuta akifanya bidii kama mchwa masomoni. Alitaka kutimiza ndoto yake ya kumaliza masomo ya msingi. Darasa lake sasa lilikuwa tulivu baada ya Majuto kutimuliwa shuleni. Alikuwa kiini cha uovu wote mle darasani. Sasa marafiki zake kama vile Kijungwe walikuja kwa matao ya chini. Bila shaka walipata funzo kutokana na yale yaliyomfika mwenzao. Kwa upande wake, Tumaini hakutia maanani kejeli za wenziwe kutokana na yale yaliyomkumba likizoni. Aliamua kutia komango masikioni ili gubu zao zisiathiri bidii yake masomoni.

Siku moja wakiwa shuleni, Kijungwe alimtania, “Tumaini, hivi uliikimbia tohara kwa sababu ya woga au mchumba uliyechaguliwa hukumpenda?”

Swali hilo lilimkasirisha Tumaini aliyemjibu kwa ukali, “Pilipili iliyo shambani yakuwashiani kikwekwe wewe?”

“Ala! Ukali huo wote ni wa nini? Naskia ulichana mbuga hadi kwa mamako mdogo. Nilidhani wewe ni msichana jasiri sana wala hungeogopa kisu. Au ni wembe?” Kijungwe aliendelea kukejeli.

Huku akiwa ameghadhabika, Tumaini alimrushia Kijungwe jiwe ambalo aliliepa. Jiwe lilifululiza moja kwa moja likampata mwalimu kichwani. Mwalimu huyo aliyekuwa amesimama nje ya darasa, aligeuka huku akijishika kichwa kwa uchungu. Kijungwe alipoona vile alianza kukimbia mara moja lakini mwalimu huyo akamwamuru kusimama. Alimtazama Tumaini aliyekuwa kasimama palepale kama kisiki akishuhudia athari ya jiwe alilorusha.

“Jiwe lile kalirusha nani?” Mwalimu alimwuliza Tumaini.

“Kijungwe,” Tumaini alimjibu bila kicho.

Mwalimu hakutaka kuzisikia kelele za Kijungwe za kujitetea. Aliyaelewa machachari yake, pamoja na mizaha mingi aliyowafanyia wenzake. Kwa hivyo, alimwingiza ofisini na baada ya kumpa onyo kali, alimpa upanga na jembe huku akimwamrisha kwenda kung’oa visiki katika shamba la shule. Siku hiyo Kijungwe hakusoma bali alishinda aking’oa visiki hadi jioni. Tangu wakati huo, Kijungwe alikoma kumkejeli Tumaini.

(a) Eleza masuala mawili (maudhui) yanayojitokeza katika dondoo hili.

.....
.....

(b) Taja wahusika watatu kutokana na dondoo hili.

.....
.....
.....

(c) Eleza sifa mbili za Tumaini.

.....
.....

(d) Mwandishi ametumia mbinu mbalimbali za lugha. Huku ukitolea mifano mwafaka eleza mbinu zozote tatu zilizotumika katika dondoo hili.

.....
.....
.....